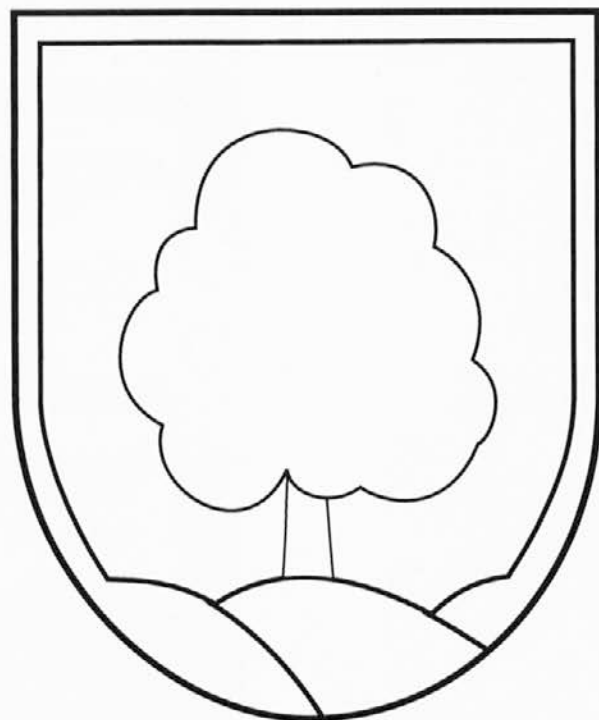

**ZGODOVINA
ŽELEZARSTVO
ŠTUDIJE
KULTURA
ŠOLSTVO
ZANIMIVOSTI**

KORUŠKI FUŽINAR

POKROVITELJI

OBČINA RAVNE NA KOROŠKEM
Gačnikova pot 5
2390 Ravne na Koroškem

OBČINA MEŽICA
Trg svobode 1
2392 Mežica

OBČINA
ČRNA NA
KOROŠKEM
Center 101
2393 Črna na Koroškem

*Bralcem, sodelavcem,
pokroviteljem in vsem
drugim prijateljem
Koroškega fužinarja
želimo
srečno in uspešno
leto 2001.*

Uredništvo

Koroški fužinar je ustanovila Železarna Ravne leta 1951. Ta številka je izšla s pomočjo objavljenih pokroviteljev. Izdal in založil jo je Fužinar Ravne, d.o.o., Koroška cesta 14, Ravne na Koroškem.
Uredništvo: glavna in odgovorna urednica mag. Andreja Čibron-Kodrin, tehnična urednica Jelka Jamšek. Lektoriranje: Miran Kodrin, prof.
Tel.: (02)-82-21-131, int. 6305 (urednica). Naslov uredništva: Fužinar Ravne, d.o.o., Koroška cesta 14, 2390 Ravne na Koroškem
Tisk: ZIP center, d.o.o., Ravne na Koroškem
Na podlagi Zakona o davku na dodano vrednost (Ur. list RS št. 89/98) sodi časopis med proizvode, za katere se obračunava davek na dodano vrednost po stopnji 8%.
Ponatis prispevkov ni mogoč brez dovoljenja uredništva.
Fotografija na naslovnici: Nova 25/30 MN kovaška stiskalnica v Metalu Ravne (Foto: Tomo Jeseničnik)

VSEBINA

KOVAŠKE STISKALNICE NA RAVNAH V LETIH 1950–2000	2 Vladimir Macur	1. PESNIŠKA OLIMPIADA	34 Jasmina Cigrovski
THURNOVE ŽELEZARNE OD ZAČETKA DO PRVE SVETOVNE VOJNE	12 Jože Borštner	40 LET OŠ JURIČEVEGA DREJČKA RAVNE NA KOROŠKEM	35
IZDELKI ŽELEZARNE NA PREVALJAH ZA POTREBE ŽELEZNIC	16 Andreja Rustja	ŠOLSKO LETO 1999/2000 NA POŠ JAVORJE	36 Martina Podričnik
LAN IN OVCA PRIPOVEDUJETA ZGODBO O KOROŠCIH IZ PRETEKLOSTI	18 Natalija Vrečer	KRAJEVNA IMENA V MEŽIŠKI DOLINI	38 Janez Mrdavšič
POGLOBLJENA PODOBA KOROŠKIH REVOLUCIONARJEV MED OBEMA VOJNAMA	20 Marjan Kolar	LEPOTA IN BOGASTVO FINSKIH KNJIŽNIC	42 Majda Kotnik-Verčko
OB OSEMDESETLETNICI PREŽIHOSLOVCA IN PISATELJA DRAGA DRUŠKOVIČA – ROKA ARIHA	22 Miroslav Osojnik	NA UNESCO-vem LIKOVNEM KAMPU V ROMUNJI	46 Simona Javornik
SLOVENSKI KNJIŽNI KVIZ 2000 "PREŽIHOV VORANC IN KOROŠKA"	24 Darja Molnar	ZAKAJ ESPERANTO?	48 Davorin Jurač
"DA BI NA TA SVET NE LEGLA POZABA ..."	27 Greta Jukič	PRVO LETO VZAJEMNE ZDRAVSTVENE ZAVAROVALNICE	51 Gorazd Dretnik
PRVIH PET LET VEČEROV OB TRESKI V MEŽICI	31 Ajda Vasle	KOROŠKA PLANINSKA POT	52 Andreja Čibron-Kodrin
		HOROSKOP ZA LETO 2001	54

KOVAŠKE STISKALNICE NA RAVNAH V LETIH 1950–2000

Vladimir Macur

Kovačnica sodi zdaj k Metalu Ravne, d.o.o., eni od ravenskih družb Slovenskih železarn. Metal je specializiran za proizvodnjo kvalitetnih in plemenitih jekel za kovinskopredelovalno, avtomobilsko, elektroindustrijo in gradbeništvo. Nosilna programska jedra so orodna jekla, specialna jekla in nekatera jekla s posebnimi zahtevami.

Železarna slovi predvsem po kakovosti izdelkov, saj je prav zaradi nje lahko kljubovala mnogim krizam v preteklosti in menjavi številnih lastnikov. Tako je prebolela tudi izgubo jugoslovanskega tržišča leta 1990, kamor je izvažala do 80 % jekla. Izpad teh trgov ji je naredil precej škode. Ozdraviti podjetje s tako velikim kapitalom, ob popolni preusmeritvi iz dogovorne ekonomije v tržno gospodarstvo in pridobivanju novih trgov v razvitih državah, je pomenilo reorganizacijo podjetja z vsemi posledicami.

Izgubo trgov smo v Metalu Ravne uspeli nadoknaditi in danes že poslujemo z dobičkom. Vendar nadaljnje konkurenčne sposobnosti v vedno bolj zahtevnem tržnem in naravovarstvenem okolju ne moremo dosegati samo z nenehnim zniževanjem stroškov in vlaganjem v kakovost. Potrebna je še posodobitev tehnološkega procesa. Tako smo npr. v letih od 1990 do 1992 iz Kovačnice odstranili kovaška kladiva, ker je bila proizvodnja kovaških izdelkov cenejša na kovaškem stroju. Odstranili bomo tudi stiskalnico s potisno silo 18 MN (1800-tonska stiskalnica). Nadomestili smo jo z novo 25/30 MN stiskalnico (3000-tonska stiskalnica). Ta bo dajala konkurenčnejše izdelke, obenem pa bo možno razširiti proizvodni program z večjimi in bolj donosnimi izdelki.

IZ ZGODOVINE JEKLARSTVA NA RAVNAH

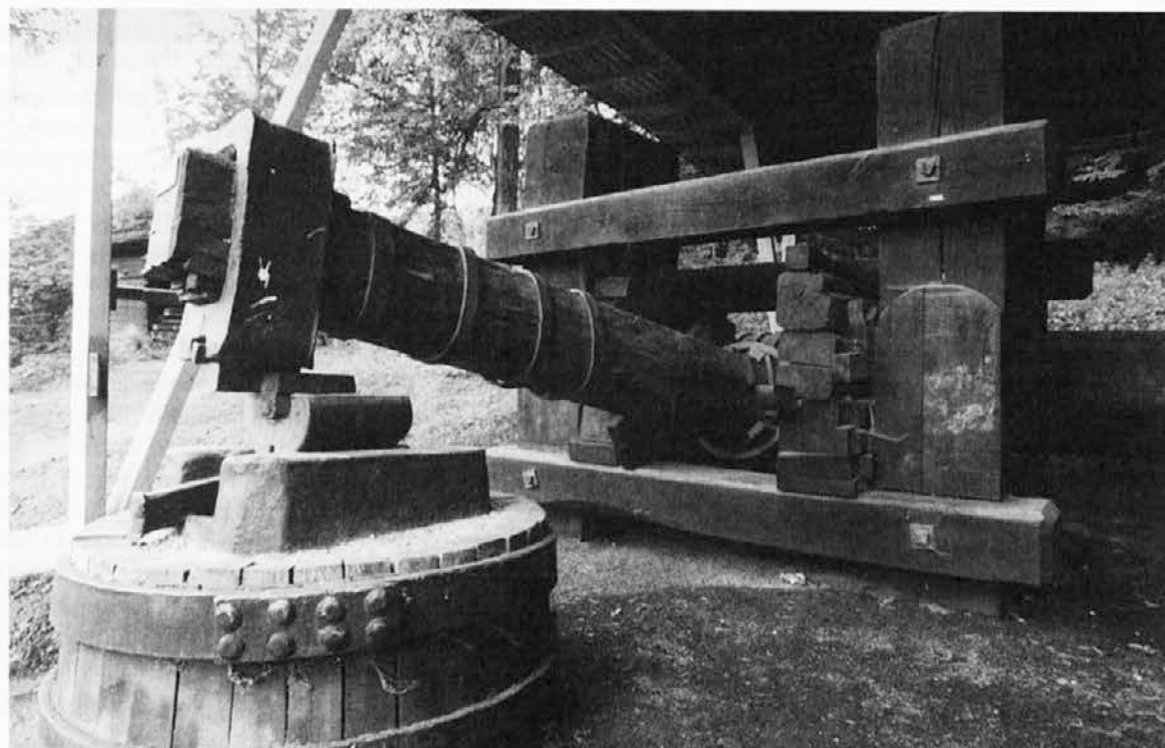
Zgodovina jeklarstva na koroških tleh je bogata. O njej je veliko zapisanega in smo ponosni nanjo, saj nam kaže tudi poti, kako iz krize, pa kako modro je bilo, da se je povsod in nenehno poudarjala kakovost naših jekel. To sporočilo iz preteklosti želimo prenesti našim kupcem z zagotovitvijo, da smo kakovost vgradili v naše izdelke že pri načrtovanju nove kovaške linije.

Začetek jeklarstva na Ravnah sega v srednji vek, ko so ob Meži obratovali kovačnice in žebļarne. Grof Jurij Thurn je odkupil ravenske železarske obrate leta 1807. Preuredil in povečal je jeklarno, ki je od leta 1830 že uspešno obratovala in sledila tehničnemu razvoju v 19. stoletju.

Fužine na Ravnah so v začetku 19. stoletja imele dve presnovki, delno so žilavili na ognjiščih, pretežno pa v plamenskih pečeh. V letih 1853/54 so postavili dve pudlovki in valjarno. Imeli so še dve težki kladivi, dve lažji kladivi za izkovanje in pihalno napravo. Valjarna je imela dve progi, vsako z dvema paroma valjev.

V tem obdobju so na leto naredili 168 ton trakastega, cajnastega in kovnega železa. Razstave izdelkov ravenske jeklarne v Celovcu leta 1938 in nato v Gradcu ter na Dunaju so potrdile sloves glede kakovosti in napredka železarske industrije v tem delu Koroške. Zaradi boljše homogenosti so kupci iz Francije, Španije, Portugalske, Švice in Nemčije raje kot švedsko kupovali ravensko jeklo.

Zaradi preudarnih investicij in pravočasne preusmeritve na sodobnejše in produktivnejše metalurške tehnologije, s poudarkom na različnosti proizvodov in kakovosti, je jeklarna na Ravnah hitro in nezadržno napredovala. Ustavila je ni niti gospodarska kriza v letih 1873–1876. Širila je asortiment in od leta 1880 naprej začela, poleg

Repač – simbol fužinarstva in kovaštva. Letnica 1620 označuje začetek fužinarstva v Mežiški dolini. Po letu 1890 je bilo na Ravnah sedem velikih vodnih koles in šest manjših, ki so gnala repače.

(Foto: Tomo Jeseničnik)

običajnih vrst jekel, izdelovati še posebna legirana in orodna jekla. Največji gospodarski vzpon je jeklarna dosegla tik pred prvo svetovno vojno.

Malo je objavljenih podatkov, kakšna je bila tehnična opremljenost v kovačnici ob koncu vojne leta 1945. Predvsem se navaja, da je to bila drugačna hala (lesena konstrukcija), v kateri je bilo 6 parnih kladiv, pod isto streho na zahodni strani pa je bila valjarna s tremi bloki in fino progo.

Vodilni ljudje in strokovnjaki, ki so v povojnem času največ pripomogli k razvoju železame ter kovaštva, so povedali, da je obstajala še naslednja oprema:

- 2 pudlovki, od katerih so eno 1953. leta odpeljali v ravenski muzej,
- 5 valjarskih ogrodij, od katerih je eno v ravenskem muzeju,
- 1 ogrevalna peč za 150 kg vložka,
- 1 ekscentrična stiskalnica,
- 4 vodna kladiva (repači), postavljeni ob Meži, vzhodno od sedanje 1800-tonske stiskalnice,
- 1 žerjav (njegova nosilnost je bila 5 ton).

Ob južnem delu hale, t. j. v lahki kovačnici, kjer so izdelovali podkve in osovine, je bilo še več manjših kladiv. Nekaj te opreme so takoj po vojni še uporabljali.

RAZVOJ KOVAŠKIH STISKALNIC NA RAVNAH V LETIH 1945–1990

Po drugi svetovni vojni je kovačnica na Ravnah doživela popolni razcvet. Povpraševanje po kovaških izdelkih je bilo na takratnem jugoslovanskem tržišču izjemno. To najbolj kaže strm porast proizvodnje s 1000 na 2000 ton letno v prvih povojnih letih in na več kot 38.000 ton blagovne proizvodnje v najboljših letih, t. j. pred letom 1990. Vzoredno z investicijsko izgradnjo je naraščalo tudi zaposlovanje.

Večina podatkov o stanju in nadaljnjem razvoju kovačnice je zbrana po pripovedovanju, da bi obudili in obnovili spomine, saj čas hitro briše sledove in zastira dogodke iz preteklosti. Ujemimo delček minljivosti, dokler so med nami še ljudje, ki lahko kaj povedo o prejšnjih časih. Pred nami je namreč že novo poglavje kovačnice, z novo stiskalnico, z novimi cilji, v drugačnih pogojih dela in v drugačnem okolju.

Leta 1950 so bili v železarni štirje diplomirani inženirji: **Ivan Stadler, Božo Cimerman, Milan Dobovišek in Franc Novak.**

V tem času je k razvoju kovačnice na Ravnah s svojimi bogatimi izkušnjami veliko pripomogel dr. **Roman Standel**, bivši direktor Železarne Poldi na Češkem in svetovalec na Ravnah. Med kasnejšimi diplomiranimi inženirji pa je prag železarne prvi prestopil **Jože Borštner**, saj je v kovačnici od leta 1947 do 1949 kot študent opravljal prakso. Pozneje je delal v kovačnici pri dr. Standelu. Svoje znanje in izkušnje je ves čas uporabljal pri raziskovalnem in razvojnem delu ter pri svetovanju v poslovnih zadevah, posebno pri investicijskih odločitvah.

Do leta 1990 so bile v kovačnici na Ravnah postavljene tri hidravlične stiskalnice. Bile so del vojne odškodnine. Iz Nemčije so bile dostavljene v različne kraje po Jugoslaviji, največ v Bosno, kjer so posamezni deli ležali razmetani brez kakršnekoli dokumentacije. Pojavljale so se velike težave pri pridobivanju dovoljenj za pridobitev stiskalnic in še večje pri zbiranju posameznih delov.

Postavitve stiskalnic je potekala v naslednjem zaporedju:

- 600-tonska stiskalnica (6 MN) je bila postavljena leta 1948 in je obratovala do leta 1954,
- 1200-tonska stiskalnica (12 MN) je bila postavljena leta 1956 in še obratuje,
- 1800-tonska stiskalnica (18 MN) je bila postavljena leta 1960, obratovati je začela 1961. leta in bo odstranjena, ko bo zagotovljeno obratovanje nove 3000-tonske stiskalnice (25/30 MN), na kateri zdaj poteka poskusno obratovanje.

Zanimiva je pot, kako so posamezne dele stiskalnic iskali in zbirali. O tem je poročal **Janez Gorjanc**, ki je bil takrat v reparacijski komisiji v Berlinu, informacije pa sta dala tudi **Rudi Orešnik** in **Oto Tomažič** (obratovodja Kovačnice v letih 1945–1950) ob obisku v Travniku. Za 1800-tonsko stiskalnico je **Božo Cimerman** izvedel od šefa zeniške kovačnice. Odobritev, da jo lahko vzame, pa je dal šef za investicije v Zenici **Kurt Oto**. Veliko informacij so dajali tudi naši ljudje, ki so opremo v Nemčiji sprejemali in jo dovažali v Jugoslavijo. Dober poznavalec razmer je bil **Rudi Orešnik**, ki je v letih 1953–1956 služboval v Novem Travniku in se vrnil na Ravne 1956. leta. Poročal je o lokacijah v Zenici, Travniku, Varešu in drugod. Posamezne dele so nato iskali naši ljudje iz kovačnice, skupine iz strojnega remonta in kapitalnega oddelka. Iskali niso samo po Bosni, ampak kar po celotni državi. Tri plunžerske stiskalnice z vitalnimi deli so našli na reparacijskem skladišču v Zenici, podstavek stiskalnice ob progi Niš–Niška Banja, vodne in zračne pogonske jeklenke v Zaječarju, stebra v Splitu, 500-litrski črpalki v Travniku in Varešu itd. Pri kompletiranju so manjkali predvsem pogonski deli, zato jih je bilo treba doma izrisati in izdelati. Tu so veliko truda vložili v konstrukcijskem biroju kapitalnega oddelka: **Jože Geršak**, **Ferdo Medl**, **Ivan Zupan**, **Tone Šipek** in **Koloman Vrečič**. Vodja konstrukcijskega biroja je bil

Muehleisen; kapitalni oddelak in konstrukcijski biro pa je vodil **Janez Gorjanc**.

Od ljudi, ki so ostali v spominu pri prevažanju delov stiskalnic, naj omenim še **Huberta Štampaha**, s katerim se je **Božo Cimerman** dogovoril za prevoz konstrukcijskih delov. Pri prevozu je imel Štampah velike težave, saj ustreznih mostov v Bosni takrat ni bilo, zato je moral organizirati okoliške prebivalce, da so izdelali mostovne podpore in tudi drugače pomagali.

600-tonska stiskalnica kmalu ni mogla več zadostiti vse večjemu povpraševanju po kovaških izdelkih, zato so že leta 1950 zgradili novo zgradbo kovačnice z železno konstrukcijo, in to na mestu, kjer je prej stala nizka in mračna kladivarna. S tem je bila dana možnost uporabe mostnih žerjavov z obračalcem za načrtovano 1200-tonsko stiskalnico. Ker je bilo ročno kovanje s pomočjo škripčevja naporno delo, je Božo Cimerman 1952. leta pri jugoslovanski banki v Beogradu iskal denar za manipulator. Odgovor je bil: "Dok nema paradajza i paprike, nema manipulatora." No, pozneje so tudi to uredili in nabavili manipulator Welmann.

1800-tonska stiskalnica je bila prvotno (t. j. leta 1934) postavljena v Dortmundu. Tudi ta je bila v začetku na ročni pogon in ročno krmiljenje. Miza je imela prečni pomik za menjavo orodja. Avtomatsko hidravlično krmiljenje Schloemann je bilo uvedeno 1966. leta, skupaj z 80 KN manipulatorjem Dango Dienenthal. Obračanje ingotov se od takrat opravlja s pomočjo obračalca, obešenega in integriranega na 400/100 KN žerjavu.

Za povečanje tlaka z 200 na 300 barov je poskrbel multiplikator, ki ga je projektiral konstrukcijski biro Železarne Ravne, zato so bistveno razširili strojnico z dodatnima 1000-litrskima črpalkama in z vodnimi jeklenkami.

Pri postavitvi 1800-tonske stiskalnice, poleg tehničnih težav, ni šlo niti brez vmešavanja vojske. Ko je bila stiskalnica že postavljena, je Vojno ministrstvo v Beogradu zahtevalo, da se ta stiskalnica preseli v Travnik skupaj z ostalo opremo, kot so bili krčilni stroji. Istočasno naj bi se odselile v Bosno tudi družine strokovnjakov. Da bi to preprečili, so odšli na pogajanja z Vojnim ministrstvom: **Gregor Klančnik**, glavni direktor Železarne Ravne; **Božo Homovec**, v začetku je bil na Ravnah, kasneje glavni direktor Železarne Jesenice; **Anton Tomič**, glavni direktor Železarne Zenica.

Posredovanje dr. Romana Standla na Ministrstvu je odločilno pripomoglo, da stiskalnice niso demontirali in prestavili v Bosno.

Takoj po drugi svetovni vojni so v kovačnici izdelovali podkve, krogle, osovine, vzmetna jekla in utopne odkovke na kladivih (vzmetna, zračna, padalna, parna) in na 600-tonski stiskalnici. Ko so v lahki kovačnici prenehali z izdelovanjem podkev, krogel, osov in vzmetnih jekel, so pričeli proizvajati hitrorežno jeklo, ki so ga uspešno prodajali. Že 1955.

leta je bilo izdelanih 1000 ton te vrste jekla v paličasti obliki, ki so jih pozneje obdelovali v mehaničnih obratih. **Božidar Cimerman** se spominja, da sta se v teh letih z Ivanom Stadlerjem dogovorila za proizvodnjo odkovkov iz jekla znamke OCR 12. Skupaj s hitroreznim jeklom je to za Ravne pomenilo osvojitve najtrših visoko legiranih jekel. **Koloman Vrečič**, z najdaljšim stažem obratovodje v kovačnici, dodaja, da je bilo po drugi svetovni vojni na Ravnah postavljenih nekaj desetih kovaških kladiv, s potisno silo od 1 do 50 KN (100 do 5000 kg), ki pa so jih nenehno premeščali, pa tudi sproti opuščali. Po zagonu avtomatskega kovaškega stroja GFM SX240 novembra 1980 pa so postopno odstranili tudi kovaška kladiva, saj je kovaški stroj prevzel njihov program.

Kakovost proizvodnje se je v začetku razvijala v obliki kontrole odkovkov, najprej pri mojstrih, nato v organizirani obliki v oddelku za kontrolo, pri tehnologih in raziskovalcih. S kontrolo izdelkov se je v železarni po vojni ukvarjal šef OTK **Franc Novak**. V kovačnici je bila kontrola uvedena 1954. leta. Vodja oddelka kontrole je bil **Stanko Matvoz**. Oprema

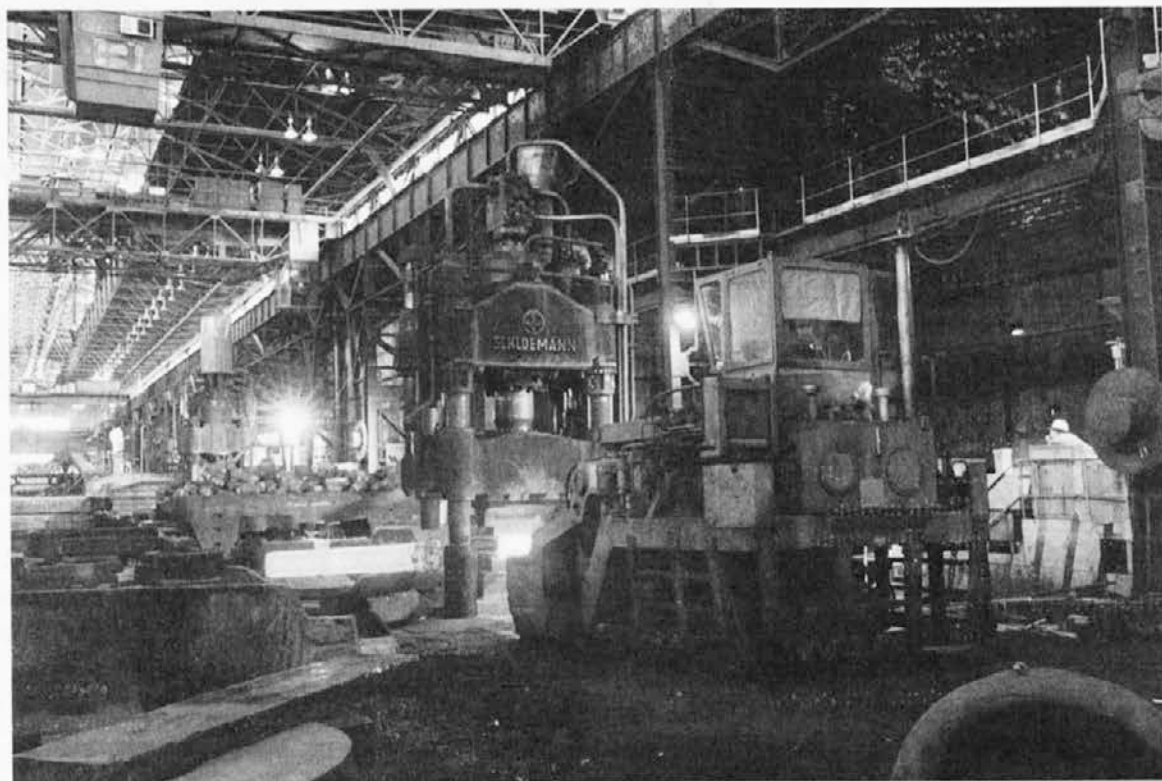
kontrolo kakovosti ukvarjal **Mitja Šipek**. Pri tem je uvedel tudi ultrazvok kot eno od metod za ugotavljanje notranjih napak v jeklu.

Še nekaj podatkov o vodilnih ljudeh, delovodjih in prvih kovačih, ki so začeli delati na 600-, 1200- in 1800-tonski stiskalnici. Podatki so zbrani po pripovedovanju. Namen je bil simbolično opredeliti tisti čas. Vsakogar zajeti pa ni mogoče.

Obratovodja Kovačnice v letih od 1950 do 1956 je bil **Božo Cimerman**, ki je v takratnih razmerah, ko ni bilo na razpolago nikakršne dokumentacije, veliko naredil za razvoj stiskalnic. Nasledil ga je **Koloman Vrečič**, ki je 1952. leta začel delati v konstrukcijskem biroju. Ko je Cimerman v kovačnici ustanovil pripravo dela, sta z **Marjanom Blažičem** risala načrte. Po enoletni praksi v Nemčiji je Vrečič 1955. leta prenesel na Ravne veliko tehnoloških novosti in jih v praksi tudi uporabil.

Mojstri in prvi kovači leta 1950 so bili:

Gregor Kokalj, glavni mojster; **Anton Spanžev**, mojster; **Jože Gostenčnik**, prvi kovač; **Štefan Matvoz**, prvi kovač; **Viktor Slemenik**, prvi kovač za fazonsko kovanje.

1800-tonska stiskalnica z manipulatorjem, zadaj 1200-tonska stiskalnica

(Foto: Tomo Jeseničnik)

laboratorijev je bila skromna. V starem mehanskem laboratoriju so imeli trgalni stroj z ročnim pogonom, star Zeisov mikroskop in Sharpijevo kladivo. V starem kemijskem laboratoriju so določevali elemente po klasični kemijski metodi. Celotno delovno dobo se je s

Mojstri ob zagonu 1200-tonske stiskalnice leta 1956 so bili:

Gregor Kokalj, **Anton Spanžev**, **Ivan Dobnik**, **Adolf Flis** (malo pozneje).

Mojstri ob zagonu 1800-tonske stiskalnice leta 1961 so bili:

Anton Spanžev, Ivan Dobnik, Alojz Klančnik, Mihael Ošlak, Viktor Slemnik.

Prvi kovači, ki so pričeli z delom na 1800-tonski stiskalnici, so bili:

Jože Gostenčnik, Stanko Kočnik, Drago Anderlič, Vinko Šuler (dela še danes), Ivan Krebl (dela še danes).

Sčasoma so postajale težave z vzdrževanjem 1800-tonske stiskalnice vedno pogostejše: obraba cilindrov, plunžerjev, slabo tesnjenje ... Vzdrževanje je postalo predrago in posebno v pogojih tržnega gospodarstva prodaja ni mogla slediti konkurenci.

Tako je vodstvo kovačnice že pred 15 leti sprožilo zahtevo po zamenjavi stiskalnice, dokler končno ni Skupščina družbe SŽ Metal Ravne, d. o. o., 18. 12. 1996 odobrila izgradnje nove, sodobne 3000-tonske stiskalnice.

Tako se zaključuje dolgoletno obdobje burne preteklosti, sedaj že povsem izčrpane 1800-tonske stiskalnice. Preživljala je nekaj generacij naših kovačev in žal, kot je vse v življenju minljivo, tako je tudi to. Čas je zahteval pomladitev in nov zagon, saj v njeni neposredni bližini čaka na redno obratovanje že nova, lepša in mogočnejša konkurentka, vendar se bodo sedanje stiskalnice mnogi obratovodje in kovači še dolgo spominjali.

NA RAVNAH ZAČELA OBRATOVATI NOVA KOVAŠKA LINIJA S STISKALNICO 25/30 MN

Uvod

Po postavitvi 18 MN (1800-tonske) stiskalnice je takratni vodja mehanskih obratov v Koroškem fužinarju avgusta 1969 zapisal, da je bila ta stiskalnica z domačimi močmi popolnoma obnovljena, popravljena, dopolnjena in montirana, kar so se dotedaj lotevala le najbolj renomirana podjetja industrijsko razvitih držav. Danes, torej po 38 letih, pa lahko rečemo, da je družba Slovenskih železarn – STO Ravne d. o. o. 3000-tonsko stiskalnico z domačimi močmi popolnoma sprojektirala, izdelala in

zmontirala. Uvožene je bilo le 32 odst. opreme. Metal Ravne, kot investitor, je uvozil le 0,275 odst. vrednosti opreme. Delež uvoza opreme pogodbenih podjetij in investitorja skupaj, t. j. na nivoju države, je 25 odst.. To je uspeh, kajti še pred nekaj leti smo doma sprojektirali (ali tudi ne) gradbena dela, te tudi izvedli in ob tujem nadzoru opravili montažo. Vse drugo je bilo uvoženo ob visokih carinskih in ostalih dajatvah.

Odkrito pa moramo priznati, da je v vodstvu Metala pri izboru projektanta in izvajalca projekta stiskalnice upravičeno prevladovala velika skepsa.

Vodstvo Metala, pa tudi njegov strokovni kader, priznava sestrskemu podjetju STO visoko strokovnost, usposobljenost in uspešnost v svetu pri postavitvi stiskalnic za mehansko preoblikovanje kovin v hladnem stanju, medtem ko je bila ta kovaška stiskalnica, ki preoblikuje jeklene bloke in odkovke v vročem stanju, za STO začetniško delo. Vedeli smo, da je to za nas in vodstvo STO veliko tveganje. Morda pa je le pristop, prežet z bojznijo in nezaupanjem, pripomogel, da so se člani različnih timov investitorja in izvajalcev zavedali svoje odgovornosti in resno opravljali svoje delo. O tem priča redno sodelovanje članov iz timov v Metalu na 23 sestankih tehnološkega tima in 47 sestankih projektnega tima, da ne naštevam številnih posamičnih stikov in sodelovanja z vodstvom doma ter projektnega sveta na nivoju koncerna Slovenske železarne.

Rezultat takšnega rednega timskega dela je uspeli projekt, ki bo v fazi poskusnega obratovanja do decembra 2000. Ta projekt pa tudi pove, da za uspeh niso dovolj le trdo delo, znanje in izkušnje, ampak sta potrebna tudi temeljita presoja in pogum sprejeti izziv.

Predhodne priprave in odločitve

Zahteve po novi stiskalnici so stare že več kot 15 let. Glavna vzroka sta bila:

- tehnična in tehnološka zastarelost 66 let stare 18 MN (1800-tonske) stiskalnice ter preveliki stroški nenehnega vzdrževanja, ki so ogrožali konkurenčno sposobnost podjetja, posebno v pogojih tržnega poslovanja, in
- že tradicionalna skrb za uvedbo novih tehnoloških in učinkovitejših dosežkov, kar je skupaj s kakovostjo Železarni Ravne že od nekdaj ustvarjalo sloves tovarne kakovostnih in plemenitih jekel.

Postavitev nove kovaške stiskalnice je najprej potrdil Nadzorni svet Slovenskih železarn, Skupščina Metala pa je investicijo odobrila 18. 12. 1996. V študiji smo januarja 1997 zapisali odločitev vodstva Metala Ravne, da bo s strateško povezavo najprej v slovenskem in nato v širšem prostoru poiskalo takšen proizvodni program, ki bo omogočil ponovno rast podjetja. Še isti mesec smo v Uradnem listu RS objavili javni razpis, kjer so bile zahteve za novo stiskalnico jasno določene, in začeli zbirati ponudbe.

Na fotografiji so posamezniki – vodilni ljudje in strokovnjaki –, ki so v letih 1950–2000 odločilno vplivali na razvoj kovačnice in na kakovost njenih izdelkov ter tudi na uspešnost zagona stiskalnic.

Fotografija je bila posneta 26. 7. 2000. Od desne proti levi so:⁽¹⁾

Božidar Cimerman, univ. dipl. inž. metal. in mater., v železarni od oktobra 1950 do julija 1982, v začetku kot vodja Toplotno predelovalnih obratov, potem direktor in šef Prodaje mehanske obdelave;

Milan Dobovišek, univ. dipl. inž. metal. in mater., v železarni od oktobra 1950 do junija 1988, v začetku kot obratovodja Topilnice (martinovke), nato vodja Obratov jeklarne, direktor Metalurške proizvodnje, podpredsednik poslovnega sveta in član poslovnega odbora;

Koloman Vrečič, org. dela, v železarni od decembra 1952 do septembra 1990, v začetku kot referent priprave dela, nato kot obratovodja in ravnatelj Kovačnice od 1956 do 1990;

Peter Prikeržnik, univ. dipl. ekon., sedaj glavni direktor družbe SŽ Metal Ravne d. o. o.;

Mitja Šipek, univ. dipl. inž. metal. in mater., v železarni od aprila 1952 do januarja 1989, v začetku vodja Fizikalnega laboratorija, nato vodja Oddelka tehnične kontrole (OTK), glavni metalurg OTK, direktor Kontrole kakovosti;

Jože Borštner, univ. dipl. inž. metal. in mater., v železarni od marca 1952 do junija 1988, obratovodja v Energiji, obratovodja v Jeklarni, vodja Metalurškega razvoja in raziskav, direktor Toplotno predelovalnih obratov, ravnatelj Projektivno izvajalnega inženiringa ter svetovalec;

Zdravko Mlakar, inž. metal., sedaj direktor Kovačnice;

Vladimir Macur, univ. dipl. inž. metal. in mater., sedaj vodja projekta Nova stiskalnica 25/30 MN.

(Foto: Tomo Jeseničnik)

Od osmih ponudnikov je komisija 28. februarja 1997 izbrala tri, in to:

- SPS Siempelkamp Pressen Systeme iz Nemčije,
- STO (Stroji in tehnološka oprema),
- ZDAS, a. s. iz Češke.

Po več usklajevalnih analizah in dodatnih zahtevah Metala je bil izbran STO Ravne d. o. o., s katerim je bila 18. 12. 1998 sklenjena pogodba o izdelavi kovaške stiskalnice 25/30 MN.

Kovaški proizvod

Na stiskalnici se bodo izdelovali naslednji kovaški proizvodi vseh vrst jekel: paličasti profili, gredi, obroči, pogače, ploščati profili in vse vrste fazonskih odkovkov.

Dimenzijski program:

- Največja teža vložka (ingota) 25 ton, sedaj 12,8 tone.
- Največja teža odkovka 16 ton, sedaj 10 ton.
- Maksimalna dolžina odkovka 12 m.
- Premer palic ogljičnih in nizko legiranih jekel, maks. 850–900 mm, sedaj 600 mm.
- Pri stopnji predelave plošč do 1 : 8 in preoblikovanja 3–4-krat.
- Premer palic visoko legiranih jekel, maks. 600–700 mm.
- Pri stopnji predelave plošč 1 : 6 in preoblikovanja 4,5–6-krat.
- Premer pogač, maks. 2000 mm, sedaj 1600 mm.
- Premer obročev, maks. 2800 mm, sedaj 1800 mm.
- Letna proizvodnja v treh izmenah, največ 30.000 ton, in to 40 % fazonski odkovki, 60 % ostalo.

Osnovne značilnosti gradbenih del

Ena od bistvenih primerjalnih značilnosti glede na druge gradbene objekte je ozek in strogo omejen prostor v proizvodni hali težke kovačnice, kjer je istočasno z gradnjo potekala proizvodnja. Stiskalnico in ostale objekte je bilo treba stisniti med tri žerjavna polja v zaprti hali, kjer je bilo treba najprej odstraniti adjustažo, kontrolno postajo, rezervni oljni rezervoar, CO₂-postajo in 100 KN žerjav. Za te naprave je bilo treba priskrbeti nov prostor, kot je to priročno skladišče starega železa za indukcijske peči ob Žarilnici, preurediti nov prostor v Kovačnici in tu postaviti nov oljni kalilni bazen, preseliti šesto ogrevno peč, rezervni oljni rezervoar in CO₂-postajo. V tleh je bilo treba odstraniti visokonapetostni kabel, glavno kanalizacijo in druge energetske vode ter jih prestaviti na drugo ustrezno mesto.

Druga značilnost je bila zavarovanje gradbene jame, da bi preprečili:

- zdrs sosednjega manipulatorja, težkega 70 ton, v gradbeno jamo v času obratovanja 18 MN stiskalnice,

- lom tal in posledično vdor podtalnice od spodaj v gradbeno jamo,

- deformacijo žerjavnih stebrov, saj sega jama nižje, kot je spodnji rob temelja stebrov.

Gradbena jama je bila varovana z injektiranjem tal po metodi Jet groundinga. Projekte je izdelala **Milena Benko** (Extra d. o. o.) skupaj z dr. prof. **Žlenderom** z Gradbene fakultete Maribor. S to tehnologijo se po obodu in izpod gradbene jame injektira cementna suspenzija (220 kg na meter globine).

V tleh se pod pritiskom 400 barov ustvari kompozit zemljine in injektirane mase. Na mestu obremenitve s 70-tonskim manipulatorjem se piloti tako prekrivajo v štirih vrstah po vertikali, drugje manj.

Tretja značilnost je, da smo prvič v zgodovini Železarne Ravne temelj stiskalnice dodatno zaščitili pred vdorom podtalnice s PEHD hidroizolacijo.

Posebna pozornost je bila posvečena še varovanju okolja s pretakalno ploščadjo za olje v času polnjenja rezervoarja, sistemu kanalov pod stiskalnico, zaščiti pred hrupom v hidravlični kabini ter odvodu toplote z zrakom in z vodo.

Nekaj podatkov:

• Gradbena površina	46 x 35 m.
• Višina podtalnice	2,0 m.
• Najnižja globina izkopa	7,2 m.
• Premer Jet grounding pilota	80 cm.
• Skupno število pilotov	587.
• Najnižja globina injektiranja	10 m.
• Vgrajeni beton v temelje objektov	1.187 m ³ .
• Trajanje del pri injektiranju	70 dni.
• Trajanje gradbenih del	4 mesece.

Opis linije za kovanje

Stiskalnica je zasnovana kot dvostebna hidravlična stiskalnica z zgornjim pogonom. Postavljena je poševno zaradi boljše preglednosti iz komandne kabine med kovanjem oz. krčenjem. Sestavljajo jo še: pomična delovna miza, obračalna miza za ingote, postaja za menjavo orodja, vrtljiva miza in komandna kabina z računalnikoma za vodenje krmilja in tehnološkega procesa.

Ostale naprave, ki tvorijo linijo za kovanje, so še: dva transformatorja, stiskalnica, hidravlična oprema, sistem za hlajenje olja, sistem za prezračevanje hidravličnega prostora in manipulator.

Splošno o stiskalnici

Ohišje stiskalnice je sestavljeno iz glave, dveh stojal in mize. Za pogon stiskalnice služi 5 enostransko delujočih hidravličnih cilindrov.

Na pahu so v sredini priključena mesta za vse tri batnice. Upravljanje paha omogočajo štiri široka prizmatična vodila na stojalih in dodatno okroglo

vodilo v batnem cilindru. Na ta način dosežemo izjemno precizno vodenje paha tudi pri ekscentričnem kovanju. Pah ima vgrajen mehanizem za vrtenje zgornjega orodja za 90°.

Podatki o stiskalnici:

- Imenska sila pri kovanju 25 MN.
- Imenska sila pri krčenju 30 MN.

Manipulator tip SM 600 SV

Manipulator služi za posluževanje ingota ali odkovka med kovanjem.

Podatki o manipulatorju:

- Teža manipulatorja 110 ton.
 - Normalna obremenitev 250 KN.
 - Dopustna obremenitev 360 KN.
- Območje odpiranja klešč:
- Maks. okroglo 1202 mm.
 - Maks. kvadrat 1063 mm.
 - Min. okroglo in kvadrat 311 mm.

Hidravlična oprema

Pogon stiskalnice in manipulatorja je elektro-hidravlični. V posebnem prostoru blizu stiskalnice je nameščenih 7 črpalk z močjo 315 KW in nekaj manjših s skupno priključno močjo 2871 KW, ki povzročajo hrup 110 db in sprostijo v okolico toplotno moč 300 KW. Za hlajenje olja v črpalkah je bilo treba odvesti dodatnih 800 KW toplotne moči tako, da se skupaj z manipulatorjem izgubi 985 KW.

Vsa odvedena toplota z zrakom in vodo predstavlja 45 odst. izgube energije.

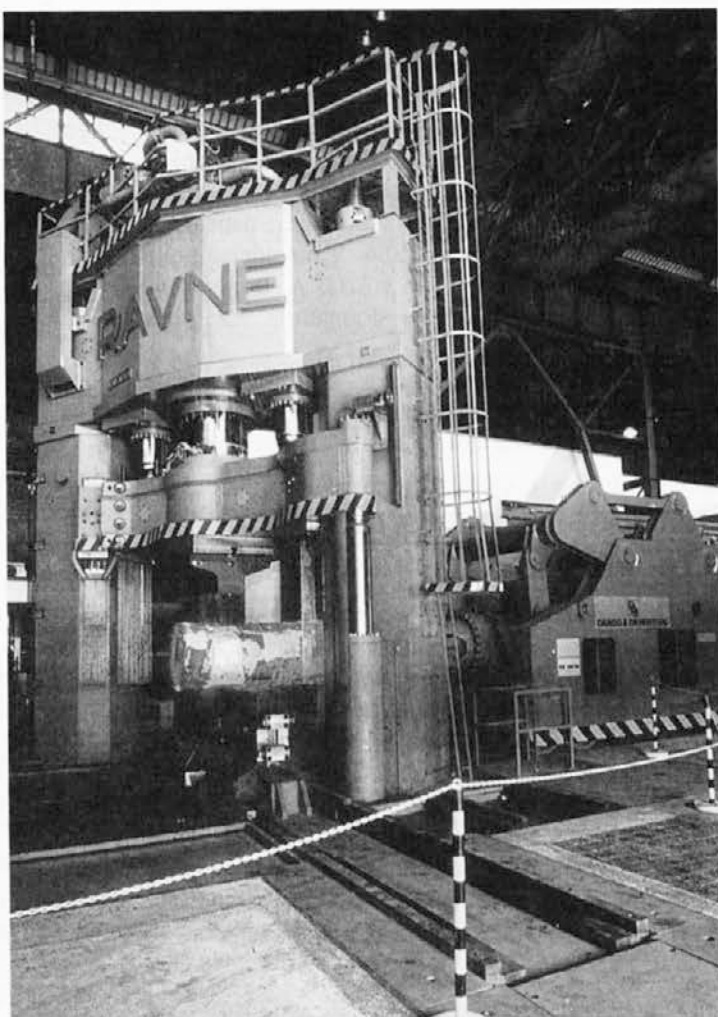
Ostali podatki za črpalke:

• Moč najmočnejše črpalke	315 KW.
• Količina olja	41.500 l.
• Delovni tlak	280 barov.
• Maksimalni pretok olja	4.680 l/min.

Protihrupno zaščito zgradbe za hidravliko zagotavljajo paneli za zvočno izolacijo v t. i. sendvič izvedbi (polna pločevina-dušilno polnilo-perforirana pločevina) debeline 55 mm in z dušilno vrednostjo 34 db. Rolo vrata imajo dušilno vrednost 21 db.

Hladilni sistem za hidravlično olje

Za hlajenje hidravličnega olja v črpalnih agregatih kovaške stiskalnice in manipulatorja je bilo treba skupno odvesti 985 KW moči hladilnega sistema. Toplota se odvzema s pomočjo industrijske vode, t. j.

Stiskalnica 25/30 MN z manipulatorjem na tiru

(Foto: Tomo Jeseničnik)

neprečiščene vode v zaprtem krožnem hladilnem sistemu in se odvaja v okolico z zrakom.

Glavni elementi sistema so: hladilni stolp, črpalke za vodo, peščeni filter za prečiščevanje onesnažene vode, regulacija in kontrola hladilnega sistema.

Prihranek hladilne vode znaša v primerjavi s pretočnim hlajenjem do 97 odst. količine obtočne vode. Ostanek je potreben za pokritje izgub uparjenja in pršenja ter preprečevanja s soljo.

Podatki o hladilnem sistemu:

• Odvod toplote	985 KW.
• Pretok vode	140 m ³ /h.
• Vstopna temperatura vode	34° C.
• Izstopna temperatura vode	28° C.
• Temperatura vlažnega termometra	22° C.

Transformatorska postaja Kovačnica 2 in niskonapetostna stikalnica

Postaja služi napajanju električnih porabnikov stiskalnice, zato stoji tik ob hidravličnem črpalnišču

stiskalnice. Glede na velikost porabnikov sta nameščena dva transformatorja za pretvorbo: 20/0,4 KV zmogljivosti 2 x 1600 KVA.

Niskonapetostno stikališče obsega dve prosto stoječi odprti ogrodji z 12 odcepi, na katere so priključeni uporabniki stiskalnice (črpalke, prezračevanje, manipulator). Srednje napetostna oprema (stikala) je v izvedbi SF6. V dovodnem polju je nameščeno zaščitno stikalo s 3200 A, ki povezuje niskonapetostno stran transformatorja z NN zbiralnicami.

TP2 postaja je zazankana v obstoječe srednje napetostno krožno napajanje tako, da je dovod 1 speljan iz TP Žarilnica, dovod 2 pa iz TP Kovačnica 1.

Elektronsko krmiljenje naprav in računalniško vodenje procesa kovanja

PLC krmilje stiskalnice in manipulatorja je Siemensovo S7-400 krmilje z najzmogljivejšim procesorjem. Obe krmilji sta povezani s centralnim nadzornim računalnikom. Možno je ročno, posamično, avtomatsko, programsko in računalniško podprto upravljanje. Program za računalniško podprto kovanje za 16 skupin jekel omogoča kreiranje celovitih programov kovanja, vključno z načrtom odkovka in zaporedjem stavkov za krmilje za poljubni odkovek.

Udeleženci pri projektiranju in izvajanju

Pri postavitvi kovaške linije so sodelovala naslednja podjetja:

- SŽ STO Ravne, d. o. o. – lastni razvoj, izdelava in postavitve dvostebne hidravlične stiskalnice zmogljivosti 25/30 MN;
- Naravoslovnotehniška fakulteta v Ljubljani – izdelava računalniškega programa za ON-line vodenje tehnologije kovanja;
- EXTRA d. o. o. Prevalje – izdelava projektne dokumentacije za številna pripravljala dela, gradbene objekte za kovaško linijo s stiskalnico 25/30 MN in skupaj z Gradbeno fakulteto Maribor, Inštitutom za geotehniko še izdelava dokumentacije za zaščito gradbene jame;
- Geoprojekt Ljubljana d. o. o. – izvedba zaščite gradbene jame;
- SGP Kograd IGEM d. o. o. Ravne – izvedba gradbenih del na vseh objektih kovaške linije;
- Energetika Ravne d. o. o. – projektna dokumentacija in montaža električne instalacije TP Kovačnica 2, elektro in strojna dokumentacija in izvedba prezračevanja hidr. prostora, razsvetljava, ozemljitve in dovod energentov;

Krmilni pult (Foto: Tomo Jeseničnik)

- ETRA 33 energetski transformatorji d. d. – lasten razvoj in izdelava dveh transformatorjev po 1600 KVA;
- TIM Laško d. o. o. – postavitve hladilnega sistema;
- SŽ STO Ravne d. o. o. in SERPA Ravne d. o. o. – izdelava kovaškega orodja;
- GOPLA Maribor d. o. o. – lasten razvoj in izdelava 50 KN žerjava in sanacija žerjavne proge;
- ROTOS d. o. o., Idrija – lasten razvoj in izdelava zvočno izolativnih panelov – ZIP Rotos;
- drugi izvajalci (projektne študije, komunikacijske povezave, okoljevarstvena zaščita, protipožarna zaščita, klimatizacija prostorov, itd.).

Delež uvožene opreme in storitev

Celotna vrednost investicije je bila 17 mio DEM.

Od te vrednosti je Metal kot investitor uvozil opremo v vrednosti 49.471,00 DEM ali 0,275 odst.

Delež uvoza opreme pogodbenih podjetij in investitorja skupaj, t. j. na nivoju države, je 4.558.338,00 DEM ali 25,32 odst.

Vrednost uvožene opreme posameznih pogodbenih podjetij je:

- Energetika Ravne d. o. o.: 277.500,00 DEM oz. 45,20-odstotni delež v bilanci,
- SŽ STO Ravne d. o. o.: 4.200.000,00 DEM oz. 32,40-odstotni delež v bilanci,
- TIM Laško d. o. o.: 31.367,00 DEM oz. 23,15-odstotni delež v bilanci.

Metal Ravne kot investitor je dosegel le zanemarljiv delež uvoza, medtem ko predstavlja uvoz opreme in storitev s slovenskimi pogodbenimi podjetji četrtno investicijske vrednosti. To je lep rezultat in predstavlja obratno sliko razmerja med doma izdelano in uvoženo vrednostjo, kakršna je bila še pred nekaj leti.

ZAKLJUČEK

Z novo kovaško 25/30 MN stiskalnico nadomeščamo tehnično in tehnološko povsem zastarelo 18 MN stiskalnico, vendar pa bo morala nova linija s stiskalnico uspešno obratovati tudi v pogojih tržnega gospodarstva. Z njo smo morali zagotoviti osnovno strateško usmeritev podjetja, t. j. odločnejšo usmeritev v izdelavo orodnih in posebnih jekel, ki je za podjetje najbolj perspektivna. Z domačim znanjem smo skušali postati čim manj odvisni od uvoza tudi pri zahtevni tehnologiji. Hkrati smo upoštevali standarde

varovanja okolja in zdravja ljudi, kupcem pa želimo zagotoviti kakovostne izdelke.

Izgradnjo stiskalnic na Ravnah v letih 1950–2000 lahko delimo v dve obdobji. Prvo obdobje v letih 1950–1960 je čas postavitve stiskalnic iz reparacije. Njihova potisna moč je bila 6, 12 in 18 MN. Za to obdobje je značilna intenzivna gradnja zaradi velikega povpraševanja po kovaških proizvodih na tržišču. Stiskalnice so bile dostavljene brez kakršnekoli dokumentacije, manjkalo je tudi veliko delov, ki jih je bilo treba doma izrisati in izdelati. Takrat železarna še ni imela dovolj strokovnjakov z izkušnjami za takšne izgradnje, niti ne ustreznih informacij ali druge pomoči.

Današnja nova kovaška linija s stiskalnico moči 25/30 MN je bila projektirana v letu 1999 in postavljena leta 2000. Razmere so zdaj popolnoma drugačne kot v preteklosti. Znanja, izkušnje in informacij je bilo toliko, da smo lahko doma kovaško linijo sprojektirali in tudi postavili. Kovaška linija je morala biti načrtovana tako, da bodo njeni proizvodi na trgu konkurenčni, hkrati pa mora ustrezati številnim okoljevarstvenim in drugim predpisom.

Moj namen ni primerjati teh dveh obdobji, le občudujemo lahko velik pogum in iznajdljivost ter veliko delovno vnemo maloštevilnih strokovnjakov in gospodarstvenikov v prvem obdobju, medtem ko lahko danes mnogi, doma in v tujini, občudujejo pogum in visoko znanje strokovnjakov, ki so izdelali tako zahteven projekt.

Opomba:

(1) Podatki o njihovi delovni karieri so iz kadrovske evidence tovarne, njihovi strokovni nazivi pa so zapisani v skladu z novim zakonom o strokovnih in znanstvenih naslovih iz leta 1998.

Viri:

- Jože Borštner: Thurnove železarnice od začetka do prve svetovne vojne, referat na strokovnem posvetu Vloga in pomen Železarnice Prevalje v evropski metalurgiji, Prevalje, september 1999
- Koroški fužinar, od leta 1951
- informatorji, omenjeni v članku

Zahvaljujem se vsem, ki so mi pomagali pri zbiranju podatkov, še posebno pa Jožetu Borštnerju za svetovanje in pomoč pri pisanju prvih dveh delov tega članka.

OB 380-LETNICI JEKLARSTVA NA RAVNAH NA KOROŠKEM

THURNOVE ŽELEZARNE OD ZAČETKA DO PRVE SVETOVNE VOJNE

Jože Borštner

UVOD

Razvoj Mežiške doline je že več stoletij povezan z železom, s svincem in z lesom. Malo je ohranjenih listin o začetnem razvoju doline. Če pa že so, jih je zelo težko dobiti.

Lastniki vsega so bili v veliki večini plemiškega rodu. Med temi so bili najdlje grofi Thurni, ki so se na začetku 19. stoletja odločili za železarstvo. Njihove so bile železarne v Črni in v Mežici ter nazadnje tudi na Ravnah v času, ko se je začel tehnični razvoj tudi v naši dolini. Proizvodnja se je začela povečevati že konec 18. stoletja, pravi vzpon pa je doživela ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.

ŽELEZARNE V DOLINI

Grofi Thurni so že v obdobju med leti 1624 in 1643 imeli koncesijo za kopanje železove rude in svinca. To začetno obdobje proizvodnje železa in svinca v naši dolini je bilo še vedno predvsem obrtniško. Šele leta 1772 je grof Franc Thurn začel z gradnjo železarne v Črni. Dobil je dovoljenje, da postavi ob reki Meži kladivo in pozneje še ognjišče za presnanje. Delati so začeli leta 1775. Ta fužina je delovala vse do leta 1890. Približno v istem času je obratovala tudi železarna v Mežici ob potoku Šumcu. Zaprli so jo leta 1916. Železarni sta bili med seboj povezani. Vodstvo je bilo v Črni.

Začetek jeklarstva na Ravnah sega v srednji vek, ko so ob Meži obratovala kovačnice in žebjarne. Grof Jurij Thurn je odkupil ravenske železarske obrate leta 1807. Preuredil in povečal je jeklarno, ki je od leta

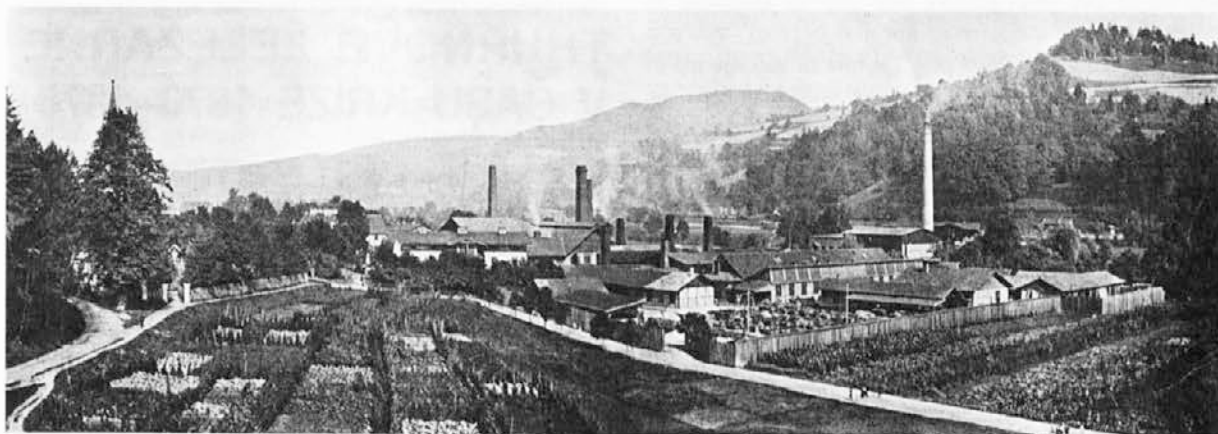
1830 že uspešno obratovala in sledila tehničnemu razvoju, značilnem za 19. stoletje. Kot posebnost v industrijski zgodovini grofov Thurnov moramo omeniti 28. avgust 1827, ko se je grof Jurij Thurn odpovedal pravici do iskanja svinčeve rude v korist družbe Pretner, Brunner in Kompoš. Zavezal se je, da se bo omejil le na iskanje železove rude in premoga. V zameno pa je družba Pretner, Brunner in Kompoš pristala, da v župnijah Črna, Mežica in Pliberk ne bo kopala železove rude.

Za razvoj železarstva v tem delu Slovenije je pomembno tudi dejstvo, da v času Napoleonovih osvajalnih vojn ni prišlo do francoske okupacije, kar bi zelo verjetno pomenilo precejšen zastoj v industrijskem razvoju naše doline.

GRAD RAVNE IN GUŠTANJ – RAVNE

Grad je bil zgrajen v 16. stoletju na planoti nad Ravnami. Pred letom 1760 so bili lastniki Schlangenbergi, ki so bili tudi upravitelji Thurnovih posesti. Leta 1809 ga je prevzel Jurij Thurn. Današnja podoba sta grad in park okoli njega dobila leta 1863.

Ravne so bile ravnina ob Meži v smeri proti farni cerkvi Device Marije na Jezeru, ki se je imenovala Guštanjska fara (Die Pfarre zu Guttenstein). Na tej ravnini ob reki Meži je bila postavljena Jeklarna Ravne, ki se je z oznako Jurija grofa Thurna obdržala vse do leta 1945. Jurij Thurn je bil lastnik gradu, posesti in jeklarne. Postal je tudi koroški deželni glavar ter predsednik družbe za izgradnjo železnice Maribor–Celovec.

Jeklarna na Ravnah pred prvo svetovno vojno (Foto: arhiv Koroškega fužinarja)

Sam trg Guštanj je bil prvič omenjen, po dosedaj znanih podatkih, že v 13. stoletju. Deželnoknežji trg je postal v 14. stoletju, v 15. in 16. stoletju je dobil stalne tržne pravice. Guštanj je postal mesto leta 1952 in tedaj je bil tudi preimenovan v mesto Ravne na Koroškem.

ŽELEZARNI ČRNA IN MEŽICA

Obrat v Črni, ki je bil postavljen ob reki Meži, je imel v začetku 19. stoletja štiri presnovke, valjarno, dve težki kladivi, vleko za žico, žebljarno z osmimi nakovali ter apreturno delavnico.

Valjarna je imela štiri pare valjev za fino valjanje. Vztrajnik in pihalno napravo so gnala močna vodna kolesa, žični vlek pa še dve manjši vodni kolesi, ki sta vrteli dvanaest bobnov za navijanje žice.

V Mežici je delovala presnovka s težkim kladivom, pihalnim cilindrom in z ognjem za izkovanje ter dve vleki za žico z bobni in s kleščami.

Železarna v Mežici je izdelovala debelejšje vrste žice, finejše pa so delali v Črni. Pri tem je treba povedati, da so v Črni in Mežici uporabljali tako imenovano "koroško malo presnanje". Za ogrevanje so uporabljali oglje, v Mežici pa občasno tudi rjavi premog, ki pa ga je bilo zelo malo. Cene oglja, drv in lesa so bile sorazmerno visoke. Zaradi specifične lege doline in njene oddaljenosti ni bilo možno doseči znižanja cen. Ne smemo pa pozabiti, da je bil tudi svinčev rudnik v Mežici velik kupec lesa, saj so ga potrebovali v jamskih rovih.

Letna proizvodnja v obratih v Mežici in Črni je bila v sredini 19. stoletja okoli 10.000 centov oz. 560 ton. Glavni izdelek je bila žica. Prodajali so jo v Italijo, na Ogrsko in na Dunaj. Fino izkovan železo so odpošiljali

na Kranjsko za žeblje. Zanimivo je, da se je poraba železa za žeblje po letu 1850 vse bolj zmanjševala in tudi donosnost te proizvodnje je bila vse slabša.

Delavci so bili plačani po akordu (po kosu). Ta način plačevanja je bil vpeljan pri presnanju in kovanju. Akordna tarifa je ostala nespremenjena tudi ob druginji. Podjetje je imelo svoja skladišča živil za delavce po režijskih cenah.

Leta 1855 še ni bilo Bratovske skladnice. Pretežni del delavcev je imel na razpolago stanovanja in brezplačno zdravniško oskrbo.

Podjetje je imelo zelo dobre kladivarje – kovače, ki so kovali izdelke odlične kakovosti, četudi so bila naročila izjemno zahtevna in so se nenehno spreminjala.

Posebej v Črni se je poznalo, da sta se oprema in tehnologija vse bolj izpopolnjevali. Tako so v letu 1855 naročili na Dunaju ležeči parni stroj (40 KS). Pozimi je namreč primanjkovalo vode. Stroj je dobival paro iz dveh kotlov, ki ju je ogrevala presežna toplota presnovk. To je bila novost, ki se je izjemno obnesla.

JEKLARNA NA RAVNAH

Fužine na Ravnah so v začetku 19. stoletja imele dve presnovki; delno so presnovali na ognjiščih, pretežno pa v plamenskih pečeh. Prelomno obdobje za razvoj jeklarstva na Ravnah je bilo leto 1830, ko se je končala prva faza posodobitve jeklarne. Že kmalu po tem, v letih 1853/54, so postavili dve pudlovki in valjarno. To razširitev proizvodnje je omogočala tudi reka Meža, saj je zagotavljala dovolj pogonske moči. Drva in oglje so dobivali večinoma v grofovskih gozdovih, le manjši del pa so kupovali pri kmetih. Ker so za ogrevanje pudlovk potrebovali velike količine lesa, so se preusmerili na kurjenje z rjavim premogom, ki so ga vozili iz leškega rudnika. Kot zanimivost omenimo, da ga niso kupovali neposredno, ampak preko prevaljske železame. Imeli so še

tri varilne peči, štiri peči za sušenje drv in dve presnovki z odprtim ognjiščem. Odvečno toploto so preusmerjali v ogrevalna in žarilna ognjišča (za žganje apna in opeke). Imeli so še dve težki kladivi, dve lažji za izkovanje in pihalno napravo. Valjarna je imela dve progi, vsako z dvema paroma valjev. Prva proga je bila za valjanje lup in težkih kosov železa, za finejše valjano blago pa so uporabljali drugo progo. Posebni valji so bili za žično železo in za valjanje na gladko. Valji so bili liti v Olsi in struženi v Črni.

Zaradi uporabe pudlovk se je proizvodnja bistveno povečala in izboljšala.

V tem obdobju je proizvodnja dosegla okoli 30.000 centov ali 168 ton jekla letno. Posebno mesto je imela proizvodnja trakastega železa, cajnastega železa in kovnega železa.

Vse tri Thurnove železarne so tedaj zaposlovale dvesto delavcev. Letni izkupiček se je gibal med 100.000 in 120.000 goldinarjev. Izdelki so uživali sloves dobre kakovosti, zato kupcev ni manjkalo. Specialitete Thurnovih železarn so bile: posebne vrste žic, jeklo za kose, breščansko in accialonsko (srebno) jeklo.

SLOVES IZDELKOV RAVENSKJE JEKLARNE – CELOVŠKA RAZSTAVA LETA 1838

Thurnovo podjetje se je prvič predstavilo na veliki industrijski razstavi, ki jo je leta 1838 pripravilo Društvo za pospeševanje in podpiranje industrije in obrti v Celovcu. Razstave se je udeležilo 332 razstavljalcev z 2162 razstavnimi predmeti. Thurnovi železarji so razstavili vrsto svojih izdelkov. Namesto cenikov so imeli kartone z vzorci vseh vrst proizvodov. Podobno so se predstavili tudi na razstavah v Gradcu in na Dunaju. Pri ocenjevanju so se dobro odrezali: podelili so jim pohvalna priznanja, odlikovanja za kvaliteto in posebno priznanje za napredek železarske industrije v tem delu Koroške. Posebna priznanja so dobili tudi posamezni fužinarji – delavci, ki so se izkazali pri izdelavi izdelkov za razstavo.

V tistem času so v mnogih pristaniščih prodajali cenejše švedsko jeklo. Kljub temu se je ravensko jeklo uspešno prodajalo zaradi slovesa, da je tako homogeno in zato vredno višje cene. To so jim najprej priznavali kupci iz Francije, kmalu pa so začela naročila prihajati tudi iz Španije, Portugalske, Švice in Nemčije.

Thurnove železarne so se vedno bolj preusmerjale v proizvodnjo kvalitetnega jekla. To jim je omogočilo prebroditi težko krizo, ki je v drugi polovici 19. stoletja pokopala mnoge železarne pri nas in po svetu. Izgradnja železniških povezav je bistveno olajšala prodajo jekla, saj so se tako odprle cenejše in hitrejše

poti do sredozemskih pristanišč, kar so jeklarji na Ravnah s pridom izkoriščali.

THURNOVE ŽELEZARNE V ČASU KRIZE 1873–1876

V obdobju prvega razcveta Thurnovih železarn so v Črni imeli valjarno in žičarno, v Mežici in na Ravnah pa jeklaro in valjarno.

Z izbruhom krize, ki jo je oznanila borzna katastrofa 9. maja 1873 na Dunaju, so se začeli hudi časi za jeklarstvo v naši dolini. Najhujše posledice so se pokazale v naslednjih treh letih (1874–76). Količine proizvedenega železa in jekla sicer niso bistveno padle, vendar pa so se cene znižale za več kot polovico in, kar je še zanimivejše, kljub padcu cen se je znižalo tudi povpraševanje po jeklarskih in železarskih izdelkih. Zaradi preudarnosti lastnikov, ki so se v tem obdobju odpovedali pričakovanim dobičkom, so fužine delale naprej. Pripravljene so pričakale leto 1878, ko se je trend padanja cen postopno zaključil in so jeklarski izdelki znova začeli dobivati svojo pravo ceno. Ob času krize je na Ravnah in v Mežici delalo 84 delavcev in 2 delavki. Odpuščanja v tem času ni bilo.

MODERNIZACIJA PROIZVODNJE

Težave, ki jih je krizno obdobje prineslo, niso mogle ogroziti nadaljnega razvoja Thurnovih jeklarn, saj je specializirana proizvodnja omogočala lažje prilaganje potrebam kupcev in hkrati zagotavljala doseganje višjih cen za proizvode. Thurnovi obrati v Mežiški dolini so bili ob Alpinski montanski družbi iz Leobna (Donawitz) eden najpomembnejših proizvajalcev žlahtnih vrst jekla v tedanji avstro-ogrski monarhiji. Že leta 1881 so na Ravnah zgradili prvo martinovko, kar jim je omogočilo izdelavo fazonsko oblikovanega jekla.

Poročila o delu Thurnovih železarn v devetdesetih letih 19. stoletja omenjajo, da se proizvodnja v Črni končuje, vendar pa je bil obrat še po prvi svetovni vojni opremljen z vsem potrebnim kovaškim orodjem.

Investicije za izpopolnitev, razširitev in modernizacijo proizvodnje v jeklarni na Ravnah, ki so bile opravljene v letih 1880–1890, so bile učinkovite in so omogočile povrnitev slovesa kvalitetnega proizvajalca specialnih jekel, ki si ga je jeklaro pridobila še pred krizo. Proizvodnja se je gibala med 39.000 in 40.000 centi vlečenega in oblikovanega jekla ter kovaških izdelkov. Poudarek je bil na izdelavi posebnih vrst talilniškega jekla. Po številu zaposlenega delavstva se je že približevala prevajalski železarni.

Število zaposlenih leta 1892: osem uradnikov, šest obratovodij, tristoštirje delavci, med njimi osem mladih.

Ravenska jeklarna, skupaj z obratom v Mežici, je v letih stabilnih razmer (od 1890 do 1914) napredovala in dosegla tik pred izbruhom prve svetovne vojne svoj višek. Grodelj so po zaprtju železarne na Prevaljah dobivali iz Donawitza. Jekla so izdelovali v martinovkah in topilniških loncih. Premog za plinski generator so dobivali iz rudnika na Lešah in le v manjših količinah iz rudnika na Holmcu.

Thurnove železarne so bile vključene v avstrijski železarski kartel (združenje sorodnih ali enakih podjetij), kjer so imeli svoj stalni delež. Lastnik podjetja v tem času – grof Vincenc Thurn, ki je bil poslanec v avstro-ogrskem parlamentu, je zelo poredko prihajal na Ravne in je vse pomembne odločitve prepuščal direktorju Davidu Lorberauu in njegovim podrejenim. Razmere so bile precej patriarhalne. Vodstvo je bilo nemško in je to svojo nemškost tudi vsiljevalo slovenskim delavcem.

ZAKLJUČEK

V sklepnem delu lahko povzamemo nekaj najpomembnejših spoznanj o razvoju železarstva in jeklarstva v Črni, v Mežici in na Ravnah (Thurnove železarne):

- Lastniki grofi Thurni so se pravočasno usmerili samo v železarstvo, kar jim je omogočilo centralizacijo naložb v stare fužine, ki so potem bile kos novim zahtevam hitrega industrijskega razvoja v sredini 19. stoletja. Pametna kadrovska politika je zagotovila sposobne ljudi, ki so lahko nadgradili naložbe v stroje z neprestanimi izboljšavami v proizvodnih postopkih.

- Ugled in zaupanje v podjetje se je zaradi doseganja visoke kakovosti izdelkov udeleževalo v uspešni prodaji in doseganju cen, ki so zagotavljale primeren dobiček.

- Rast jeklarn je bila postopna. Temeljila je na uvajanju novih tehnologij in znanj, na sposobnih delavcih in preudarnih investicijah, ki niso nikoli presegale kapitalskih zmognosti Thurnovih železarn. Začelo se je leta 1830 in prva faza posodabljanja se je končala z izgradnjo pudlovk leta 1853/54. Po tem obdobju so se postopno začeli širiti posamezni obrati (v Črni, v Mežici in na Ravnah). Kriza med leti 1873–1876 ni bistveno zavrla tega trenda.

- Nadaljnja širitev Thurnovih železarn je temeljila na primerjalnih prednostih: Meža, cesta, železniška povezava (manjše transportne in logistične težave so se pojavljale le pri obratih v Črni in v Mežici), specializirana proizvodnja, sposobni in predani delavci.

- Pudlana jekla so bila "enkratna". Z njimi se je dalo izdelovati vse mogoče izdelke. Vendar pa je pudlanje zahtevalo tudi ljudi, ki so usposobljeni in so pripravljeni izboljševati že utečene postopke. Vsaka napaka je pomenila izmeček, ki se ga ni dalo popraviti. To je bila največja hiba pudlanja.

- Sortiment izdelkov so se širili. Predvsem od leta 1880 naprej so začeli izdelovati poleg običajnih vrst jekel še posebna, legirana jekla. V Avstriji razen jeklarne v Kapfenbergu ni bilo drugega dobavitelja teh posebnih jekel.

- Obdobje stabilnosti od leta 1890 do leta 1914 je pomenilo razcvet železarn. Višek je bilo leto 1913 – količinsko in finančno. Na to ni vplivala niti brezbržnost lastnika za dogajanje v železarnah.

- Primerjava Thurnovih železarn s prevaljsko železarno:

- imele so manjši obseg proizvodnje in počasnejšo rast;

- vzpon in širitev sta bila postopna, investicije so bile manjše in niso presegale kapitalске zmognosti lastnikov;

- zaposlenih je bilo manj ljudi, vendar so bili stalni;

- preudarnost lastnikov v obdobju krize je omogočila ohranitev delovnih mest in ravni proizvodnje;

- specializirana proizvodnja in bogat asortiment izdelkov sta omogočala boljše prilagajanje zahtevam na trgu.

GLAVNI VIRI:

- Ivan Mohorič: Začetki industrializacije na Slovenskem, 1954

- Jože Šorn: Začetki industrije na Slovenskem, Založba Obzorja, Maribor, 1984

- Andrej Paulin: Mala slovenska enciklopedija metalurgije in materialov, Rudarsko-metalurški zbornik, Ljubljana, 1997

- Arhiv Železarne Ravne

Izdelki železarne na Prevaljah za potrebe železnic

Andreja Rustja

Prva železarna, ki je začela izdelovati železniške tirnice v obsežni Avstriji, je bila železarna na Prevaljah na Koroškem. Prve tirnice so izdelali leta 1838 in jih dobavili Cesarski kraljevi privilegirani severni železnici cesarja Ferdinanda (Kaiser Ferdinands Nordbahn).

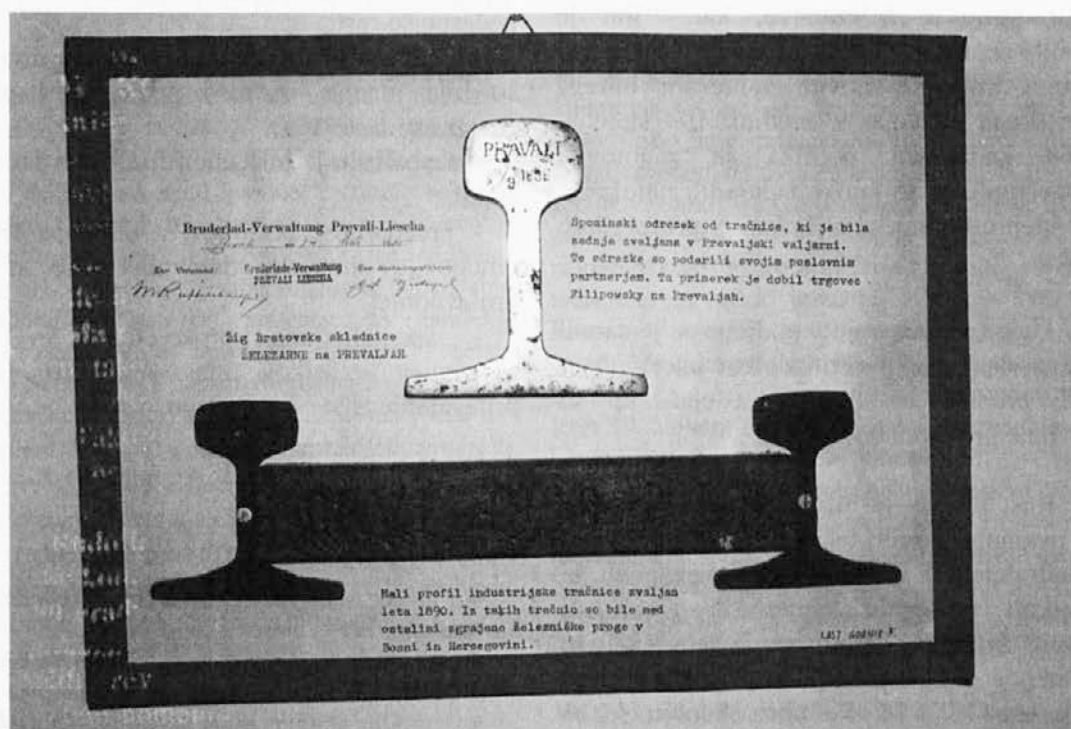
Od leta 1840 dalje je železarna na Prevaljah proizvodnjo preusmerila predvsem za potrebe železnic (tirnice, kolesni obroči, osi za vagoni in lokomotive) ter zaradi visoke kakovosti izdelkov dosegla svetovni sloves. Leta 1842 se je pri Parizu pripetila velika železniška nesreča. Tedaj so posebne komisije preučevale njene vzroke (zlom osi) in preizkušale materiale raznih izvorov ter izdelav. Ob tem so ugotovile, da so izdelki Železarne Prevalje najboljši in zagotavljajo varnost do največje stopnje. Ob razstavi na Dunaju leta 1845 so obširno pisali o železarni na Prevaljah, ki je zato dobivala vedno več naročil. Prihajala so s Saškega in iz Porenja, kjer je sloves izdelkov s Prevalj nadvladal angleško konkurenco.

Ob tem ne smemo prezreti težav s prevozom, saj

takrat skozi Prevalje še ni vodila železnica. Tirnice so morali prevažati po slabih poteh do Maribora, le v poletnih mesecih so jih naložili na splave. Do Dravograda je vsak dan tirnice peljalo po 22 dvovprežnih voz.

Do leta 1855 je železarna na Prevaljah izdelala tirnice za naslednje železniške proge: državne železnice, Ferdinandovo severno železnico, progo Dunaj–Gloggnitz, Ogrsko centralno železnico, progo Mohač–Pečuh, železnico Monza–Como, železnico Milano–Monza, premogovnik Hrastnik itd.

Mednarodna tehnična komisija za preizkušanje železniškega materiala je leta 1856 priznala izdelke prevaljske železarne kot najboljše in prevaljsko železarno kot najbolj smotno urejeno. Proizvodnja se je iz leta v leto povečevala, dokler se železniških prog pri nas ni polastila družba Južne železnice pod vodstvom Rothschildovih bank in Kreditnega zavoda. Z monopolom nad gradnjo železniških prog je Južna železnica dobila tudi velike carinske olajšave za uvoz jeklenih izdelkov in surovin, zato so, na primer, za progo Pragersko–Čakovec

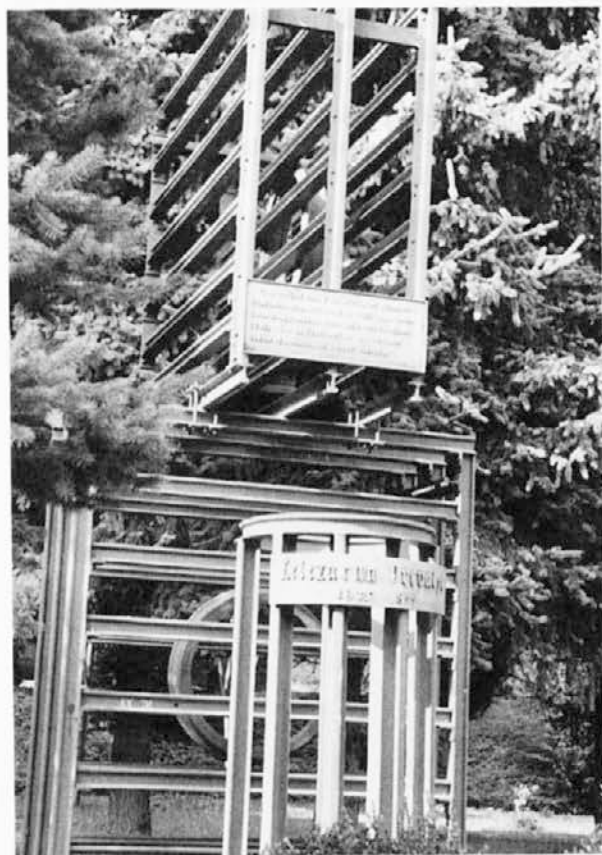

Odrezki tračnic iz prevaljske železarne, detajl z razstave Sporočilo ugaslega plavža (Železarna Prevalje 1835–1899) v Družbenem domu Prevalje septembra 1999 (Foto: A. Č.)

tirnice uvozili iz Anglije. Vsi poskusi domačih (avstrijskih) železarn in vse zahteve, da se ta privilegij ukine, niso zalegli.

V času intenzivne gradnje železniških prog v Avstriji (1866–1874) so potrebovali veliko tirnic, zato so gradili številne železarne, kjer so izdelovali tirnice, ukinili pa so tudi carino za uvoz tirnic. Po borzni katastrofi leta 1873 je gradnja železniških prog skoraj zamrla (zmanjšala se je za približno 75 odst.), zato železarne niso imele dovolj naročil, vendar to prevaljske tovarne še ni hudo prizadelo, uničila jo je družba Južne železnice.

Edina možnost, da bi se prevaljska železarna ohranila, je bila v rokah družbe Južne železnice. Ta je imela na vrhuncu svojega poslovanja skoraj 300 km železniškega omrežja. Za tako obsežno železniško omrežje je vedno potrebovala nove tirnice. Če bi se takrat železarna na Prevaljah povezala z družbo Južne železnice, bi mogoče še danes obratovala. Toda ta priložnost je bila zamujena leta 1858, ko si je Južna železnica med drugimi privilegiji pridobila tudi pravico, da lahko vodi lastno gospodarsko politiko. Zato so leta 1861 začeli graditi v Andritz pri Gradcu lastno valjarno tirnic. Hitro se je razvijala in je bila zelo rentabilen obrat. V letu 1910 so tam izdelali 11.913 ton tirnic za lastne potrebe in 5769 ton tirnic za druge kupce. Največjo rentabilnost je graška valjarna dosegla v dobi, ko so gradili progo od Beljaka preko Jesenic in Gorice v Trst.

Pomnik v spomin na fužinarstvo na Prevaljah iz leta 1987 je izdelan iz tračnic prevaljske železarne.

(Foto: A. Č.)

Naročila za tirnice v železarni na Prevaljah so začela usihati, v desetletju od leta 1882 do 1892 se je proizvodnja tirnic zmanjšala za 97 odst. Agonijo železarne so končali z njeno ukinitvijo leta 1896. Za tovarno so bili usodni veliki prevozni stroški: rudo so dovažali iz 106 km oddaljenega Erzberga, koks iz 307 km oddaljenega Pečuja ali 662 km oddaljene Moravske Ostrave. Ob tem je Južna železnica železarno izžemala z diskriminacijskimi tarifami. Ko je spomladi leta 1880 prevaljski železarni uspelo dobaviti 1800 ton tirnic za Italijo, so bili prevozni stroški na relaciji Maribor–Ljubljana–Krmin manjši kakor na dvakrat krajši prevozni poti od Prevalj prek Celovca do Pontebe. Voznina za 100 kg železa od Prevalj do Trsta je bila 104 krajcarja, od Trsta do Bombaya v Indiji pa le 90 krajcarjev.

Postopek izdelave tirnic v Železarni Prevalje

Tirnice se že dolgo časa izdelujejo izključno z valjanjem, pred stopetdesetimi leti pa so jih v Železarni Prevalje varili in valjali.

Za izdelavo tirnic so uporabljali dve kvaliteti pudlanega jekla (*pudlanje – star način pridobivanja jekla iz grodlja*): trdega in odpornega proti obrabi za glavo tirnice ter žilavega za ostale dele tirnice. Glede na značilnost izdelave varjenega jekla so tirnice valjali s pomočjo snopičenja, to je valjali in obenem zvarili snope lamel. Za nogo tirnice so uporabili 18,5 cm široko in 105 cm dolgo ploščo, nanjo so postavili enako dolgo lamelo za vrat tirnice in na vrh še lamelo za glavo tirnice. Tem trem osnovnim lamelam so dodali še dve kvadratni palici, ki sta služili za oblikovanje prehoda iz noge v vrat tirnice. Tak snop lamel so v pečeh segreti do temperature malo nad temperaturo kovaškega varjenja jekla in začeli valjati. Med valjanjem so se lamele medsebojno zvarile v celoto. Vsak paket je moral enajstkrat skozi valje z vmesnim segrevanjem. Izdelane tirnice so bile dolge 20 do 22 čevljev (6,32–6,954 m). Še vroče tirnice so na ravnalni mizi poravnali z lesenimi kladivi in prirezali na končno dolžino 18 čevljev (približno 5,68 m). Tirnice so tehtale 376 funtov (približno 210 kg), torej okoli 21 funtov na čevlj oziroma približno 37 kg/m. Vendar so prvotno valjali bolj šibke tirnice.

Pri gradnji Južne železnice Dunaj–Trst so uporabljali domače tirnice. Začeli so s tirnicami z dolžino 15 čevljev (4,74 m), sledile so jim tirnice z dolžino 18 čevljev (5,7 m). Te tirnice so tehtale 376 funtov (okoli 210 kg), torej približno 21 funtov na čevlj oziroma okrog 37 kg/m. Končno so prešli na dolžino 24 čevljev (7,6 m) in težo 36 kg za tekoči meter tirnice.

LAN IN OVCA PRIPOVEDUJETA ZGODBO O KOROŠCIH V PRETEKLOSTI

Natalija Vrečer

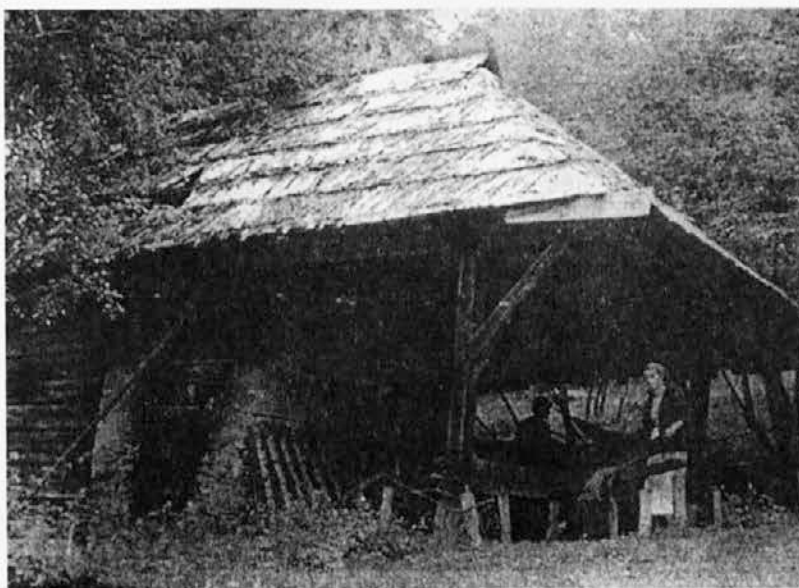
V Koroškem muzeju na Ravnah na Koroškem je bila od 14. 1. do 9. 2. 2000 postavljena razstava diplomirane etnologinje Irene Destovnik z naslovom **Ko bo cvetel lan**. Razstavljeni so bili predmeti, ki so povezani s pridelovanjem lanu in predelavo volne. Prav tako so bile razložene funkcije, ki sta jih lan in volna imela za človeka v preteklosti. Razstavljeni predmeti so del večje Narodopisne zbirke Slovenske prosvetne zveze iz Celovca, ki jo sestavlja 538 predmetov koroške ruralne kulture. Zbirka je last Slovenske prosvetne zveze, ene od obeh osrednjih kulturnih organizacij slovenske narodne skupnosti na avstrijskem Koroškem, ki pogosto v sodelovanju z avtorico razstave Ireno Destovnik in z direktorico Koroškega muzeja na Ravnah na Koroškem mag. Karlo Oder ter z Galerijo likovnih umetnosti iz Slovenj Gradca izvaja in načrtuje številne projekte kulturnih izmenjav z obeh strani meje.

O zanimivosti razstave priča tudi dejstvo, da je že – preden je prišla na Ravne na Koroškem – gostovala v številnih krajih. Otvoritev je bila julija 1996 v Šentjanžu v Rožu, potem je gostovala v Žitari vasi v Podjuni, dvakrat v Mariboru, Bohinju, Celju, Repentabru pri Trstu, v Trenti in v Novem mestu.

Razstava **Ko bo cvetel lan** se osredotoča zlasti na delovne postopke, s katerimi so iz lanu in ovčjega runa pridobivali prejo. Na ta način avtorica prikaže nekatere najpomembnejše značilnosti kmečkega načina gopodarjenja v preteklosti. Lan so najprej posejali, potem populili, osmukali, posušili ter počesali. Ovčje runo so seveda ostrigili ovcam. Ko pa so začeli ročno presti na preslici ali na kolovratu, so se za obe vrsti prediv pričeli podobni delovni postopki, saj so obe predivi spredli v nit. Prav tako je ustrezna priprava za tkanje ali pletenje zahtevala, da so predivi prej navijali in previjali na različnih motovilih.

Lan in volna sta bila torej pomembni surovini za tekstilne izdelke. Poleg tega pa sta človeka tudi nahranila, prav tako sta pozdravila nekatere bolezni, saj so laneno olje uporabljali v zdravilstvu, s svečami iz ovčjega loja so svetili, ovčji gnoj je bil zelo dobro gnojilo, z lanenim predivom so polnili odejo, z lanenimi tropinami so krmili živino, s pezdijem pa zapolnjevali odprtine v čebelnjakih in ga nastiljali živini. Kot je zapisala avtorica razstave v katalogu, so "kmečki ljudje ... znali iz maloštevilnih surovin svojega okolja pridobiti vse najnujnejše za svoje osnovno preživetje. Vse surovine, ki so jih imeli na razpolago, so znali izrabiti brez preostanka. Stvari, ki so jih potrebovali, so znali izdelati z najenostavnejšimi pripravami in postopki." (str. 5)

Poglavja iz naslovne problematike, ki jih razstava prikaže, so naslednja: zgodovina gojenja lanu, sejanje, puljenje, sušenje in smukanje lanu, lanena semena, teritev lanu, zgodovina ovčjereje, paša ovac, izraba

Sušilnica za lan

ovce, priprava volnenega prediva, preja lanenega in volnenega prediva, priprava lanene in volnene preje za tkanje, navijanje in pranje štren, tkalska deščica, tkanje trakov, mehčanje in beljenje platna ter laneni in volneni izdelki.

Delovnih postopkov, ki jih opisuje avtorica, si ni težko predstavljati, saj je razstavljenih tudi veliko predmetov za obdelavo, kar naredi razstavo še posebno zanimivo. Naj navedem nekatere izmed razstavljenih predmetov: smukalnik, trlica, kolovrat, čelešnik z utežjo, motovilo, navijalni kolovrat, statvice, valjar, treпка. Še zlasti so zanimive tkalske deščice, ki so na razpolago skupaj z volno, tako da se lahko obiskovalci in obiskovalke razstave preskusijo v enostavnem tkanju. Tkanje s pomočjo tkalske deščice je namreč najenostavnejši način tkanja, ki je bil razširjen v različnih krajih sveta. Po mnenju avtorice so na ta način otroke učili prvih tkalskih korakov, saj je tkanje s pomočjo tkalske deščice osnova za tkanje na tkalskih statvah.

Razstavo *Ko bo cvetel lan* spremlja tudi skrbno napisan istoimenski katalog, ki je izšel leta 1996 pri Slovenski prosvetni zvezi, januarja 2000 pa je bil ponatisnjen. Slovensko besedilo je v katalogu prevedeno tudi v nemščino. Številne in natančno dokumentirane fotografije kakovost kataloga še zvišujejo.

Preja na kolovratu

Striženje ovce

Tkanje na statvica

Razstava je aprila 2000 dva meseca gostovala v Tehniškem muzeju, avgusta v Tržiškem muzeju, oktobra pa tudi v Ljubljani, in sicer v Slovenskem etnografskem muzeju. Prihodnje leto bo razstava gostovala v Avstriji.

Z zgodbo o pomenu lanu in ovce za koroške ljudi v preteklosti nam je avtorica podala segment iz njihovega načina življenja. Vsekakor bi bilo zanimivo, če bi raziskave o življenju Korošcev v preteklosti nadaljevala in tako sestavljala pogosto že pozabljeni mozaik, ki nam ga uspe skozi tokratno razstavo zaslutiti. Ob odstiranju preteklosti bi kazalo raziskovanje razširiti tudi na preučevanje sedanjih težav ljudi v tem predelu.

Pripis uredništva: Objavljene fotografije so iz kataloga *Ko bo cvetel lan*, SPZ 1996.

POGLOBLJENA PODOBA KOROŠKIH REVOLUCIONARJEV MED OBEMA VOJNAMA

Ob knjigi Danila Slivnika **Potnikovo poročilo**,
Ljubljana 1999

Marjan Kolar

V knjigi prevaljskega rojaka, novinarja Danila Slivnika, **Potnikovo poročilo**, ki je izšla pred enim letom, najdejo bralci zanimive, tudi pikantne podatke o slovenskem novinarstvu, politiki, milijonarjih in podzemlju, vendar je za Korošce zanimiva še posebej zaradi poglavja z detektivskim naslovom: **MOŽ Z MERGENTHALERJEVIM KOVČKOM**. (Ta zapis ni recenzija knjige, ampak se omeji samo na to poglavje.)

V njem avtor na dobrih 50 straneh opisuje življenje svojega očeta **Rudolfa Slivnika**, dokaj pomembnega predvojnega komunisti, ter del usode njegovega sodruha in prijatelja **Ivana Kokala Imreta**.

Povejmo takoj: pogloblitve stvari o obeh imenovanih so bile znane že dolgo pred izidom te knjige. Tako smo npr. vedeli za glavne življenjske postaje Ivana Kokala, najbolj slavnega koroškega španskega borca, pa tudi za vlogo Rudolfa Slivnika pri organizaciji 4. pokrajinske konference KPJ septembra 1934 v škofjiskem gradu v Goričanah pri Medvodah. Toda v prikazu Danila Slivnika dobimo podobi obeh naših revolucionarjev precej novih potez in s tem pomembnih osvetlitev. Še več: njuni usodi se s tem iz šablonskih dvodimenzionalnih likov, kakršni se nam nasploh kažejo revolucionarji med obema

vojnama, spremenita v živa človeka, ki nikakor nimata samo herojskih potez.

Rudolf Slivnik je bil po besedah njegovega sina pri 17 letih izučen vrtnar, torej mlad fant, radoveden, pogumen, precej lahkomišeln in seveda neizkušen. Skupaj s kolegi (tudi z Ivanom Kokalom) je igral pri železarniški godbi, sicer pa "ni vedel, kaj bi sam s seboj". Vrtnar v Thurnovi vrtnariji pri ravenskem gradu je kmalu postal skojevec, pri 20 letih že komunist. Njegovi tako radikalni usmeritvi je bilo pač primešanega precej mladostnega avanturizma.

Sodeloval je z vsemi znanimi ravenskimi komunisti, najbolj z Dragom Lutrom in Ivanom Kokalom, ki sta bila približno enako stara in podobna po značaju. Posebno Kokal je bil drzen mlad človek, ki je oblast izzival tudi, kadar ne bi bilo treba.

Ko je ravenska partijska organizacija v začetku 30. let razpadla (Prežih in Kokal sta emigrirala), se je Rudolf Slivnik zaposlil v škofjiski vrtnariji v Šentvidu pri Ljubljani. Ta vrtnarija je kmalu postala pomembna partijska javka, kamor sta prihajala tudi Kardelj in Kidrič. Slivnik se je za tovariše komuniste naučil ponarejati osebne izkaznice in potne liste. Velik del partijske pošte med Dunajem in Ljubljano je šel skozi njegove roke, v že omenjenem kovčku pa je za partijo prenesel čez mejo tudi precej denarja.

Kasneje je vrtnaril še na Bledu in v Beogradu. Neznano kdaj in zakaj se je oddaljil od partije, kompromitiran pa je bil še vedno, zato se je po okupaciji umaknil na delo v Nemčijo, leta 1944 pa si je s pomočjo posojil uredil vrtnarijo v Farni vasi (Na fari) na Prevaljah. V NOB se ni vključil in ljudje so začeli govoriti, da se pajdaši z Nemci. Čeprav dokazov za to ni bilo, je bil zaradi takšnih sumov 21. maja 1945 na Ravnah aretiran in zaprt na ravnem gradu.

Poglavje iz lokalne zgodovine, ki bi nam razkrilo, koliko domačinov je bilo v tistem času zaprtih na gradu, kako so jih podnevi zasliševali, ponoči pa streljali na Navrškem vrhu, žal še vedno ni napisano. Rudolfa Slivnika je takšne usode rešil nečak partizan, ni pa mogel zanj storiti več, zato so nekdanjega komunista odpeljali v taborišče Strnišče (Sterntal) pri Ptujju.

Medtem ko je bil zaprt, so mu vrtnarijo zaplenili. Ko se je po desetih mesecih vrnil na prostost, mu je Boris Kidrič pomagal, da je za vrtnarijo dobil izplačano odškodnino ter jo ponovno prevzel, tokrat kot uslužbenec.

Po 14 letih se je spet srečal z Ivanom Kokalom. Ker je kmalu nato prišlo do resolucije Informbiroja in do razdora s Sovjetsko zvezo, je nastala groteskna situacija, da je ozna zasledovala oba: Slivnika zaradi domnevne povezave z Nemci, Kokala zaradi povezave z Rusi. A kakor sta prijatelja nekoč vodila za nos jugoslovanske orožnike, tako sta bila zdaj kos tudi ozni.

Če je avtor do tu popisoval predvsem svojega očeta, se zdaj precej posveti Kokalu. Čeprav tudi on ne more pojasniti, kaj vse je nekdanji španski borec počel vsa leta 2. svetovne vojne na Bližnjem vzhodu, pa le razkrije, da naj bi ga bil NKVD izšolal za svojega agenta, konkretno pa za atentat na nemškega veleposlanika v Turčiji. Akcija je spodletela, a preden bi mogel Kokal poskusiti znova, so ga Turki izgnali.

Seveda je res, da je bil Kokal na KLO Guštanj kasneje nekaj časa pomemben mož, ki je imel ob državnih praznikih v svoji polomljeni slovenščini ognjevite politične govore. Res je tudi, da je do konca ostal zadržt boljševek. Toda Slivnikova pripoved (utemeljena na očetovih izkušnjah in na dokumentih Arhiva Republike Slovenije) pokaže, kako je bil Kokal s svojo čisto posebno mešanico talenta, iznajdljivosti, radoživosti in zvitosti eden redkih slovenskih

komunistov, ki je razen španske državljanske vojne preživel tudi stalinske čistke. Po vseh preizkušnjah pa je kljub zrelem letom prinesel domov dovolj energije, humorja in mladostne lahkomišelnosti za razne muzikantske vragolije in je skupaj s Slivnikom pri Brančurniku kdaj urezal tudi (takrat prepovedano) popevko Lili Marlen.

K povedanemu je treba dodati doslej neznan oster dialog med Prežihom in Titom. Znamenita pariška "skleda solate" sama seveda ne more prepričljivo razložiti globoke antipatije med obema. Ko pa zvemo, da sta se v pariški ilegali nekoč pošteno sprla in je beseda dala besedo ter je Tito Prežihu očital požrtlost in debelost, Prežih pa nazaj, da je Tito zaradi svojega načina oblačenja podoben "zagorskemu frizerju", tedaj čisto človeško razumemo, da bodoči maršal in veliki politik tega Prežihu ni mogel nikoli ne pozabiti ne mu odpustiti.

Tudi po Slivnikovi knjigi ostaja odprto vprašanje, kako to, da večina slovenskih (posebno pa koroških) komunistov iz 20. let 20. stoletja po osvoboditvi leta 1945 ni igrala nobene pomembnejše vloge v družbenem življenju. Iz knjige Zapisniki politbiroja CK KPS – ZKS 1945 – 1954 str. 228 je razvidno, da je bilo leta 1950 od 41.794 članov KPS 41 takšnih s stažem do leta 1929, 29 pa do leta 1933. Med vodilnimi ne najdemo nikogar od njih, čeprav takrat še nikakor niso bili stari. Seveda so ostali na obrobju tudi Prežih, Kokal in Rudolf Slivnik. Prežih je sicer res bil priznan pisatelj, zvezni poslanec in lokalno spoštovan mož, toda niti približno ni dobil podobnega položaja kot njegovi pariški kolegi Tito, Kardelj in Kidrič. Kokal je po upokojitvi ležerno igral kolporterja za Založbo Borec, se vozil po deželi s svojim rdečim BMW-jem in bil zadovoljen s slavo španskega borca, Slivnik se je od partije in politike poslovil že pred 2. svetovno vojno.

Karkoli bodo prihodnje raziskave še pokazale, vrednost opisanega poglavja Slivnikovega Potnikovega poročila je nasploh v tem, da prikaže nekdanje revolucionarje kot ljudi iz mesa in krvi, ki so razen Marxa, Lenina in predanosti razrednemu boju poznali in cenili tudi tako vsakdanje reči, kot so harmonika in vino, karte in ženske. S tem pa vsaj zelo počloveči pogled na zgodovino KP med obema vojnama, posredno pa tudi marsikaj pojasni.

OB OSEMDESETLETNICI PREŽIHOSLOVCA IN PISATELJA DRAGA DRUŠKOVIČA – ROKA ARIHA

Miroslav Osojnik

Profesor Drago Druškovič je naš zaslužni rojak. Rodil se je 30. septembra 1920 v Slovenj Gradcu in je že kot otrok gledal na Uršljo goro z vzhodne strani, od koder so razgledi nanjo veliko bolj mehki in otožni, kot jih odseva njeno odrto in robato čelo z ravenske strani. Mogoče je že takrat pridobil tisto značajsko mehko, ki jo je žarčil in razdajal skozi vse svoje življenje.

Že enainvajsetleten se je leta 1941 priključil partizanski vojski; od leta 1944 je bil na Koroškem, kjer je kot aktivist deloval do leta 1948. Pritegnil ga je študij primerjalne književnosti na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 1956 tudi diplomiral. Drago Druškovič je tudi strokovnjak za problematiko narodnostnih manjšin; petnajst let, od leta 1959 do 1974, je bil ravnatelj Inštituta za narodnostna vprašanja v Ljubljani. Objavil je več znanstvenih razprav.

Druga plat njegovega zanimanja je pisateljstvo. Slovensko javnost je presenetil s prvencem že leta 1953, ko je bil še študent v Ljubljani. Zbirko črtic Zibelka je izdal pod psevdonimom Rok Arih. Umetniško ime je obdržal tudi pri naslednjih izdajah: novele v zbirki Zato, zbirka črtic Krokiji (1964), črtice Pomnjenja, črtice Telemahova iskanja in drugi krokiji (1979) in zadnja knjiga Odrinjeni (1983). Po idejni strani se njegove novele dotikajo ogroženosti slovenstva na zamejskem Koroškem, v poznejših delih pa avtorjev interes velja družini in večnemu razhajanju med rodovi. Dokaj realističen slog avtorjevega pisanja je vseskozi prežet z globokim humanizmom in občutljivo meditacijo.

Ob pisateljstvu se je Drago Druškovič ukvarjal tudi z uredniškim delom, saj je bil od leta 1959 do 1974 glavni urednik Naših razgledov.

Četrta, za Korošce najbolj zanimiva in pomembna plat zanimanja profesorja Druškoviča pa je bil – in je še vedno – pisatelj Prežihov Voranc. Že leta 1962 je s sodelavcem Jožetom Koruzo uredil prvo knjigo Zbranega dela Lovra Kuharja – Prežihovega

Voranca. V njo je uvrstil Prežihovo prvo knjigo Povesti iz leta 1925 in nezbrane novele ter črtice (1909–1927). Leta 1964 je (spet s prof. Koruzo) uredil drugo knjigo s Samorastniki in z nezbranimi novelami ter črticami (1939–1941). Konec istega leta je zagledala luč sveta še sedma knjiga s prvim in z drugim delom Jamnice, leta 1965 pa še osma knjiga s tretjim delom Jamnice, Kmečko dramo in Skrivno bralnico. Potem je profesor Druškovič sam nadaljeval obsežno raziskovanje in leta 1966 v šesti knjigi uredil Požganico. Leta 1968 sta v četrti knjigi izšla prvi in drugi del Doberdoba, leto pozneje pa v peti knjigi tretji in četrti del Doberdoba. Leta 1971 je izšla tretja knjiga z zbirko Naši mejniki, nezbranimi novelami in črticami (1945–1948) in s Solzicami, biseri za najmlajše. Leta 1973 je izšla zelo obsežna deveta knjiga z zbirkami Od Kotelj do Belih vod ter Borba na tujih tleh in z nezbranimi reportažami ter s spominskimi zapisi. Ko je leta 1983 izšla že deseta knjiga Vorančevega Zbranega dela s političnimi spisi in z ocenami leposlovnih del, je bila večina slovenske javnosti prepričana, da je Prežihov cikl sklenjen. Leta 1989 pa nas je presenetila že enajsta knjiga s Pismi I in leta 1990 dvanajsta knjiga s Pismi II in z Dodatkom. Dodatki in izjemno izčrpne opombe (povprečno skoraj dvesto strani opomb na knjigo) odlikujejo vseh dvanajst knjig ter so skorajda neizčrpen vir podatkov za srednješolce, študente in druge raziskovalce Prežihovega življenja in dela.

Ob tako obsežnem projektu pa si je profesor Druškovič zmeraj znal utrgati dovolj časa ter je rad pomagal osvetljevati Voranca tudi še z drugih vidikov. Aktivno je sodeloval na vseh treh simpozijih o Prežihu. Leta 1979 je na Prežihovih svečanostih prispeval razpravo Manj znani Lovro Kuhar – Prežihov Voranc, pisatelj in revolucionar. Na spominskem srečanju ob 90. obletnici Prežihovega rojstva (1983) je sodeloval z referatom Vrzeli in dileme v političnem življenjepisu Lovra Kuharja – Prežihovega Voranca. V zborniku prispevkov s

Drago Druškovič se je takole zatopil v pogovor z Janezom Mrdavšičem, takratnim ravnateljem Koroške osrednje knjižnice – posnetek je iz leta 1993, in sicer s simpozija ob 100-letnici rojstva Prežihovega Voranca. (Foto: arhiv J. M.)

simpozija ob 100-letnici pisateljevega rojstva (1993) pa je predstavil referat O Vorančevi antitetični naravnosti. Za zbirko *Obrazi*, namenjeno mladini, je napisal bogato ter zelo pregledno besedilo in izbral obsežno fotografsko gradivo za knjigo *Prežihov Voranc*, ki jo je leta 1983 izdala Mladinska knjiga v Ljubljani.

Drago Druškovič je bil tudi izjemno marljivi član upravnega odbora Prežihovega sklada, ko se je pričela za Korošce zelo pomembna akcija obnove Prežihove bajte in ustanovitve Prežihovega spominskega muzeja v njej. Sedaj že enaindvajseto leto romajo številne skupine na sončni Preški Vrh, da si utrdijo svoje šolsko znanje o koroškem pisatelju in njegovih samoraslih junakih. Vsako leto jih je več kot dvanajst tisoč! Tudi v to, za Korošce zelo pomembno, pridobitev so kot drobni biseri vtakane njegove zasluge.

Ko je režiser Janez Drozg snoval, pripravljaj scenarij in posnel svoj dokumentarni film *Samorastnik Prežihov Voranc ob 100. obletnici rojstva*, je tudi Drago Druškovič aktivno sodeloval pri osvetljevanju Prežihovega fenomena. Utemeljitev je sklenil preprosto in logično: »Ne glede na njegovo snov, iz katere je izhajal, ne glede na filozofijo, svetovne nazore, njegove podobe so tako zasidrane, tako trdne in

tako žive, da je to še danes živa literatura!« (TV Slovenija, 1993.)

Ko je septembra letos gospod Drago Druškovič obhajal nadvse častitljiv jubilej, osemdeset let tako plodnega in dejavnega življenja, da lahko že samo na podlagi tega, kar je storil v zvezi s Prežihovim življenjem in delom, z zadovoljstvom in s ponosom gleda na prehojeno pot, bi pričakovali, da se bo sedaj umaknil, počival in užival sadove zasluženega dela, – pa ni tako! Še naprej je nemirnega duha, zato raziskuje in pripravlja za objavo monografijo o našem koroškem pisatelju. Zaradi tega, razumljivo, vsi Korošci, ki nekaj damo na Prežiha, že kar nestrpnost čakamo, da bo izšla, in našemu dragemu rojaku želimo še veliko trdnega zdravja in človeške blagosti, ki ga je krasila tudi doslej. Epiteta, da je eden najboljših poznavalcev Prežihovega dela, pa nam že glede na dejstva v tem skromnem in pretežno faktografskem zapisu ni treba še enkrat ponovno utemeljevati in razlagati, saj je to že kdaj storila slovenska literarno-zgodovinska in leksikografska stroka.

SLOVENSKI KNJIŽNI KVIZ 2000 "PREŽIHOV VORANC IN KOROŠKA"

Darja Molnar

Kaj je Slovenski knjižni kviz?

Slovenski knjižni kviz je sodobna oblika knjižnično-informacijskega opismenjevanja in uspešna oblika spodbujanja mladih, da berejo tudi slovenska klasična literarna dela. Velik pomen kviza je tudi v tem, da mlade seznanijo z določeno temo, avtorjem, s pokrajino ..., jih motivira za obisk knjižnice in za uporabo različnih informacijskih virov ter medijev, spodbuja ustvarjalno in raziskovalno delo otrok.

Slovenski knjižni kviz je izšel iz Mednarodnega knjižnega kviza, ki smo ga od leta 1992 reševali tudi v Sloveniji, a je po letu 1997 žal zamrl.

Slovenski knjižni kviz 2000

Letošnji, po vrsti že tretji, Slovenski knjižni kviz je bil namenjen pisatelju in rojaku Prežihovemu Vorancu in Koroški, pokrajini, iz katere je izšel, o njej pisal, jo odkril Sloveniji in jo tudi ponesel v svet.

Mladi reševalci kviza
v družbi s Prežihovim Vorancem

Pozdrav ravnateljice Koroške osrednje
knjižnice Majde Kotnik-Verčko

Ni naključje, da smo se ustvarjalci kviza tako odločili. Želeli smo spomniti na nekaj pomembnih obletnic: 50-letnico smrti Prežihovega Voranca; 20-letnico smrti pisatelja Leopolda Suhodolčana ter literarnega zgodovinarja, publicista in bibliotekarja dr. Franca Sušnika; 80-letnico plebiscita; hkrati pa se v letošnjem letu spominjamo tudi bralne značke, ki se je pred 40 leti na pobudo profesorja slovenščine Stanka Kotnika in ravnatelja Leopolda Suhodolčana rodila na Osnovni šoli Franja Goloba na Prevaljah, se nato razširila po Koroški in kasneje po vsej Sloveniji. Prve bralne značke, ki so jih na tej šoli podelili mladim bralcem, so bile poimenovane po Prežihu.

Slovenski knjižni kviz 2000 je ponovno organizirala Pionirska knjižnica, enota Knjižnice Otona Župančiča v Ljubljani, v sodelovanju s 60 slovenskimi splošnoizobraževalnimi knjižnicami in – preko njih tudi – s šolskimi knjižnicami na osnovnih šolah. Pri pripravi kviza sta sodelovali tudi Bralna značka Slovenije in Zveza prijateljev mladine Slovenije.

Vprašalnik je pripravila skupina sodelavcev pod vodstvom Darje Lavrenčič-Vrabcen iz Pionirske knjižnice v Ljubljani. V delovni skupini smo bili še Tilka Jamnik z Borze branja, Barbara Koritnik z OŠ

Dravljje, Ivanka Učakar z OŠ Kamnik, Nataša Vrščič z OŠ Milana Šuštaršiča v Ljubljani in Darja Molnar iz Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika na Ravnah.

Kviz je barvito ilustriral akademski slikar Fojž A. Zorman, ugankarsko pa obogatil enigmatik Jože Petelin.

Prvi del kviza (6 vprašanj) je bil namenjen učencem razredne stopnje OŠ, drugi del (12 vprašanj) pa učencem predmetne stopnje OŠ.

Mogoče ga je bilo rešiti na dva načina – s pomočjo navedenih

virov ob vprašanjih ali pa tako, da so mladi reševalci rešili različne vrste ugank, kot so rebus, izpolnjevanje, križanka itd. To je bil zanje dodaten izziv, saj smo vzbudili njihovo radovednost. Lahko pa so za reševanje uporabili oba načina in prišli do istih rezultatov.

V pomoč knjižničarjem in učiteljem različnih predmetov – mentorjem smo pripravili temeljito spremno gradivo h kvizu, saj je zanje pomembno, kako motivirati učence za reševanje vprašanj.

Tako so si lahko pomagali z izborom del, ki so povezana s tematiko kviza, s priporočilnim seznamom leposlovnih in poučnih knjig o Prežihovem Vorancu, drugih znamenitih Korošcih in Koroški ter s seznamom drugega knjižničnega gradiva.

Sestavili smo tudi obsežne spodbude in predloge za knjižničarje in učitelje, kako na osnovi kviza nadaljevati delo v razredu ali v knjižnici (poglobljeno branje, raziskovanje, projektno delo, delo v krožkih, ekskurzije na Koroško, obisk muzejev, galerij ...).

Da bi k reševanju pridobili tudi mlade računalniške navdušence in da bi prispevali k sodobni informacijski ter računalniški pismenosti mladih, smo reševanje kviza letos prvič omogočili tudi po elektronski poti – **internetu na naslovu <http://www.doget.si/kviz/>, ali <http://www.lj.-oz.sik.si/>.**

Ob razdelitvi kvizovskega gradiva v februarju v Ljubljani smo na strokovnem srečanju mladinskih knjižničarjev kviz prvič predstavili javnosti in predstavitev obogatili s predavanjem o Koroški, ki ga je v sodelovanju s Koroško osrednjo knjižnico Ravne pripravila slavistka in umetnostna zgodovinarica prof. Silva Sešel z Gimnazije Ravne.

Reševanje kviza se je pričelo februarja ob že omenjenih obletnicah v vseh splošnoizobraževalnih in šolskih knjižnicah v Sloveniji. Potekalo je do 17. septembra 2000 – Dneva zlatih knjig, ko je tudi obletnica rojstva in smrti pisatelja Franceta Bevka.

Primož Suhodolčan je s parodijo Knjiga še miga privabil veliko smeha na obraze mladih.

Slovenski knjižni kviz na Koroškem

Na Koroškem so kviz vodile štiri splošnoizobraževalne knjižnice: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem, Knjižnica Franca Ksaverja Meška Slovenj Gradec, Knjižnica Radlje ob Dravi in Knjižnica Dravograd. Vse so k sodelovanju pritegnile lepo število učencev z osnovnih šol in svojih mladih bralcev. S pomočjo šolskih knjižničarjev in mladinskih knjižničarjev iz posameznih knjižnic so organizirale tudi zaključne prireditve z gosti ter nagradile sodelujoče s knjižnimi darili in z izlety.

Vse pa so 4. oktobra 2000 pospremile svoje glavne nagrajence na slovensko zaključno prireditev in snemanje televizijske oddaje o kvizu v Ljubljano.

Slovenski knjižni kviz 2000 v Mežiški dolini

Za otroke v Mežiški dolini je organizacijo in vodenje kviza, kot že leta poprej, prevzela **Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem.**

Že pri nastajanju letošnjega vprašalnika je Koroška osrednja knjižnica aktivno sodelovala. V delovni skupini za sestavo vprašalnika je bila namreč kot predstavnica s Koroške tudi višja knjižničarka **Darja Molnar.**

V Koroški osrednji knjižnici smo se zavedali pomena letošnjega kviza Prežihov Voranc in Koroška in smo vse dejavnosti v zvezi s kvizom povezali v sklop prireditev ob 50-letnici smrti Prežihovega Voranca z imenom **Prežihovi dnevi 2000.** To je bila tudi najmnogičnejša prireditev Prežihovih dnevov.

Reševanje kviza smo organizirali v štirih občinah Mežiške doline: **Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica in Črna na Koroškem**. Zaradi dobrih izkušenj iz prejšnjih let in prizadevnih šolskih knjižničarjev in knjižničark smo tudi letos glavino dela oziroma reševanja prepustili njim. Seveda smo njihovo delo redno spremljali, se z njimi večkrat posvetovali in jim svetovali.

Rezultat je bil, čeprav po tihem pričakovan, resnično razveseljiv. Na naš naslov, kjer smo zbirali rešitve, je prispelo rekordnih **1011 rešitev**, in sicer 94 iz OŠ Črna, 139 iz OŠ Mežica, 298 iz OŠ Prevalje, 113 iz OŠ Koroški jeklarji na Ravnah in kar 364 iz OŠ Prežihovega Voranca na Ravnah.

Za mlade reševalce smo

20. septembra 2000 v Kotljah pri Prežihovem spomeniku skupaj z rojakoma **Milanom Kamnikom**, ki nas je s svojo glasbo popeljal v Prežihov svet, in s **Primožem Suhodolčanom**, ki je otroke zabaval z duhovito parodijo na kviz z naslovom *Knjiga še miga*, pripravili zaključno prireditev. Udeležilo se je okoli 200 otrok iz celotne Mežiške doline.

Na prireditvi smo izžrebali **15 knjižnih nagrad** (Solzice Prežihovega Voranca), ki jih je v ta namen prispevala Koroška osrednja knjižnica.

Glavna nagrajenka pa je bila **Vanja Mori**, učenka **5. razreda OŠ Prežihovega Voranca z Raven na Koroškem**.

Skupaj s svojo mentorico, šolsko knjižničarko **Metko Horjak**, se je udeležila slovenske zaključne prireditve v Ljubljani.

Sklepna prireditev kviza v Ljubljani

Kviz Prežihov Voranc in Koroška je letos reševalo **35.020** osnovnošolcev. Med njimi je bilo tudi 55 otrok Slovencev, ki živijo in delajo v Nemčiji in Švici, ter 75 otrok iz zamejstva (avstrijska Koroška in Italija). 80 otrok je kviz rešilo po elektronski poti – internetu.

Državna sklepna prireditev kviza je bila v **Ljubljani v tednu otroka 4. oktobra 2000**. Zbralo se je 60 izžrebanih mladih reševalcev iz vse Slovenije, iz vsake splošne knjižnice po eden, ter 60 njihovih

spremljevalcev – mentorjev. V programu so sodelovali: **Tone Partljič**, predsednik Bralne značke Slovenije; **Lado Leskovar**, pevec in predstavnik Slovenskega odbora za UNICEF; **Primož Suhodolčan** ter predstavniki Pionirske knjižnice v Ljubljani in Zveze prijateljev mladine Slovenije.

Temu slavnostnemu in družabnemu delu je sledil osrednji dogodek dneva, to je **snemanje enourne televizijske oddaje** z naslovom *Knjižni kviz*, za katero je scenarij napisal **Tone Partljič** in v kateri smo predstavili letošnji kviz, Koroško, njene znamenitosti in ljudi. V oddaji so sodelovali tudi gostje s Koroške: **Milan Kamnik s Špelo Peruš in hčerko Mojco, Primož Suhodolčan in Mitja Šipek**.

Žrebanje in podeljevanje nagrad

Predstavniki ZPMS je izžrebal glavno nagrado, to so počitnice na morju ali v hribih. To nagrado podarja ZPMS otroku in njegovemu prijatelju, žepnino za počitnice pa obema podarja Bralno društvo Slovenije.

1. nagrado je prejela Tinkara Gatej, učenka OŠ iz Podbrda.

Tudi ena od mentoric kviza je prejela nagrado, ki jo podeljuje Bralno društvo Slovenije, in bo lahko obiskala sejem otroških knjig v Bologni. To nagrado je prejela gospa **Stanka Zanoškar iz Knjižnice Domžale**.

Oddaja je bila na sporedu **6. oktobra ob 16.45 na I. programu TV Slovenija**.

Snemanje oddaje je svojevrstno in zanimivo doživetje, z njo pridemo v sleherni slovenski dom in tako na najboljši način promoviramo ter populariziramo Slovenski knjižni kviz.

Videti je bilo veliko zadovoljstvo otrok in njihovih mentorjev, ki so sproščeno sodelovali na snemanju.

Vsi skupaj, ustvarjalci kviza, knjižničarji in mentorji, smo prepričani, da so otroci kviz reševali z veseljem, da so z njegovo pomočjo odkrili marsikaj novega in zanimivega, zato jih že sedaj vabimo k reševanju Slovenskega knjižnega kviza 2001, ki bo namenjen Josipu Jurčiču in Dolenjski.

NASTAJA SPOMINSKI PARK NA PREVALJAH

" ... da bi na ta svet ne legla pozaba ... "

Greta Jukič

"V našem kotlu je vedno vrelo," bi rekel naš rojak dr. Franc Sušnik, Prevaljčan. Je vrelo nekoč in kulturno vrenje se nadaljuje v današnji čas. Kdaj pa kdaj malce zaspi, da se prebudi še z večjo ognjevitostjo in svežino.

Tod je vedno bila doma pesem, tod domuje lepa slovenska beseda, glashena in likovna ustvarjalnost.

Odkritje spominske plošče Bralni znački na OŠ Prevalje

O d tu, z naših Prevalj, se je dvignila beroča vojska bralnih značkarjev izpod Pece in Uršlje, ki je zanelila silno razgibanost in novo veselje mladih in malo manj mladih do branja širom po Sloveniji in idejo ponesla tudi v zamejstvo.

Spomladi, natančneje 22. maja 2001, bomo tej ideji, ki sta jo na prevaljski šoli 1961. leta zanelila prof. slovenskega jezika Stanko Kotnik in ravnatelj Leopold Suhodolčan, voščili ob njenem 40. rojstnem dnevu.

Na Prevaljah smo že pričeli s praznovanjem na Jesenskih srečanjih ob odkritju spominske plošče Bralni znački na Osnovni šoli Prevalje na Krojačkovem dnevu, ki mu počasi dajemo pravo vsebino, saj želimo, da prerase v praznik mladeži Koroške in spomina na Leopolda Suhodolčana. Iz leta v leto se bodo pojavljale nove ideje in osvežitve. Pa vendar, osnovni namen ne sme biti pozabljen: knjige moramo brati, se o njih pogovarjati, živeti morajo z nami in mi z njimi ... To bi želel tudi Leopold Suhodolčan.

"Ponosen sem, da je ideja o bralni znački vzknila tu na tej šoli na Prevaljah, ponosen

tudi, da ste jo dolga leta negovali in ohranjali s prizadevnimi mentorji. Duh, obogaten z novo idejo, preseže miselne ovire. Bralna značka je postala del našega odraščanja, del naše mladosti in radosti življenja. Dajmo ji sonca in iger. Iger besed nikoli ni konec. Ohranimo, negujmo jo." Tako je župan občine Prevalje dr. Matic Tasič pozdravil številne zbrane ob odkritju spominske plošče Bralni znački 14. septembra 2000 na Osnovni šoli Prevalje.

"In dvignila se je beroča vojska izpod Pece in Uršlje ..." je zapisano na spominski plošči, ki jo je oblikoval akademski kipar Andrej Grošelj, odkril pa

"In dvignila se je beroča vojska izpod Pece in Uršlje ..." (Foto: arhiv OŠ Prevalje)

slavnostni govornik na prireditvi pisatelj in predsednik Bralne značke Slovenije **Tone Partljič** z učenko, najboljšo bralko naše šole, **Alenko Marin**.

Prireditve so se udeležili **Marija Suhodolčan-Dolenc** in Suhodolčanovi sorodniki; **Jože Zupan**, dober Suhodolčanov prijatelj in dolgoletni predsednik Bralne značke Slovenije, sicer ravnatelj šole v Šentrupertu; **Miha Mohor**, predstojnik Zavoda za šolstvo enote Kranj, dolgoletni mentor šolskih glasil; podpredsednica Bralne značke Slovenije **Tilka Jamnik**; **David Tasič**, urednik založbe Karantanija, silno naklonjen Korošcem; **Manca Perko**, strokovna sodelavka Zveze prijateljev mladine Slovenije in številni domači gostje. S prireditve smo poslali tudi pozdravno pismo enemu od pobudnikov Bralne značke prof. Stanku Kotniku, ki živi v Mariboru.

Iz govora Toneta Partljiča

Poskusil bom reči nekaj o Poldetu učitelju in njegovem delu, kjer je poleg literature enakovreden prav žlahten sad Bralna značka. Tudi to, da ste me povabili, kaže tisto širino in gostoljubje, kot ste ju pokazali do Poldeta.

Rojen je bil na Gorenjskem, šolal se je v okolici Maribora in v Mariboru v prvi generaciji učiteljskihnikov. V začetku petdesetih let je prišel sem k vam na Koroško in je danes v zavesti Slovencev kot slovenski pisatelj, toda nekako ga štejemo za koroškega pisatelja, ker si je tu ustvaril družino, postavil hišo, kjer ima tudi svoj zadnji dom.

Ko sem premišljeval, kaj reči o Poldetu Suhodolčanu, sem pomislil na naslednje: kot veste, je bil rojen v avgustu leta 1928, in ker sem tudi sam rojen v avgustu, sem pomislil, da je rojen v znamenju leva. Čeprav na horoskope ne dam nič in ne na znamenja, sem opazil, kako imava oba isto usodo. Tudi jaz sem hodil na učiteljske v Mariboru, postal sem podeželski učitelj, objavili so mi prve knjige in ko mi je bilo 46 let, sem zapustil ta poklic in odšel v Ljubljano.

Polde je v isti starosti zapustil vašo znano in slavno šolo in odšel v Ljubljano za urednika.

Tako sva se iz Ljubljane vozila vsak na svoj dom. Spomnim se, da sem 8. februarja 1980 dobil nagrado Prešernovega sklada za svoje komedije. In ko sem se vesel vračal s tistim denarjem v žepu proti domu, sem slišal po avtoradiu, da je umrl na Golniku pisatelj Leopold Suhodolčan.

Sedaj je že 20 let od tega dogodka. Hitro me je minilo veselje do nagrade, čeprav sva bila s Suhodolčanom kdaj celo v polemičnih tonih zaradi ocenjevanja kakšnih knjig, pa je s Suhodolčanom odšlo ne samo veselje, ampak tudi kos srca.

Polde je bil prvi, ki je odšel, in to iz generacije učiteljev pisateljev. Takrat, ko je Polde končal

učiteljske, je v Sloveniji študiralo okoli 1500 študentov na edini univerzi v Ljubljani. Za podeželske fante je bil študij nedosegljiv sen. Zvečine smo šli učiti. Naj povem, da je danes 2500 študentov na dveh slovenskih univerzah in 1500 jih študira podiplomski študij. In ko je Poldeta zanesla pot sem, je začel opazovati, pisati in je kasneje, kakor večina pisateljev, ki jih imam v mislih, dokončal višjo pedagoško šolo, postal ravnatelj in nato odšel tja, kamor ga je vedno vleklo, za urednika v Ljubljano. Takšni pisatelji so danes: Ivo Zorman, ki je bil ravnatelj v Litiji; odlični pisatelj Marjan Tomšič, ki je bil učitelj v Istri; France Forstnerič, ki je bil učitelj v Halozah; Pavle Zidar, ki je bil učitelj na Dolenjskem. Takih biografij ne bo več. Danes ni več učiteljske in danes se biografija slovenskega pisatelja glasi približno takole: ... po gimnaziji se je vpisal na filozofsko fakulteto, najverjetneje na primerjalno književnost, ki je ni dokončal, in je postal poklicni pisatelj, ali pa jo je in je danes urednik te in te revije ali založbe ...

S Poldetom je začela odhajati generacija, ki je neponovljiva. To, da so bili učitelji, je na nek način pomenilo tudi soočenje z otroki, z družbo in dostikrat so hitro trčili ob plotove, ki smo jim rekli socialistična izgradnja. Čeprav sam, ki sem rasel v tem času, a ga ne ironiziram, moram pa reči, da je bilo veliko rdečih kaplanov okoli nas in so dostikrat strigli peruti takšnim pisateljem.

Polde je napisal sedem romanov, štiri zbirke novel, okoli štiriintrideset del za mladino, če samo površno pogledamo njegov opus. Toda prav danes smo dobili v roke njegovo Bibliografijo, nedvomno življenjsko delo njegove soproge Marije Suhodolčan-Dolenc, kajti narediti bibliografijo pisatelja, kot je Leopold Suhodolčan, ki je pisal na toliko strani, za vse medije, je enak podvig kot napisati knjigo. Mislim, da je pravzaprav žrtvovano eno življenje, da se lahko ustvari taka knjiga. Najbrž je delala tudi brez računalnika.

Ko danes gledamo Suhodolčanovo delo, so to romani, ki so na ravni najboljših romanov tistega časa. Prav tako novele, ki jih nekateri postavljajo celo višje. Sam mislim, da je na nek način največ ustvaril na področju otroške literature. Upravičeno ga postavljamo ob Franceta Bevka, Toneta Seliškarja. Še več, Suhodolčan je bil na nek način radoveden, tekmovalen. Radijska igra Srajca Dopetajca je še danes ena najboljših. Ko se je pojavila televizija, je pisal televizijske nadaljevanke in igre, skratka v vseh medijih je čutil izziv in zapustil globoko sled.

Nekateri, ki se bolj ukvarjajo z mladinsko književnostjo, mi pravijo, da so otroške pravljice vrhunec njegovega dela. Tako je to opus, za katerega se vam, Korošci, zahvaljujem, da se ga zavedate, da ohranjate spomin nanj, da postavljate kip, da odkrivete spominsko ploščo Bralni znački, da imate Knjižnico Leopoda Suhodolčana na Ravnah. Tako pokrajina tudi sama s svojim človekom, ki se ga zaveda, duhovno raste.

Posebej bi se rad zahvalil osnovni šoli in učiteljem, vsem učiteljem slovenščine na tej šoli, zlasti mentorjem Bralne značke, da tako budno skrbite za to, da se to veliko gibanje ohranja.

Imel sem srečo, da sem začel svojo službeno pot leta 1960 v Ribnici na Pohorju in sem bil tudi zraven pri prvih podelitvah bralnih značk. Takrat smo podelili prvi bralni znački. Spomnim se, da sta se na Ribnico z mopedom pripeljala Stanko Kotnik in Leopold Suhodolčan podelit bralno značko. Spomnim se tudi časa, ko sem bil sam učitelj slovenščine na Sladkem Vrhu. Povabili smo tudi Suhodolčana. Tisti dan je začelo snežiti, radio je opozarjal, da so povsod zastoji. Pričeli smo prireditve in otrokom sem se opravičil, češ da radio sporoča, da so ceste neprevozne in Suhodolčana gotovo ne bo. Komaj smo začeli, se je prerinila škoda po hribih na vrh Slovenskih goric, v njem sta bila Leopold Suhodolčan in sin Primož z dolgimi gostimi lasmi do ramen.

(Zdi se mi, da je frizuro nekoliko spremenil!)

In danes, ko imam sam po tone vabil na dan in ne vem, ali se bom lahko odzval, se zmerom spomnim na Poldeta, ki mu ni bilo žal poti.

Med vami je živel »en fejšt« človek, velik pisatelj, hvala vam, da ohranjate spomin nanj.

(Po zvočnem zapisu)

Suhodolčanov doprski kip je delo
Mirsada Begića (Foto: arhiv OŠ Prevalje)

Odkritje doprsnega kipa Leopolda Suhodolčana v Spominskem parku na Prevaljah

Po slavnostnem odkritju spomske plošče Bralni znački smo v streljaj oddaljenem Spominskem parku, ki nastaja pod idejnim vodstvom Jožka Kerta in ob novem razvetju občine, ob doprsem kipu dr. Franca Sušnika odkrili še doprski kip Leopolda Suhodolčana – delo Mirsada Begića. Kip sta odkrila žena Marija Suhodolčan-Dolenc in sin Primož Suhodolčan, ki nadaljuje očetovo pot.

Slavnostni govornik je bil Jože Zupan, prijatelj in dolgoletni sodelavec Leopolda Suhodolčana, ki vedno rad zaide na Koroško, saj je s svojo neizmerno voljo in predanostjo pomagal ohranjati Bralno značko. Pridružil se mu je tudi Tone Partljič, ki pa danes daje Bralni znački novo energijo.

"Da ne bi Suhodolčana samo gledali, ampak ga tudi brali," se je ob koncu pošalil Tone Partljič.

Iz govora Jožeta Zupana

Bilo je v novembru 1979. leta; na Gospodarskem razstavišču je v živžavu potekal Slovenski knjižni sejem, v oddaljenem kotu pa se je odvijal 13. zbor Zveze bralnih značk Slovenije. Sleherna značka je imela svojega zastopnika – vsak je imel polno predlogov, hkrati pa smo začrtali, naj bi bila Bralna značka v tretjem desetletju tudi v usmerjenem izobraževanju, ki se je prav tedaj rojevalo. Pred nami so bile še volitve novega odbora in v odmoru je pristopil tedanji predsednik Leopold Suhodolčan k meni in me vprašal, če bi bil pripravljen biti na čelu odbora. V prvem trenutku niti pomislil nisem; predsednik Leopold Suhodolčan je bil tako vsestranska osebnost, da nisem videl nadomestila zanj. Vendar pa se predsednikovim pogledom nisem mogel dolgo upirati – bil je tako čista duša, da te je vsega prevzel in mu preprosto nisi mogel odreči. Še posebej, ker je obljubil vso pomoč. Pomoč je bila kratkotrajna. Kmalu po tistem se je pisatelj slabše počutil in tako je bilo tudi zadnje pismo, ki mi ga je pisal 9. januarja, pisano v bolnišnici. Vendar je bil Leopold Suhodolčan v pismu ves tak, kot smo ga poznali: poln optimizma,

S predstavitve Bibliografije Leopolda Suhodolčana: založnik David Tasič, ravnateljica Koroške osrednje knjižnice Majda Kotnik-Verčko in avtorica Marija Suhodolčan-Dolenc (Foto: A. Č.)

načrtov, odprte besede. Toliko načrtov, da svojemu telesu niti prisluntni ni utegnil.

Nikoli ne bom pozabil, kako sem na Prešernov dan prišel k predsedniku Društva slovenskih pisateljev Tonetu Pavčku, da bi mu čestital za imeniten govor, ki ga je imel prejšnji večer na osrednji počastitvi kulturnega praznika. Pesnik pa je ves skrušen za mizo dahnil: Polde je umrl. Nisem dojel resnice. Kako bi mogel umreti tako zgodaj človek, ki je tako poln življenja. Šele, ko smo se zbrali na pokopališču pri sveti Barbari, smo lahko pogledali resnici v oči ...

Minevala so leta – že 21. leto se približuje. Spomin na pisatelja, soustvarjalca Bralne značke in prijatelja Leopolda Suhodolčana ne pojenja. Ob njegovem imenu je znova potrjeno, da so mrtvi samo tisti, ki se jih ne spominjamo.

Vsak obisk koroške pokrajine je nekako praznično slovesen. Stopamo v Prežihov in Suhodolčanov svet; v njem čutimo Prežihov trdi boj za obstanek in Suhodolčanovo širino, ki jo izražajo tudi njegova mladinska dela. Naj med množico del omenimo samo dve, ki sta mi posebno živi: Skriti dnevnik in Rdeči lev. V Skritem dnevniku se zrcali svet, ki ga danes večkrat pogrešamo: starši so vrednota in Mirt bi storil vse, da bi izpolnil očetovo obljubo. V mislih podoživljam svet, ki ga je Leopold Suhodolčan pisateljsko obdelal – tako je živo, kot je danes za mlade živ Krojačkov dan. In Rdeči lev ... Biti učitelj in pisatelj večkrat pomeni, da dobro poznaš mladi rod, hkrati pa se kaj hitro zgodi, da deliš nauke. Pri Leopoldu je bilo res samo prvo – hkrati je zaupal mladim, četudi so marsikaj ušpičili ...

Priznam, da ima v tem delu zame čar tudi uvod; napisal ga je Stanko Kotnik. Stanko Kotnik in Leopold Suhodolčan pa sta imeni, ki sta bistveno zaznamovali gibanje za dobro knjigo.

Še en dogodek je treba omeniti, ko je bil pisatelj resnično med nami. To je bilo tedaj, ko je založnik David Tasič izdal deset Suhodolčanovih mladinskih del: znova dokaz, da dobro ne more umreti.

Minevajo leta ... Spomin pa ostaja živ. Saj je bil vendarle pisatelj Leopold Suhodolčan človek, ki bi nam lahko še mnogo povedal, če bi mu bilo dano daljše življenje. A tudi tako je ustvaril sled, ki ne bo zabrisana. In prav je tako.

Počaščen sem, da sem danes v slovesnem trenutku z Vami, spoštovani Korošci. Prepričan sem, da se z današnjim dejanjem niste hoteli oddolžiti le sopodbudniku Bralne značke, slavistu, pisatelju in ravnatelju, pač pa predvsem ČLOVEKU, ki je tako močno žarel, da se še danes grejemo od njegove ljubezni. Hvala pisatelju – in Vam.

Bibliografija Leopolda Suhodolčana

Bogat kulturni popoldan smo zaključili s predstavitvijo Bibliografije Leopolda Suhodolčana v prenovljenih prostorih Občine Prevalje; predstavitev je popestrila tudi razstava Suhodolčanovih slikarskih del. Marsikoga je presenetilo, da je bil pisatelj tako večš slikanja.

"... da bi na ta svet ne legla pozaba ..." je zapisal Leopold Suhodolčan. Kot moto je njegove besede uporabila Marija Suhodolčan-Dolenc, avtorica izjemno skrbno in natančno sestavljene Bibliografije. Izšla je ob izdatni pomoči založbe Karantanija in Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika.

V prvem delu Bibliografije najdemo zapise o Suhodolčanu izpod peresa njegovih prijateljev in sodelavcev:

Majde Kotnik-Verčko (O pisatelju, ki mu je Koroška postala dom), **Grete Jukič** (Pedagoški lik Leopolda Suhodolčana), **Jožeta Zupana** (Brez Leopolda Suhodolčana bi bila Bralna značka pastorka), **Kristine Brenkove** (Spominjanje), **Toneta Partljiča** (O Suhodolčanovem Poldetu), **Primoža Suhodolčana** (Krivica in pravica).

Spremno besedo je napisala Majda Kotnik-Verčko, na prvih straneh najdemo značilni Suhodolčanov rokopis njegovih Silnic in kronološko zaporedje mejnikov njegovega življenja. Delo sta založili založba Karantanija z urednikom Davidom Tasičem in Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika.

"Malo je pisatelj, ki ga krajani tako počastijo, kot ste to storili Prevaljčani ..." je dejal Tone Partljič.

Res je tako, na Prevaljah težko kaj tone v pozabo. Idej, volje in moči je dovolj.

PRVIH PET LET VEČEROV OB TRESKI V MEŽICI

Ajda Vasle

Treska, trska, tršica je le kos lesa. Ali ne? Ne. Treska je bila nekdanj precej pomembno svetilo, ki je dajalo dovolj svetlobe za, npr., branje dobrih knjig. Zato so naši literarni večeri dobili ime po njej. Ker je dala luč za branje. Ker se je posvetilo.

Prvi večer ob treski se je zgodil 25. aprila 1995 v hotelu Peca v Mežici. Takrat so nas nanj povabili pesnik Marijan Mauko, Godalni trio Majde Gunžar in akademski kipar Andrej Grošelj. Že takrat so sodelavci nakazali, kakšni bodo ti večeri: spoj besede, glasbe in likovnih doživetij. Ta vzorec še danes skušamo izpolniti s čimbolj zanimivimi stvaritvami. Izbiramo avtorje, ki so tako ali drugače povezani s Koroško ali so znani v širšem slovenskem prostoru. Včasih pripravimo tudi tematske večere. In koga smo gostili dosedaj?

Na drugem večeru, 21. julija 1995, smo predstavili enega izmed stebrov slovenske sodobne poezije Hermana Vogla, mežiškega rojaka. Razstavo reliefov je takrat pripravil Jože Golnar. V toplem poletnem večeru se je zbralo kar nekaj ljudi, med katerimi je bilo precej takih, ki so naši redni gostje še sedaj.

Tudi na tretjem, 17. novembra 1995, smo govorili o Hermanu Voglu, ki pa je tokrat nastopil kot literarna oseba iz romana Janeza Švajncerja Bog je odšel. Knjigo in avtorja je predstavil Andrej Makuc ob sodelovanju predstavnika založbe Francija Šališa, Stojana Brezočnika, ki je oblikoval naslovnico romana, in Andreja Grošlja, ki je naredil spominsko ploščo Hermanu Voglu. Ploščo so kasneje pod pokroviteljstvom mežiške osnovne šole vzdali na pesnikovo rojstno hišo pri Maucu.

Občinstvo na večeru z Blažem Prapotnikom

Milena Cigler

Sledil je morda najbolj razvpit večer ob treski doslej. 23. februarja 1996 smo namreč spregovorili o Janezu Veselu Koseskem. Obiskovalci so lahko slišali prvi slovenski sonet – Potažva. S tem večerom smo si prislužili še gostovanje dobri dve leti kasneje ob dvestoletnici pesnikovega rojstva v Spodnjih Kosezah pri Lukovici.

24. maja 1996 smo prebirali pesmi pokojnega mežiškega župnika Antona Bošteleta. Verzi o ljubezni, gorah in Bogu so pritegnili številno občinstvo. Ker se Bošteleta še marsikdo spominja po strogih urah verouka, so bili obiskovalci prijetno presenečeni nad svojim nekdanjim someščanom. Na razstavi fotografij iz njegovega osebne arhiva se je marsikdo spoznal kot otrok, prvoobhajanec, mladoporočenka ... In spomini so žužnjali v pomladno noč.

Tudi na šestem večeru smo spoznavali košček mežiške preteklosti. Z zbiralcem slovenskih rudarskih pesmi Tinetom Lenarčičem smo se podali med knapovske pesmi naših krajev. Med kipi Janeza Graufa smo bralke nastopile v svečanih rudarskih uniformah mežiškega rudnika, ki so nam jih posodili godbeniki rudarske godbe, nastopili pa so tudi Mežiški knapi. Kot kaže, se kulturni vpliv rudnika še vedno širi po Koroški.

17. januarja 1997 je bil v Mežici zelo pravljичen dan. Sedmi večer ob treski je gostil koroške pripovedke, ki jih je med službovanjem v Mežici zbral in zapisal Vinko Möderndorfer. Pravljīčne so

bile tudi ilustracije teh zgodb Stojana Brezočnika. Naučili smo se delati točo in izvedeli, zakaj sneži ali dežuje. Mnogi pa so pozorno prisluhnili alternativni razlagi izvora legende o kralju Matjažu.

18. aprila 1997 je dvorana hotela Peca, kjer se je doslej zgodila večina naših srečanj, pokala po šivih zaradi množice obiskovalcev, ki so želeli prisluhniti predstavitvi literarnega dela Jožeta Lodranta, upokojenega mežiškega župnika. Svoja dela je razstavil Stanko Lodrant, ki je tudi citral. Brata sta s svojimi umetnostmi v besedi, zvoku in sliki ljudi tako razgrela, da so želeli od gospoda Jožeta vsaj dve besedi komentarja. In umetnik je rekel: "Danes nič."

Menda svet pride k tebi, če zadosti dolgo čakaš na enem mestu. Tako sta 11. oktobra 1997 v Mežico prišla pesnika Kajetan in Jurij Kovič. V veselem večeru z obema mojstroma slovenske pisane besede smo izvedeli marsikako pesniško skrivnost, razvozljali pa smo tudi uganko francoske solate Pikija Jakoba in njegovega učitelja. V veselje je naslednji dan kanila pretresljiva novica o smrti Mojce Potočnik, ki se je s srečanja poslovila z nasmejanim obrazom.

Zgodaj spomladi 1998 je bil v Mežici japonski večer. Glavni gost je bila pesniška oblika haiku, s katero se že vrsto let teoretično in praktično ukvarja gonilna sila vseh večerov ob treski Marijan Mauko. Ta je povabil v goste še Martina Zelenka, prav tako haiku pesnika, in skupaj smo se učili razumeti to vrsto poezije.

29. maja 1998 smo se preselili v osnovno šolo v Mežici, saj je multimedijški projekt Urejanje sveta Jožeta Kosa – Sineta zahteval posebne okoliščine izvajanja. Avtor iz Maribora je pripravil zanimivo samosprašujočo in nenavadno predstavo glasbe, slike in besede, mi pa smo jo posvetili 116. obletnici dne, ko so sprejeli sklep, da nemščino po uradih zamenja slovenščina kot edini uradni jezik v krajih, kjer žive Slovenci.

S pisateljem Marjanom Kolarjem smo se srečali 24. julija 1998. Med pogovorom o njegovem preteklem in tudi sedanjem delu so avtorja spoznali tudi mlajši navdušenci nad literaturo. Še en poletni večer je tako postal nekaj posebnega.

November že vsaj od keltskih časov velja za obdobje mrtvih, smrti. Slovenci praznujemo 1. novembra tudi praznik mrtvih in v tem času več razmišljamo o takih temah. Zato smo 6. novembra 1998 prebirali nagrobne napise, ki jih je za Mohorjev koledar 1911 zbral F. K. Meško po raznih krajih Koroške. Dotaknili smo se tudi drugih Meškovih del in raziskovalne naloge o nagrobnih napisih v Mežiški dolini.

Ko pa je prišel čas okrog božiča, smo se lotili bolj vesele tematike – ogledali smo si, kako je izgledalo koledovanje ter kdaj, kdo in zakaj je sploh smel koledovati. Nekaj kolednic pa je v naši izvedbi postalo pravi "zakon" med nekaterimi mežiškimi babicami.

Ali ženske pišejo drugače, smo se skupaj s Silvijo Borovnik spraševali 19. marca 1999. Avtorica in znanstvenica je spregovorila o različnih vidikih svojega pisanja in pisanja drugih žensk, sprejemanja literature, ki jo pišejo ženske, in še o čem. Marčevski večer so krasile slike, risbe in drugi izdelki mlade likovnice Tee Bauer z Raven na Koroškem.

Še enega koroškega avtorja, Blaža Prapotnika, smo gostili v letu 1999. 16. julija sta Valentina in Blaž Prapotnik na glasbeni način ob razstavi skulptur Draga Rednaka predstavila Blaževo poezijo (nekaj pesmi smo tudi prebrali). Tak vsestranski pristop do ustvarjanja je za marsikakega obiskovalca ali obiskovalko pomenil prijetno osvežitev počitniškega večera.

Vsestranski pristop do življenja ima tudi naš naslednji avtor Alojz Ihan – pesnik, pisatelj, esejist, zdravnik in doktor znanosti. Z njim smo 11. decembra 1999 že v prednovoletni vročici skupaj spoznavali nekatere biološke vidike zaljubljenosti, razmišljali o paradoksih našega življenja in življenju pesnika-znanstvenika. Avtor je na laž postavil tiste, ki trdijo, da pesniki svojih pesmi ne znajo dobro brati, saj je suvereno nastopil tudi v vlogi recitatorja. Aleksander Praper je z razstavo risb avtomobilov poskrbel, da tudi oči niso ostale lačne.

26. aprila 2000 so se iz jedilnice mežiškega hotela slišale večinoma pesmi, za katere nekateri menijo, da so stvar preteklosti. Pesmi slovenskega upora smo pred dnevom upora proti okupatorju prebirali in igrali med spomladanskimi rožami in slikami mežiške

slikarke Milene Golob.

27. oktobra 2000 je v Mežico prišla na obisk pesnica in pisateljica Milena Cigler, ki je zadnja leta doma blizu Dravograda. Njene pesmi in kratke zgodbe so razgrele hladen jesenski večer v Mežici. S hčerjo Martino, ki riše in slika, sta se predstavili kot zanimiv avtorski tandem, v katerem vsaka polovica po svoje izraža svoja nagnjenja do narave in vsega lepega.

V preteklih petih letih so na večerih ob treski sodelovali z branjem, igranjem na instrumente, s petjem, z likovnimi deli ali s pomočjo ti posamezniki in skupine (po abecednem redu):

Franček Anželak, Sergeja Apat, Anja in Jasmina Ban, Tea Bauer, Žiga Berložnik, Silvija Borovnik, Stojan Brezočnik, Julian Burdzi, Milena Cigler, Ivan Čepin, Mari Dretnik, Peter in Štefan Erjavec, Jože Golnar, Milena Golob, Janja in Jure Gradišnik, Janez Grauf, Nina in Andrej Grošelj, Majda Gunžer, Harmonikarski orkester GŠ Ravne na Koroškem, Alojz Ihan, Matjaž Jeznik, Katja Ketiš, Miran Kodrin, Jože Kos – Sine, Jurij in Kajetan Kovič, Pavlina Krof, Tine Lenarčič, Nevenka Lesjak, Borut Leskovec, Jože in Stanko Lodrant, Andrej Makuc, Marjan Kolar, Špela Mastek, Anka Matvoz, Marija in Marijan Mauko, Aleksander Mlinšek, MPZ Mežiški knapi, MPZ Viharnik,

Möderndorferjev večer – sodelavci:

Barbara Šegel, Janja Gradišnik, Vesna Roger, Erika Žagar, Marijan Mauko, Mojca Pšeničnik, Marjeta Tasič, Franček Anželak; čepita Jure Gradišnik in Ajda Vasle.

Barbara Naveršnik, Mojca Oderlap, Maja Oderlap, Jana Osojnik, Rudi Pečovnik, Peter Peruzzi, Srečko Podhraški, Ana Potočnik-Štriker, Zala Potočnik, Aleksander Praper, Blaž in Valentina Prapotnik, Mojca Pšeničnik, Drago Rednak, Vesna Roger, Franci Šali, Barbara in Dimitrij Šegel, Nina Seidl, Tomaž Simetinger, Marjeta Tasič, Ana Smrečnik, Lea Stražišnik, Marjan Sušnik, Marjeta Tasič, Marko Topič, Aleš Uršej, Ajda in Izidora Vasle, Helena Veršnik, Jerneja

Vertačnik, Darja Vrčkovnik, Martin Zelenko, Erika Žagar in še nekateri drugi.

Vsekakor je duša dogajanja Marijan Mauko, ki je idejni oče skoraj vseh večerov. Janja Gradišnik, Marjeta Tasič, Erika Žagar in Ajda Vasle pa smo nekaj prireditev pripravile tudi same – kar včasih pomeni prebrati celotno bibliografijo plodnega pisca.

Devetnajst dosedanjih večerov nam daje voljo in samozavest za nadaljnje tovrstne podvige. Dvajseti večer bo menda spet nekaj posebnega. In enaindvajseti ... In kdo ve, kdo vse se nam bo še pridružil. Vabljeni vsi.

I. PESNIŠKA OLIMPIADA

Jasmina Cigrovski

23. in 24. septembra letos se je v Dravogradu zgodila prva Pesniška olimpiada v organizaciji SLKD Dravograd, Kulturno-literarnega društva Beseda, kluba zgornje Dravske doline OSA ter KKŠ.

Prvi dan je udeležencem (Jan Šmarčan, Lidija Šket, Borut Jurišič, Jasmina Cigrovski, Andreja Hribernik, Jan Grabnar, Karla Ramšak, Gorad Markovič, Tomislav Kiš in Jože Hribernik) Marijan Mauko predaval o haikuju, po kosilu pa je kulturnik Marjan Pungartnik analiziral njihova dela.

Po nedeljskem dopoldanskem ogledu domačij Prežiha, Vogla in Maurela so v Vidovi cerkvi pripravili literarni večer, ki so ga popestrili Blaž in Valentina Prapotnik ter solo pevka Vanja Mori. Večer se je končal s podelitvijo treh nagrad, ki so vse pripadle dekletom: **prva Andreji Hribernik, druga Jasmini Cigrovski in tretja Lidiji Šket.** Posebno nagrado za mladinsko književnost je prejel **Jože Hribernik.**

Udeleženci I. pesniške olimpiade –

stojijo: Jan Šmarčan, Lidija Šket, Tomislav Kiš, Marijan Mauko, Iztok Topler;

sedijo: Jan Grabnar, Karla Ramšak, Andreja Hribernik, Gorad Markovič, Jasmina Cigrovski, Vesna Roger.

(Foto: arhiv društva Beseda)

40 LET OŠ JURIČEVEGA DREJČKA RAVNE NA KOROŠKEM

NAŠIH ŠTIRIDESET LET

Daljnega oktobra leta 1960 so tri entuziastke – **Zofija Brundula, Marija Kotnik Štandeker in Milka Mezner Tevž** – pričale oblast, kako potreben je za nekatere otroke poseben pristop pri podajanju učne snovi. In luč sveta je zagledala takrat imenovana Pomožna šola. Potrebnost šole se je dokazala z naglo širitvijo in kmalu prerasla v popolno osemletko Posebne šole, ki se je kasneje preimenovala v OŠ Juričevega Drejčka.

Prav tako že štirideset let poteka skrb za otroke s posebnimi potrebami v naši dolini. Z nastankom šole so nastali pogoji za širitev dejavnosti v skrbi za vse osebe z različnimi motnjami od najmlajših do odraslih. Na tem področju smo v naši dolini kmalu dosegli standard, ki ga imajo še zdaj le redki v naši domovini in tudi tujini.

Vsem dejavnostim se je pridružila še novost – skrb za otroke s specifičnimi učnimi težavami na osnovnih šolah. Pa tudi to verjetno ni zadnja aktivnost. Kreativni smo in pogumni ter pripravljeni na nove izzive.

RADI BI SE PREDSTAVILI

Smo osnovna šola, ki nosi ime po padlem talcu, Juričevem Drejčku, sinu zavedne slovenske družine z Dobrij. Smo osnovna šola kot vsaka druga. Pouk pri nas poteka od 1. do 8. razreda. Letos šolo obiskuje sedeminpetdeset učencev iz občin Ravne na Koroškem, Prevalje, Mežica, Črna na Koroškem in Dravograd. Na šoli je zaposlenih enaindvajset delavcev.

To so: ravnatelj, deset specialnih pedagogov, štiri predmetni učitelji, svetovalni delavec, ekonomski tehnik, čistilka, kuharica in hišnik. Vsi skrbijo za prijetno in domače vzdušje na šoli.

KAJ SE PRI NAS DOGAJA

Pri nas je pouk prilagojen sposobnostim vsakega posameznega učenca. Pri vsakem otroku poskušamo poiskati njegova "močna" področja in preko njih s posebnimi metodami doseči nivo znanja, ki ustreza njegovim sposobnostim, kar mu omogoča nadaljnje šolanje.

Na šoli poleg pouka poteka še veliko zanimivih dejavnosti. Učenci obiskujejo različne krožke: prometni, rekreacijo, likovno-umetniški, tehnični, pravljčni, nemščino, oblikovalni, namizni tenis ... Člani ŠSD pridno trenirajo in se udeležujejo tekmovanj na regijskem in državnem nivoju. Vedno se vračajo z lepimi rezultati. Člani pevskega zbora prepevajo v domači regiji in na državnih revijah. Prav tako se učenci udeležujejo tehničnih, matematičnih in drugih državnih tekmovanj v raznih znanjih. Še veliko Vam bi lahko povedali. Pa saj imamo vsako leto "dan odprtih vrat". Odprta so tudi za Vas. Pridite in spoznali nas boste še bolje.

POGLED V PRIHODNOST

Za nami je štirideset uspešnih let, vendar ne želimo dremati na lovoricah. Pogledujemo v prihodnost in želimo sprejeti vse novosti, ki bodo koristile našim otrokom. Še naprej bomo gradili njihovo pozitivno samopodobo, jih izobraževali na njim primeren način in jih brez stresnih situacij popeljali skozi najnežnejša leta življenja ter tako poskrbeli za njihovo srečno in zdravo mladost.

(Ponatis iz zloženke, izdane ob jubileju)

ŠOLSKO LETO 1999/2000 NA PODRUŽNIČNI OSNOVNI ŠOLI JAVORJE

(iz šolske kronike)

Martina Podričnik

Na podružnični OŠ (POŠ) Javorje smo preteklo šolsko leto začeli 1. septembra v nekoliko spremenjeni učiteljski sestavi z devetnajstimi učenci, vključenimi v dva oddelka.

1., 2. in 3. razred je kot doslej učila predmetna učiteljica RP **Martina Podričnik**, 4., 5., 6. in 8. razred pa **Bojana Hudrap**, univ. prof. RP. Za čistočo šolskih prostorov in potešitev naše lakote je skrbela **Darja Štifter**. Na nižji stopnji smo imeli že četrto leto zapored opisno ocenjevanje.

Že sam način dela v kombiniranem oddelku terja ves čas aktivnega učitelja; če je kombinacija razredov tako številčna kot na naši šoli, pa je treba biti še posebej priden! V to nas silijo tudi učenci, ki želijo veliko vedeti in znati in ki jim nikoli ne zmanjka energije in novih idej za delo.

Šolski program smo izpolnili po načrtih, poleg običajnih dni v razredu smo opravili še štiri športne dneve, štiri naravoslovne in tri kulturne dneve, tri dni pa smo namenili delovni vzgoji. Športne in naravoslovne dneve smo včasih kar združili, saj imamo težave s prevozi otrok.

Štirim kulturnim dnevom bi morali prišteti še nastope, ki jih je bilo v tem šolskem letu več kot kadarkoli doslej.

Nastopali smo za:

- socialne delavce Slovenije v Črni ob tednu vseživljenjskega učenja,
- krajanke Šentvida pri Zavodnju,
- starostnike v Črni,
- učence nižje stopnje v Črni,
- žene ob 8. marcu v Kulturnem domu v Črni;

Z
Javorja
peš
v
Razbor

(Foto:
arhiv
POŠ
Javorje)

doma pa smo nastopali:

- ob prihodu dedka Mraza,
- ob kulturnem prazniku,
- ob materinskem dnevu
- in za lep zaključek šolskega leta.

Pisali in risali smo za natečaje. RK nas je nagradil na natečaju Kri rešuje življenje, gasilci pa so nas povabili na svoj občni zbor, nas pogostili in nagradili!

Adrijana Kumer je bila nagrajena za pesem na natečaju Kralj Matjaž in dosegla 3. mesto v Sloveniji.

4. aprila 2000 pa so nas snemali in nas predstavili v kratkem prispevku na TV Slovenija.

Da smo lahko vse to izvedli, smo poleg rednih ur pouka pridno delali tudi pri interesnih dejavnostih, ki jih na naši šoli krajajo potrebe.

Tako smo na začetku šolskega leta imeli na nižji stopnji komunikacijski krožek, v katerem smo s pomočjo raznih didaktičnih iger in nalog skušali pridobiti korajžo in spretnosti na področju komuniciranja.

Ob času proslav smo se posvetili dramskemu in recitacijskemu delu, ročnim spretnostim za izdelavo daril, scene, letos pa smo prvič delali tudi lutke in pripravili lutkovno predstavo.

Učenci višje stopnje so imeli tudi naravoslovni krožek in v okviru tega smo (med drugim) vzgajali tudi paličnjake.

Ob koncu šolskega leta smo za starše in goste (najožje sodelavce) pripravili tudi nov izvod našega časopisa Trobentica, ki ga učenci sami napišejo in natisnejo na računalnik.

Smo pa tudi tekmovali!

● Kenguru nam je povzročal kar nekaj preglavic, uspešni pa smo bili v tekmovanju Računanje je igra.

● Učenci višjih razredov so se udeležili Vegovega, Cankarjevega in Stefanovega tekmovanja, tekmovanja iz znanja kemije in Vesele šole. Povsod so dosegli lepe rezultate, **Vera Roženičnik** je dobila srebrno priznanje iz znanja materinščine.

● Vsi učenci višje stopnje so osvojili angleško bralno značko Epi Reading Badge, priznanja pa so prejeli: **Adrijana Kumer, Lojzi Kompan, Andreja Voler** in **Vera Roženičnik**.

● Vsi učenci so pridno brali in osvojili **Prežihovo bralno značko**, skupaj s starši pa smo reševali tudi naloge, ki jih prinaša Pobarvana pravljica.

Na našo šolo radi prihajajo gostje.

● Letos so nas obiskali upokojeni finančniki Mežiške doline in ravnateljji enote Zavoda za šolstvo iz Murske Sobote.

● Povezali pa smo se tudi z nam blizu, pa vendar "oddaljeno" šolo Razbor iz občine Slovenj Gradec. Po nekajkratnih dogovorih z učiteljicami smo se letos maja vendarle odločili, da jih obiščemo. Srečanje z učenci in učitelji na "drugem bregu" je bilo tako prisrčno, da so nam naslednji mesec vrnili obisk in na koncu drugega (ponovno zelo lepega srečanja) smo se dogovorili, da bomo stike ohranili!

● Za en dan smo oddali naše šolske prostore gojencem in delavcem CUDV Črna na Koroškem ter njihovim gostom – likovnikom za izvedbo likovne kolonije, v zameno pa smo se mi pri njih kopali in telovadili v fitnesu.

● Sodelovali smo tudi z lovci in revirnim gozdarjem, ki nam je pripravil vzoren naravoslovni dan s temo gozd! O gozdu smo kar nekaj vedeli, več težav pa sta nam povzročala orientacijski pohod in delo s kompasom, zato smo se z g. Boštjanom dogovorili, da bomo znanje jeseni pričeli dopolnjevati.

Dva meseca je bila naša sodelavka še **Mateja Špeh**, ki je za šolsko delo navduševala otroke, starejše od štirih let.

Da je šolsko delo tekoče teklo, so nam pomagali delavci centralne šole.

Na koncu moram omeniti še starše. Tudi oni so naši zvesti sodelavci, čeprav nanje preradi pozabimo, ko govorimo o šoli. Pa vendar menim, da je učitelj lahko uspešen pri svojem delu le, če ima podporo staršev. Mislim, da jo mi imamo, zato lahko dosegamo lepe rezultate! Vsako leto gremo skupaj z njimi na ekskurzijo. Jeseni smo bili v Slovenskih Konjicah, na Rogli in v Zrečah.

Za lep zaključek šolskega leta nas je g. Geršak peljal še na končni izlet v Belo krajino. Tudi tam smo se imeli zelo lepo!

Zadovoljni in zdravi smo pričakali zaslužene počitnice se poslovili od treh osmošolk in pričakovali tri prvošolce, nekaj dela pa nam je tako ali tako ostalo nedokončanega, zato smo se tako kot počitnic veselili tudi novega šolskega leta!

KRAJEVNA IMENA V MEŽIŠKI DOLINI

Janez Mrdavšič

V LEKSIKONU SLOVENSKA KRAJEVNA IMENA

Za leksikon Slovenska krajevna imena, ki je izšel leta 1985 v Leksikonih Cankarjeve založbe, sva s Štefanom Lednikom vsak zase zapisala uradno obliko, v kraju žive neknjižne, narečne oblike krajevnih imen v Mežiški dolini; roditeljske oblike imena, oblike za mestnik s predlogom ter iz imena izpeljane oblike pridevnika. Kjer ustrezne oblike (pridevnik, ime za prebivalca) ni bilo, so jo naredili po merilih knjižnega jezika avtorji leksikona (Franc Jakopin, Tomo Korošec, Tine Logar, Jakob Rigler, Roman Savnik in Stane Suhadolnik) in to označili z zvezdico *. V ležečem tisku so objavili tudi vse drugačne, knjižno sprejemljive in v kraju žive oblike, ki sva jih zapisala z Lednikom. V primerih, ko se l izgovarja kot dvoustnični u, je izgovor zapisan neposredno za geslom v oglatem oklepaju.

Leksikon Slovenska krajevna imena pa najbrž pozna le malo prebivalcev doline, zato je morda pametno, če samo tisti del gradiva, ki se nanaša na naše kraje, ponatisne tudi Koroški fužinar, kjer bo dostopno večjemu številu domačinov. Sledeči podatki o krajevnih imenih so torej dosleden ponatis (z izjemo polglasnika, ki ga nadomešča znak', in dvoustničnega u, v našem primeru zapisanega z navadno črko u) iz Slovenskih krajevnih imen, le ob koncu ponatisnjenih podatkov o kraju navajam v oglatem oklepaju kratice sedanjih občin, v katere kraji spadajo (ČnK za občino Črna na Koroškem, Mž za občino Mežica, Pv za občino Prevalje in RnK za občino Ravne na Koroškem).

V Leksikonih Cankarjeve založbe – Slovenska krajevna imena (Lj. 1985) so obdelana imena naslednjih krajev v Mežiški dolini:

Bélšak [-lš- in -uš-] -a na Bélšaku, bélški [-lš- in -uš-], Bélšačan/Bélšan [-lš- in -uš-]; [Pr]

Bístra -e v Bístri, bístrski, Bístran/Bístrjàn; [ČnK]

Brdínje Brdínj na Brdínjah, brdínjski, Brdínjčan; [RnK]

Brég -a na Brégu, *bréški/brégovski, Brežàn/Brégovec; lokalno tudi še Pèrg Pèrga, pèrgovski, Pèrgovec; [Mž]

Bréznica -e na Bréznici, brézníski, Brézníčan; [Pr]

Črna na Koróškem -e v Črni, črníski/črnjanski, Črnjàn; [ČnK].

Dóbja vás -e -í v Dóbji vási, dobjeváški, Dobjevaščàn; [RnK]

Dóbrije -rij na Dóbrijah, dóbrijski/dóbrški, Dóbrijčan/Dóbrčan; [RnK]

Dólga Břda [-ug-] -e -e na Dólgi Břdi, *dolgobřdski/dolgobřški [-ug-], Dolgobřdčan/Dolgobřčan [-ug-]; [Pr]

Javórje -a v Javórju, javórski, Javórec/Javóčan [ČnK]

Jázbina -e v Jázbini, jázbínski, Jázbíncec; [ČnK]

Koprívna -e v Koprívni, koprívenski [-v'n-], Koprívčan [-v'n-]; [ČnK]

Koróški Selóvec/ Koróški Selóvec -ega -vca na Koróškem Selóvcu, *koroškoselóvški/selóvški, *Koroškoselóvčan/Selóvčan; lokalno tudi Zelóvec/Zelóvec; [RnK]

Kót pri Prévaljah -a v Kótu, *kóški/kóčki, Kó(t)čan/ Kótnik; [Pr]

Kótlje Kótelj v Kótljah, kotúljski, Kotúljec; lokalno tudi hotúljski, Hotúljec; [RnK]

Léše Léš na Léšah, léški/lešánarski, Lešàn/Lešánar; [Pr]

Lókovica -e na Lókovici, lókoviški/lokoviški, Lókovičan/Lokovičan; [Pr]

Lòm Lóma na Lómu, lómski/lomljánski, Lómčan/Lomljàn; [Mž]

Lúdranski Vrh -ega -a na Lúdranskem Vrhú, *ludranskovrški/lúdranski, *Ludranskovršàn/Lúdrančan; lokalno tudi Lódrančki Vrh, lódrančki, Lódrančan [ČnK]

Mežica -e v Mežici, mežiški, Mežičan/Mežičar [Mž]

Návrški Vrh -ega -a na Návrškem Vrhú, *navrškovrški/návrški, *Navrškovršàn/Návršan; [Pr, RnK]

Ónkraj Méže Ónkraj Méže/Ónkraja ónkraj Méže/na Ónkraju, ónkrajski, Ónkrajčan/Ónkrajàn [Mž]

Plát -a na Plátu, *plátski/pláčanski/plačánski, Plá(t)čan/Pla(t)čan; [Mž]

Podgôra -e v Podgôri, podgôrski, Podgôrčan; [RnK]

Pódkraj/Podkràj Pódkraja/Podkrája v Pódkraju/Podkrájú, pódkrajski/podkrájski, Pódkrajčan/Podkrájčan; [RnK]

Pódkraj pri Mežici -a v Pódkraju, podkrájski/podkrajánski, Pódkrajčan/Ónkrajàn [Mž]

Podpéca -e v Podpéci, podpéški, Podpečan; lokalno tudi Heléna; [ČnK]

Poljána -e na Poljáni, poljánski, Poljánec/Poljánar; [Pr]

Préški Vrh -ega -a na Préškem Vrhú, *preškovrški/préški, *Preškovršàn/Préščan/Préžičan; [RnK]

Prévalje Prévalj na Prévaljah, prévaljski, Prévaljčan/Prevaljánar; [Pr]

Rávnec na Koróškem Ráven na Rávnah, rávenski /-v'n-/, Rávenčan; [RnK]

Stražišče -a na Stražišču, stražiški, Stražiščan; [Pr]

Strójna -e na/v Strójni, strójnski/strojánski, *Strójnčan/Strojánec; [Pr]

Súhi Vrh -ega -a na Súhem Vrhú, suhovrški, Suhovršàn; [Pr]

Šentánel [šen- in š'n-; -u] -éla, v Šentanélu, šentanélski [šen- in š'n-; -us-], Šentanélec -lea [-uc-] Šentanélar [šen- in š'n-]; [Pr]

Tólsti Vrh pri Rávnah na Koróškem [-us-] -ega -a v/na Tólstem Vrhú, tolstovrški [-us-], Tolstovršàn; [RnK]

Tópla -e v Tópli, tópeljski [-p'l-], Topljàn; [ČnK]

Úršlja Gôra -e -e na Úršlji gôri, uršljegôrski, Uršljegôrčan/Uršljegôrec [RnK]

Zágrad -a v Zágradu, zágradski/ zágraški, Zágradčan; [Pr]

Zelèni Brég -ega -a na Zelènem Brégu, *zelenobréški, *Zelenobrežàn; lokalno Zèlenbreg -a na Zèlenbregu, zèlenbreški, Zèlenbrežàn in Šélempérg, šélempérški, Šélempéržàn; [RnK]

Zgórnja Jamníca -e -e na/v Jamnici, *zgórnnejamníški/jamníški, *Zgórnnejamníčan/Jamníčan; [Pr]

Žerjäv -ava v Žerjävú, žerjávski, Žerjävčan; [ČnK]

IMENA MANJŠIH NASELIJ, ZASELKOV IN SOSESK

Ob uradno veljavnih krajevnih imenih je nekaj starejših in na novo nastalih imen za manjše zaselke in soseske, ki v leksikonu Slovenska krajevna imena niso upoštevana. Taka imena so:

Lámpreče -ega na Lámprečem, lámpreči, Lámprečan; [ČnK]

Mušeník -a v Mušeniku, mušeniški, Mušenikar. V izgovarjavi je še pred drugo svetovno vojno prevladovala oblika Mošeník. [ČnK]

Prístava -e na Prístavi, prístavski, Prístavčan. V KLDB je še navedena kot samostojno naselje Prístova. [ČnK]

Rudárjevo -ega, v Rudárjevem, rudárjevski, Rudárčan. Soseska je nastala po drugi svetovni vojni; [ČnK]

Šmèlec -a v Šmèlcu, šmèlcarski, Šmèlcar; [ČnK]

Poléna -e na Poléni, polénarski, Polénar, tudi Polénčan; [Mž]

Mrvóvo -ega na Mrvóvem, mrvóvski ali mrvóvi, Mrvóvčan; [Mž]

Stržóvo -ega na Stržóvem, stržóvski ali stržóvi, Stržóvčan; [Mž]

Volínjak - kot krajevno ime navaja ime tega 886 metrov visokega hriba med Lešami in Mežico. Krajevni leksikon Dravske banovine.

Hólmec - na Hólmcu, hól(m)eški, Hól(m)ečan; [Pr]

Na fári, fárski, Fárčan (v LDB kot Fárna vás) [Pr]

Čečovje -a na Čečovju, čečovski, Čečovčan; [RnK]

Gramóznica -e v Gramóznici, gramózniški, Gramózničan, ki kot uradno ime soseske ne obstaja; [RnK]

Jáneče -ega na Jánečem, jáneški, Jánečan; [RnK]

Jávornik -a na Jávorniku, jávorniški, Jávorničan. Ime po gradu, v katerega okolici je soseska nastala. KLDB ga navaja tudi kot uradno registrirano ime naselja. [RnK]

Nova imena zaselkov, kot so:

Glánčnik na Glánčniku (Mž), **Sénčna vás** (Mž), **Smréčnikovo** na Smréčnikovem (Mž), **Pod gmájno** (Mž);

Glavárstvo (Pr), **Na postáji** (Pr), **Na pródu** (Pr), **Nicína** (Pr), **Ob Méži** (Pr), **Perzonáli** (Pr), **Pod gónjami** (Pr), **Pólje** (Pr), **Pri postáji** (Pr), **Prisóje** (Pr), **Spódnji (in Zgórnji) krāj** (Pr), **Stáre sledí** (Pr), **Ugásle pečí** (Pr);

Na šáncah (Šáncar) (RnK), **Ob Súhi** (RnK), **Strójnska Réka** in morda še katero, pridevniških oblik in imen za prebivalce še niso izoblikovala.

NEKAJ SPLOŠNIH PRIPOMB

Ker so želeli sestavljavci Slovenskih krajevnih imen poenotiti zapis sprejemljivih oblik, seveda niso upoštevali narečne izgovarjave, ki sem jo v poslanem gradivu pripisal vsem oblikam in bi jo bilo v lokalnem registru krajevnih in domačih imen, kjerkoli že bo, gotovo treba upoštevati.

Za Mežiško dolino je očitno zelo pomembna lega krajev, saj se Koprivna deli na Koprivno na soncu in Senčno Koprivno, Javorje je upravno razdeljeno na Spodnje in Zgornje Javorje, domačini pa njegov osojni (nicinski) del imenujejo Senčno Javorje. Nasprotno pobočje osončene Tople je osenca, kot ime gozda (pobočja) zapisano tudi na lokalnih kartah kot ledinsko ime Osenca. Svojo osenco pa ima tudi Koprivna, a tam najbrž še ni pravo ledinsko ime.

Množinski samostalniki (vsi so ženskega spola): Brdinje, Dobrije, Leše, Prevalje, Ravne na Koroškem terjajo v mestniku predlog *na*, samo Kotlje v, vendar je začel občutek za dosledno rabo predloga *na* slabeti, v primeru Raven tudi zaradi neprijetne ponovitve predloga - *na* Ravnah *na* Koroškem.

Pri krajevnih imenih z levim prilastkom: Dolga Brda, Koroški Selovec, Ludranski Vrh, Navrški Vrh, Preški Vrh, (Zgornja) Jamnica, Zeleni Breg so sestavljavci SKI sami predlagali pridevniške oblike in ime prebivalcev: *dolgobrdski*, *Dolgobrčan*;

koroškoselovski, *Koroškoselovec*, *ludranskovrški*, *Ludranskovršan*, *navrškovrški*, *Navrškovršan*, *preškovrški*, *Preškovršan*, *Prežičan*, *zelenobreški*, *Zelenobrežan*, *medtem ko so oblike*: *dobjevaški*, *Dobjevaščan*; *suhovrški*, *Suhovršan*; *tolstovrški*, *Tolstovršan*; *uršljegorski*, *Uršljegorčan* tudi že v vsakdanji rabi udomačene, oblike *zgornejamniški in Zgornejamničan pa sta* nepotrebni.

Pri krajevnih imenih z dodanim desnim predložnim dopolnilom (Črna na Koroškem, Kot pri Prevaljah, Podkraj pri Mežici, Ravne na Koroškem) se le-to v vsakdanjem govoru praviloma opušta.

Med predporskimi krajevnimi imeni: Podgora, Podkraj, Podkraj pri Mežici, Podpeca in Zagrad je izrazita posebnost Onkraj Meže, pri katerem se nepravi predlog v odvisnih sklonih (od roditelja naprej) osamosvoji, drugi del imena pa opusti (Onkrajca, Onkrajcu ...). Ob tako skrajšanem imenu pa nastopi predlog *na* - na Onkrajcu. Sicer pa je glede na teren, kakršen je naš, razumljivo, da večina predlogov izraža višinski odnos domačije do okolja: Navrški Vrh, Podgora, Podkraj, Podkraj pri Mežici, Podpeca, le Zagrad in Onkraj izražata drugačen odnos.

Velika večina imen prebivalcev v dolini se končuje na *-an*, *-čan* in *-jan*, le Bregovec, Javorec, Jazbinec, Koprivec, Kotuljec, Šentanelec na *-ec* in Lešnar, Poljanar, Prevaljanar in Šentanelar na *-ar* in *-anar*, a še Lešnar, Prevaljanar in Šentanelar nastopajo le zelo redko kot variantna oblika.

Vsi izimenski pridevniki so tvorjeni s pripono *-ski* in *-ški*, le lokalna oblika Lodrančki s pripono *-čki*.

Med vnovičnim preverjanjem oblik na terenu sem ob obliki krajevnega imena Belšak naletel tudi na obliko imena prebivalca Belan, ki pa v Krajevnih imenih Slovenije ni omenjena. Prav tako sem ugotovil, da prebivalci Brdinj uporabljajo za ime prebivalca svojega kraja obliko Brdinjec in ne Brdinčan, ki je kot edina navedena v SKI. Iz pisem Alojza Kuharja bratu Avgustu iz Amerike sem zvedel, da uporabljajo domačini za vznožje Brdinj zanimivo ime Pobrje (najbrž iz podbrdje ali kar pobrde).

O nastanku krajevnega imena Breg iz nekdanjega Perga, ki ga kot lokalno varianto navajajo tudi SKI, in več o drugih imenih v Mežici in okolici lahko bralec najde v knjigi Štefana Lednika Mežica 1994. Tu zvezo tudi, da je naselje Podkraj pri Mežici nastalo šele leta 1953, ko so dotedanje naselje Takraj Meže razdelili na Podkraj, Breg in Polena, kar je upoštevano tudi že na občinskih kartah, karti koroške regije in v Atlasu Slovenije.

Pri imenu prebivalca Črnjan ne gre za mehki nj, temveč za zvočniški sklop *-nj-*, ki je nastal ob stiku osnove *črn* in pripone *-jan*. Po njegovem razpadu so nastale oblike zdaj z njenim prvim, zdaj z drugim delom: Črnjan : Črjan. Pridevnik črnjanski se je uveljavil šele po drugi svetovni vojni, da se loči od

pridevnika, ki se nanaša na pripadnike črne rase. Prej se je uporabljala samo oblika črnski, ki ji dajejo prednost tudi sestavljalci SKI. Prvotna oblika je tvorjena neposredno iz krajevnega imena Črna, druga iz imena prebivalcev (*črn-ski* : *črnjan-ski*).

Poseben problem je za 'domače imenoslovce' pomenilo ime naselja Dolga Brda. Brdo (SSKJ: nevisoka, navadno podolgovata vzpetina) je samostalni srednjega spola. Tako je ime z ustreznim levim prilastkom v KLDB tudi zapisano *Dolgo brdo*. Dolga Brda je potemtakem imenovalnik množine srednjega spola, v našem primeru pa je postal imenovalnik ženskega spola in se tako tudi sklanja.

Staro ime Koroškega Selovca je bilo Zelovec. Na spremembo Z v S je najbrž vplivalo ime bližnjih Sel, levi prilastek Koroški (zapisan tudi še v občinski karti iz leta 1978) pa je postal aktualen, ko je v davni preteklosti enotno naselje Zelovec razdelila stara deželna meja med Štajersko in Koroško. Ko se sedaj tudi formalno oblikuje koroška regija, je prilastek odveč in ga na karti Mežiške doline res tudi ne najdemo več.

Za prebivalce Kotelj Slovenski pravopis (1962) še predpisuje obliko Hotuljec in pisavo pridevnika hotuljski, SKI pa že navajajo kot osnovni obliki Kotuljec in kotuljski, stari obliki pa označujejo kot lokalni.

Prežihov Voranc in dr. Franc Sušnik sta odločno zagovarjala rabo starih oblik, Avgust Kuhar pa se je leta 1954 obrnil na Radio Ljubljana s prošnjo, da bi kdo strokovno in dokončno odločil, kako naj se te oblike pišejo. Prepričan je bil, da sta osnova krajevnega imena Kotlje samostalnika kotel ali kot, začetnici h pa je razlagal kot posledico malomarne izgovarjave. Naslednje leto (6. avgusta 1955) mu je z Inštituta za slovenski jezik pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti odgovoril dr. Tine Logar. Sporočil mu je, da pri razlagi tega imena ni mogoče izhajati iz besede 'kotel', temveč iz starega slovenskega osebne imena Hot'l, Hotul, ki da ima isto osnovo kot npr. ime Hotimir in podobna stara slovenska imena. Pri razlagi se je skliceval na zgodovinski zapis iz leta 1242, kjer piše: Wernherus de Chotlach (Kos, Gradivo V, str. 382, št. 796). Nemški imeni Kottelach in poznejše Kesseldorf pa sta – piše Logar – prvo v nemščino prevzeto slovensko ime Kotlje, drugo pa preprost prevod napačno razlaganega slovenskega imena. Po prepričanju dr. Tineta Logarja "so torej edino pravilne oblike, ki bi morale biti tudi uradno sprejete: Hotlje, Hotuljci in hotuljski".

V zvezi z imenom Podpeca naj pripomnim, da ime Helena ne pokriva enake površine kot Podpeca, temveč le del ob nekdanjih rudniških obratih.

V KLDB je današnji Preški Vrh zapisan kot Breški vrh. Ta oblika je bila izpeljana iz osnove breza. Sedaj izvajamo hišno ime iz osnove preža/prežati in velja, da je Prežihov vrh le vrh nad Prežihovo domačijo, širše krajevno ime – naselje – pa je Preški Vrh. Preški Vrh je seveda nedopustno

narobe, sedaj močno razširjeno ime posestva Prežihovina in po istem principu tvorjena imena domov drugih slovenskih pisateljev pa so tuja narečnemu načinu poimenovanja.

Ob krajevnem imenu Prevalje v SKI ni pridevniške oblike prevaljški, dr. Sušnik pa je uporabljal prav to (Prevaljška legenda, Prevaljška storija). Zase vem, da sem obliko v gradivu zapisal.

Do leta 1952 so se današnje Ravne imenovalе Guštanj – v Guštanju, guštanjski, Guštanjčan; še starejše oblike: Gutenštanar, gutenštanarski.

Grajska terasa in kraj, kjer je železarna, sta se že prej imenovala Ravne in železniška postaja je že pred drugo svetovno vojno nosila ime Guštanj-Ravne.

Današnji Šentanel se je pred drugo svetovno vojno imenoval Št. Danijel, potem – po 2. svetovni vojni – nekaj časa Spodnja Jamnica in zdaj Šentanel. Medtem ko so spremembe imen Selovec in Podkraj pri Mežici na lokalnih kartah upoštevane, pa je na njih Jamnica še vedno zapisana z nepotrebnim prilastkom Zgornja. Tako smo verjetno izjema (ne samo v Sloveniji), da imamo samo Zgornjo Jamnico, ne pa tudi Spodnje, ki se sedaj imenuje Šentanel.

V LDB je ime naselja Tolsti vrh brez pristavka pri Guštanju, v KLS in KIS pa kot Tolsti Vrh pri Ravnah na Koroškem. Ker pa v dolini ni dveh Tolstih Vrhov, je pristavek tudi tu odveč.

Prežihov Voranc je v Ljudski pravici v podlistku 'Volitve na Šelenbergu' prekrstitev 'Šelenberga' po prvi svetovni vojni pripisal tolstovrškemu tajniku, ki da je imel žilico za jezikovne stvari. Ta žilica je posebno bahato delovala, kadar je sedel pred litrom vina. Prežihovim besedam je zapisovalka imen dodala gotovo komentar dr. Sušnika, "da je to prekrstitev v katastru izvedel goreči narodnjak in goriški rojak Gvajc (slikarjev brat, ki je med prvo svetovno vojsko prišel v Pliberk in je bil v plebiscitni dobi pliberški gerent (postavljeni župan))".

Sestavljalci SKI so zapisali določno pridevniško obliko Zeleni Breg, ob njej pa tudi lokalno Zelenbreg. Namesto Šelemperg je dr. Sušnik zagovarjal pisavo z n (Šelenperg). Tako jo je zapisal tudi Prežihov Voranc.

Literatura:

Leksikoni Cankarjeve založbe – Slovenska krajevna imena, Lj. 1985. Informatorja za Mežiško dolino Štefan Lednik in Janez Mrdavšič (SKI)

Krajevni leksikon Dravske banovine, Ljubljana 1937 (KLDB)

Krajevni leksikon Slovenije IV, Ljubljana 1980 (KLS)

Janez Mrdavšič: Krajevna in domača imena v Črni na Koroškem in njeni širši okolici, Ravne na Koroškem 1988

Viktor Majdič: Razgledi po krajevnih imenih – Slovenska krajevna imena v luči slovnične obravnave, Ljubljana 1996

Vtisi s strokovne ekskurzije

LEPOTA IN BOGASTVO FINSKIH KNJIŽNIC

Majda Kotnik-Verčko

Vse do letošnjega aprila je bila zame Finska le daljna skandinavska država in je v mojih predstavah vzbudila le nekaj stereotipnih pomenov: dežela tisočerih jezer, savne in smučanja. Odslej je tudi dežela knjižnic.

Ravnatelj slovenskih javnih knjižnic smo že desetletje povezani v Zvezo splošnoizobraževalnih knjižnic, katere temeljna naloga je tudi izobraževanje vodilnega kadra. Ni naključje, da se je v nekaj letih na Slovenskem zgradilo ali obnovilo že precejšnje število knjižnic; na Koroškem so dobile nove prostore že vse tri manjše: v Dravogradu, v Radljah in v Slovenj Gradcu, le osrednja na Ravnah, ki jo bo pomagala obnoviti tudi država, pa ostaja na začetku zahtevnega reševanja prostorske problematike. Sodobno in avtomatizirano

imamo le eno krajevno knjižnico, in sicer v Kotljah.

Letos se je Zveza SIK odločila za obisk finskih knjižnic. Razloga sta bila predvsem dva: Finska slovi po razviti funkcionalni pismenosti in najvišji rabi internetnih storitev, osupljiva pa je tudi finska arhitektura, od leta 1980 dalje so na Finskem zgradili več kot 200 novih javnih knjižnic.

Glede na načrtovane novogradnje v Sloveniji je bila odločitev popolnoma pravilna.

Žal so Finci število udeležencev ekskurzije omejili, tako da je bilo izmed šestdesetih knjižnic izbranih le dvajset ravnateljev oz. tiste knjižnice, ki se pripravljajo na novogradnjo in vodijo druge pomembne projekte.

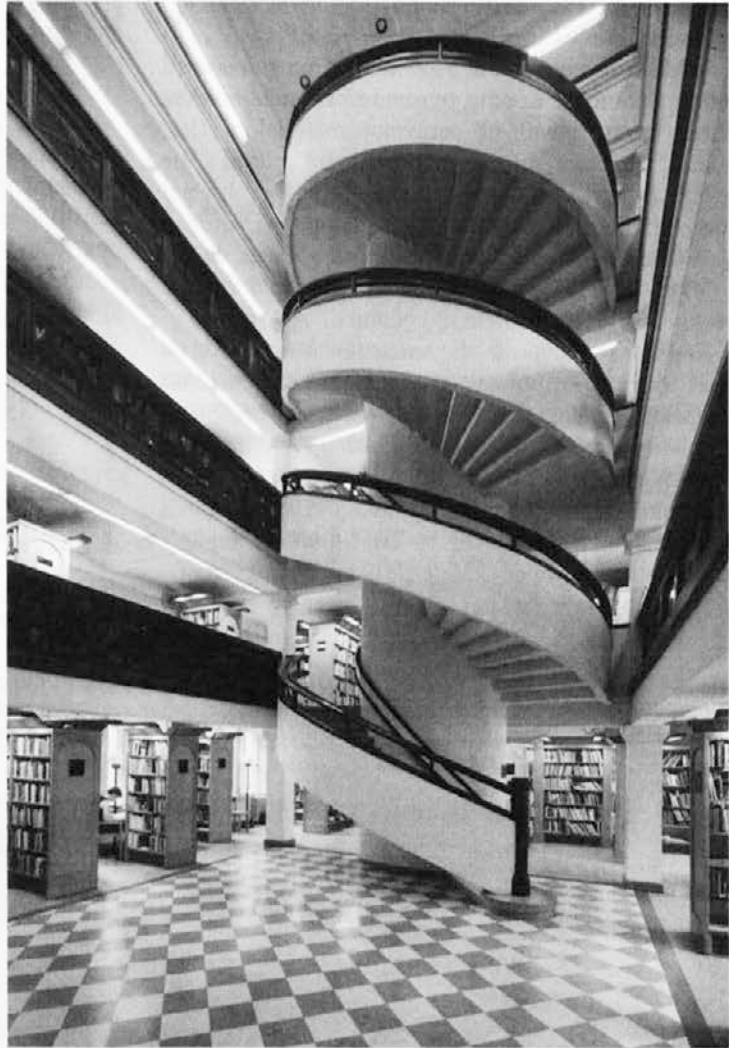
Strokovno ekskurzijo je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo RS, udeležence sta spremljali mag. Jelka Gazvoda, svetovalka za splošne knjižnice, in vodja Državne matične službe pri Narodni in univerzitetni knjižnici Eva Kodrič-Dačić.

Nova mestna knjižnica v Helsinkih

Viljem Leban, direktor tolminske knjižnice, je bil prizadevni organizator našega obiska pri finskih kolegih, in priznati moram, da je bila ta ekskurzija izjemna prav zaradi brezhibne organizacije, kar ni bilo enostavno, saj smo v šestih dneh (od 11. do 16. aprila 2000) zamenjali tri hotele, šestkrat sedli v letalo in si ogledali kar sedemnajst javnih knjižnic, osrednjih (mestnih) in njihovih enot. Ogledi so zadostili naši radovednosti in različnosti: želeli smo videti velike in najmanjše knjižnice, kakor je pač pisana družina slovenskih knjižnic (od tipa za območje z več kot 100.000 prebivalci do tipa za območje z 10.000 prebivalci). Še posebej so nas zanimala prostorske rešitve, tako da smo si ogledali novozgrajene knjižnice ter različne možnosti adaptacij, t. j. obnovljene knjižnice v sto in več let starih hišah ter nekdanjih tovarnah.

V zgodnjem aprilskem jutru smo se zbirali na brniškem letališču. Nisem še čisto došla, kam grem, poleg vsega me je skrbelo, ali sem se odločila za primerna oblačila, najbolj pa me je vznemirjalo dejstvo, da so mi na letalske vozovnice napačno zapisali priimek (tega sem sicer že vajena). Kolegi so mi zagotovili, da brez mene ne bodo šli, v želodcu pa sem še kar čutila kepo. V Münchnu smo prestopili v letalo Finnair in – začelo se je ...

HELSINKI

Mestna knjižnica Helsinki – lepota stare stavbe

Najprej me je zajel nori občutek, da se je čas zavrtel nazaj – pomladne sape je v Helsinkih zamenjal leden zimski veter, vsenaokrog pa mrzla, pusta dežela ... Pomislila sem na ruske tajge, čeprav tam še nikoli nisem bila.

Na letališču nas je pričakala kolegica Christina iz helsinške osrednje knjižnice, naša zvesta spremljevalka in vodička vseh šest dni. Kasneje se nam je pridružila še predstavnica finskega ministrstva za šolstvo (pod okrilje katerega sodijo šole in knjižnice).

Mesto in njegove znamenitosti smo si ogledali med krožno vožnjo z avtobusom. Vtis prostrane in redko poseljene dežele se je še povečal, ko smo peščili skozi park k ogromni skulpturi v čast Sibeliusa, največjega finskega skladatelja.

Široke in dolge ulice posrkajo pol milijona prebivalcev, in gneče – ni. Mesto je bolj kot ne podobno vzhodnoevropskim, nekaj je odseva ruske bližine.

Kulturno življenje mesta smo občutili v koncertni dvorani Finlandia (imenovani po Sibeliusovi najbolj znani skladbi), kjer smo poslušali izjemen koncert.

Helsinška mestna knjižnica ima kar 36 podružnic, 2 bibliobusa in 18 bolnišničnih knjižnic. Letno jo obiše več kot 7 milijonov bralcev, virtualni obisk pa presega 9 milijonov. Petsto zaposlenih (od tega polno zaposlenih 463, a le 300 knjižničarjev) izposodi skoraj 9 milijonov knjig in drugega knjižničnega gradiva.

Mesto šteje 546.317 prebivalcev, knjižnična statistika pa članov ne beleži več, saj več kot 80 % prebivalstva uporablja njene storitve.

Ogledali smo si osrednjo knjižnico (novo in staro stavbo) ter nekaj podružnic.

Največje presenečenje ni bilo izjemna in kakovostna komunikacijska infrastruktura, prostornost in velikost, pač pa izjemen posluš za potrebe bralca, visoka stopnja kulturne ozaveščenosti in izvirne prostorske rešitve. Skupni imenovalec vsem finskim knjižnicam sta lepota in bogastvo. Nič od tega ni samo

sebi namen, vse služi dvigu kulture in omike (izobrazbe) slehernega državljana.

Arhitekti so namenili posebno veliko pozornosti svetlobi (svetlobne kupole, ogromno steklenih površin, odlična razsvetljava) in naravnim materialom (les, kovina). Pri tem filozofija arhitekture nikoli ne podleže larpurlatizmu, ampak najde smisel v lokalni zgodovini in okolju. Vsak, tudi najmanjši, drobec knjižnične stavbe je del tega prepričanja. Pusta dežela in dolge zime so vzrok, da se bralnice združijo z zimskimi vrtovi, zelenjem in vodometi.

Bogastvo občutimo na vsakem koraku: bogate zbirke knjig in časopisov, glasbene zbirke (od plošč do zgoščenk) in glasbene sobe, virtualna knjižnica, pravljicne sobe za otroke. Knjižnična oprema je iz masivnega lesa in kovine, uporabnikom je na voljo kakovostna informacijska tehnologija, vključno s knjigomati in – ker človek ne živi samo od knjig – tudi prijetne kavarnice (kafeterije).

Finske knjižnice so povezane v mrežo pokrajinskih (regijskih knjižnic). Helsinška mestna knjižnica je centralna javna knjižnica, 19 drugih mestnih pa deluje kot osrednje pokrajinske knjižnice. Vseh knjižnic je 970, od tega 436 samostojnih, podružničnih je 417, bibliobusov je 208.

Multimedijska Cable Book Library omogoča uporabnikom dostop do globalnega svetovnega omrežja.

LAHTI

Mesto je osrčje – logistični center Finske. Poleg znane skakalnice slovi po kongresnem in koncertnem centru Sibelius – eni najznamenitejših in največjih lesenih (in steklenih) konstrukcij. Tudi tu smo poslušali koncert in se prepričali o izjemni konstrukciji in akustiki dvorane.

Osrednjo knjižnico Lahti je zasnoval arhitekt Arto Sipinen, za javnost so jo odprli leta 1990. Razteza se na površini 8.800 m², funkcionalne knjižnične površine je 6.170 m².

TAMPERE

Skozi veliko okno v sedemnajstem nadstropju hotela sem opazovala mesto, reko (jezero) in snežni metež, ki je na srečo kmalu ponehal. Mesto ima skoraj 200.000 prebivalcev in – vsaj zame – eno najlepših knjižnic.

Osrednja knjižnica

Tampere-Metso ima 14 zunanjih enot in 2 bibliobusa, več kot milijon enot gradiva, letno jo obišče skoraj 5 milijonov uporabnikov, vseh zaposlenih je 171.

Arhitekta Raili in Reima Pietilä sta jo zasnovala po podobi velikega petelina (Tetrao urugallus) in načrt poimenovala »svatbeni klic«. Oblika ptice se ponavlja v celotnem procesu oblikovanja. V zgradbi zasledimo keltske ornamente, ovčje rogove, glacialne vijuge ... Konstrukcija spominja na spiralno zavito polževo lupino. Jasno izražena simbolika zgradbe je odprla v finski arhitekturi novo pot. Knjižnico so dokončali leta 1986. Materiali, ki so jih uporabili, so beton, granit, baker. V notranjosti so enake barve kot v naravnem okolju: modra, zelena in bela. Tekstilne obloge so v barvah rastlinja in ptic. Pohištvo je bilo oblikovano po naročilu, posebej za to knjižnico. V okolici stavbe so zasadili tipična finska drevesa. Kupola

na vrhu stavbe simbolizira vesolje. Celotna površina stavbe je 11.226 m², funkcionalne knjižnične površine je 6.404 m².

Knjižnico, ki jo ljudje poimenujejo po ptici, si je vredno ogledati.

ROVANIEMI

Na Laponsko, v sneg in v deželo jelenov, smo poleteli konec tedna. V Rovaniemiju, mesto ima le okoli 30.000 prebivalcev, smo si ogledali osrednjo knjižnico in Arktični center, ki poleg safarijev privablja domače in tuje turiste.

Tu smo doživeli tudi enkratno presenečenje: ogledali smo si farmo jelenov, se peljali s sanmi, jedli jelenovo meso in pokusili finsko vodko.

knjižnica imela vsaj toliko prostora kot domoznanska (lokalna) zbirka v arktičnem centru in bila opremljena v tako preprostem rustikalnem stilu, bi bil to že velikanski napredek.

NAVDUŠUJOČI VTISI

Soditi o finskih knjižnicah po tako izčrpnem, a kratkem ogledu ni lahko. Navdušilo me je več stvari: funkcionalnost, lepa oprema, odnos do tradicije in kulturne zgodovine, racionalnost in nerazsipnost, spoštovanje bralca in spoštovanje knjige.

Presenetilo me je predvsem dvoje: urejenost knjižnih polic (knjige niso scefrane niti umazane) ter izjemno majhno število strokovnega kadra, čeprav izposoja in obisk knjižnic dosejata vrtočlavo številko.

Knjižnica Tampere

Na letališču mi je celo uspelo (v desetih minutah) dobiti darilo za najmlajšega: finskega jelenčka. Nekatere ženske so bile že čisto "scagane", kajti za nakup daril ali zapravljanje ni bilo časa.

Zadnji dan je bil »letališki«, Rovaniemi–Helsinki–Muenchen–Ljubljana. Iskanje nekaj tipičnih finskih izdelkov in spominkov za domače in kolege v službi mi je krajšalo čas. Ob kavi še klepet o videnem, želje in resničnost. In skoraj obupan vzdih: Če bi naša

Prav slednje dokazuje, v čem je uspeh teh knjižnic in da se ta začne že pri temeljih.

Lepota in bogastvo se mi je zapisalo samo od sebe. Tudi v tem vrstnem redu.

To je še zdaj moje temeljno občutje.

V ravenski knjižnici delamo po kriterijih stroke v vse bolj nemogočih razmerah. Upam, da nam bodo spoznanja in izkušnje strokovnjakov iz razvitih dežel pomagale pri odločanju o obnovi naše knjižnice.

NA UNESCO-**vem** LIKOVNEM KAMPU V ROMUNIJI

Simona Javornik

Sem primerjalna jezikoslovka ter umetnostna zgodovinarica in na začetku svoje poklicne poti, zaposlena v Koroškem muzeju Ravne. Vodstvo Gimnazije Ravne me je v septembru povabilo, da bi bila mentorica dijakoma Anji Kotnik in Gašperju Mithansu na mednarodnem likovnem kampu v Romuniji.

Priznati moram, da me je povabilo razveselilo in pritegnilo. Dobro mi je bilo namreč znano, da je Romunija z Bukarešto (mesto imenujejo tudi romunski Pariz) in s Targovistem, kjer je med 4. in 8. septembrom 2000 potekal likovni kamp, ena izmed največjih kulturnih zakladnic Vzhodne Evrope, saj skriva mnoge umetnostno-zgodovinske bisere predvsem v sakralni arhitekturi in arhitekturi samostanov. Poleg tega je Romunija nenavaden jezikovni otok, saj se je po 1. svetovni vojni spremenila v večnarodno državo, v kateri se poleg romunščine, zaradi močnih narodnih manjšin, govori tudi romski, madžarski in nemški jezik.

Na pot smo se odpravili 2. septembra z vlakom iz Maribora preko Madžarske do Romunije. Potovanje z vlakom skozi vzhodne države je lahko zelo tvegano, naporno in nevarno, vendar smo, sicer nekoliko utrujeni, po osemnajstih urah vožnje le varno prečkali romunsko mejo.

Skozi okno vlaka je bil ob jutranji uri precej nenavaden pogled, saj je razkrival neskončno ravnino, le redko posejano z nizkim hribovjem.

Ravnina je skopo naseljena, le tu ali tam je pogled pritegnila kakšna osamljena kmetija, par konjske ali volovske vprege oziroma osamljeni kmet, ki je opravljal jutranje delo na opuščeni njivi. Še vedno je namreč več kot polovica prebivalstva Romunije kmečkega, oprtega na tradicionalen način življenja. Drugače je bilo z mesti, mimo katerih se je v nedogled, ne da bi katerokoli izmed njih v meni vzbudilo posebno pozornost, vila naša pot. Romunsko mesto je stereotipno – s tovarno težke industrije v osrčju. Okoli tovarn so v začetku in sredini 20. stoletja v valu industrializacije in zaradi potrebe po nastanitvi delavcev nastala pusta -sorealistična naselja. V Romuniji so dandanes gospodarske razmere precej slabše, prevladuje težka industrija, ki pa je zastarela in neproduktivna.

Zase lahko rečem, da sem se za pot pripravila in oskrbela s statističnimi podatki o Romuniji, o velikosti države, poseljenosti in o klimatskih razmerah, vendar ob našem prihodu v nedeljo popoldne o 23-milijonskem prebivalstvu ni bilo niti sluha, saj so bile ulice Bukarešte kot izumrle. Isto »nedeljsko mrtvilo« je vladalo tudi v Targovistu, kamor so nas prijazni gostitelji popeljali in nas nastanili v dijaškem domu Gimnazije Voievodul Mircea.

Udeležba na likovnem kampu je bila mednarodna; udeleženci so bili mladi umetniki iz vzhodnoevropskih držav: Romunije, Bolgarije, Srbije, Moldavije in Slovenije. Dijaki so si izbrali tehniko slikanja in naslednje štiri dni na prostem slikali številne lokalne znamenitosti Targovista. Za

nas mentorje so gostitelji pripravili poseben program, saj smo si poleg Targovista ogledali tudi okoliške samostane in kulturne znamenitosti širom Vlaške pokrajine.

Mesto Targoviste leži na obrobju Vlaške nižine. Danes daje Targoviste z 200.000 prebivalci videz provincialnega mesta, še pred tremi stoletji pa je bilo tam glavno gospodarsko, vojaško, politično, kulturno in versko središče

Romuni so izjemno verni, večina jih pripada romunski pravoslavni veri. V času socialističnega režima in Ceausescujeve diktature je bilo požgano in s tlemi zravnano mnogo cerkva. Številne cerkve so danes obnovljene v vsej lepoti bogatih cerkvenih hramov, z veličastnimi mozaiki in neprecenljivimi zlatimi ikonami v cerkvenih notranjščinah. Prav neverjeten je kontrast med bliščem arhitekture in

Udeleženci kampa

(Foto: arhiv S. J.)

države. Prestolnico so Turki v 18. stoletju preselili v Bukarešto, Targoviste pa je ostalo eno najpomembnejših kulturnih centrov Romunije in Vzhodne Evrope nasploh. Ponaša se z izjemno arhitekturo, večinoma srednjeveških cerkva, s srednjeveško ulico v centru mesta, z ruševinami srednjeveškega obzidja, saj je v 15. in 16. stoletju mesto pod vodstvom Vlada Tepesa doživljalo svoj razcvet. Vlad Tepes je znan kot grof Drakula, glavni protagonist srhljivih zgodb, ki naj bi se pletle v gorovjih Transilvanije. Vlad Tepes je bil ena najvidnejših zgodovinskih osebnosti Romunije, ki je dobil vzdevek Kolnik, saj je v času svoje strahovlade ljudi za kazni natikal na kole. Pod njegovim vodstvom je bila v 15. stoletju zgrajena tudi največja znamenitost Targovista Sončni stolp.

bedo življenja, ki jo obdaja. Romuni so skromen narod, izjemen prav zaradi svojega dostojanstva in ponosa na svojo zgodovino ter ohranjeno dediščino, kar je bilo zaznati v številnih pogovorih z gostitelji in domačim prebivalstvom. V mojih očeh pa so bili posebni zaradi izjemnega optimizma, s katerim zrejo v domnevno svetlo prihodnost, čeprav se njihovo življenje precej razlikuje od življenja prebivalcev zahodnoevropskih držav. Romunijo pesti huda stanovanjska stiska, manj kot odstotek prebivalstva ima avto in le petnajst odstotkov svoj televizor.

V Slovenijo se nismo vrnili praznih rok: Anja Kotnik si je za svoje likovno delo pridobila nagrado Unesca, Gašper Mithans pa nagrado strokovne žirije.

ZAKAJ ESPERANTO?

Davorin Jurač

Če bi nas obiskali Nezemljani, se verjetno ne bi mogli načuditi dejstvu, da se Zemljani z okvarami govora in sluha brez posebnih težav sporazumevajo med sabo z uporabo "govorice rok", ki je mednarodno poenotena, ostali pa si pri mednarodnem pogovoru pomagamo s polomljeno angleščino, nemščino ... (in ko nam to odpove, uporabimo še prastare metode kretenj in mimike), vendar nam povprečno znanje, nabrano v štirih letih osnovne in mogoče še v štirih letih srednje šole, ne omogoča spontanega "pretapljanja" naših misli v besede. So seveda izjeme, ki znajo, toda teh je malo.

POTREBA PO MEDNARODNEM JEZIKU

Zakaj mednarodni jezik, saj imamo angleščino?

Če upoštevamo načelo enakopravnosti vseh ljudi, smo neangleško govoreči v podrejenem položaju, saj se moramo naučiti jezika, ki naj bi bil uporaben v mednarodnem sporazumevanju, Angleži pa ne!

Angleščina pa je, kot vsi ostali naravni jeziki, težka, saj ni nastajala načrtno, ampak se je razvijala spontano.

Velikom narodom se bo vedno postavljalo vprašanje: Zakaj ne kitajščina, saj je Kitajcev največ? Zakaj ne španščina, francoščina, portugalsščina, arabščina, svahili ali celo ruščina?

V medsebojnem sporazumevanju Slovencev je pomembna knjižna slovenščina, saj, kot vemo, Prlek skoraj ne bi razumel Primorca (še posebej, če ta govori z narečno hitrostjo), če se ne bi oba trudila govoriti "pravilno slovensko". Uporaba vseslovenskega jezika poteka tako samodejno, da jo opazimo le, če poslušamo znanca, ki opravi

Oče esperanta
dr. Ludwig Lazar Zamenhof (1859–1917)

dva telefonska pogovora. Enega s sokrajanom, drugega pa z nekom z drugega narečnega območja. Podobno je povsod po svetu, in prav je tako. Kot nas uporaba slovenščine ščiti pred vrivanjem drugih narečnih besed, tako nas lahko tudi esperanto obvaruje pred vrivanjem tujih izrazov. Kot lahko slišimo iz mladih ust: To je pa **cool!** Ta je bil čisto **happy!** **Looser!** ... Da ne omenim lastnikov pivskih lokalov, ki jih poimenujejo: **Kava bar, Kelt pub, buffet ...** In imen trgovin: **Jeans shop, Big bang ...** In ko pride Anglež k nam in se že razveseli, da pri postrežbi in nakupih ne bo težav, kaj hitro spozna, da je znanje angleščine gostincev in trgovcev zelo omejeno. Skratka, o angleščini stalno govorimo, znamo je pa ne!

Ideja, da bi se na vseh osnovnih šolah tega sveta učili isti mednarodni jezik, se žal ne

uveljavi. Saj bi se ga lahko ljudje naučili in se bolje razumeli med sabo. Očitno to ni interes mogočnikov, ki o tem odločajo. Najmanj pa je to želja ljudi, ki jim je prevajalstvo poklic. Države potrošijo ogromno denarja samo za prevajanje dokumentov, pogodb. ... Če bi ta denar lahko uporabili za dobro napredka in davkoplačevalcev. ... Če bi na čokoladi lahko prebrali sestavine le v dveh jezikih – državnem in mednarodnem –, bi bila verjetno tudi nekoliko cenejša.

Kaj nam bodo tuji jeziki, saj nikoli ne potujemo v tujino? Za stik s tujci ni treba, da sami potujemo. Tudi na naših cestah se dogajajo avtomobilske nesreče. Kot vemo s tečajev prve pomoči, je pri nekaterih poškodbah zelo pomembno, da nam poškodovanec, če le more, sam pove, kaj in kje ga boli, saj mu le tako lahko nudimo ustrezno pomoč. Če pa je to, na primer, turški državljani, ki zna samo svoj jezik, ki ga mi ne poznamo, se stvar lahko zaplete.

Potreba po mednarodnem jeziku se je pojavila že davno. V srednjem veku so kot znanstveni in študijski jezik uporabljali latinščino. Neverjetno, toda res je, da je takrat študent lahko poslušal in razumel predavanja na vseh evropskih univerzah. Koliko jih to zmore danes?

Pa se je dobra stara latinščina, strah in trepet dijakov, počasi umaknila iz večine šol in kasneje iz cerkva. Ta klasični jezik s pretežno slovnico ni bil prikladen za moderne ljudi v časovni stiski, saj je zahteval preveč časa in naporov.

ESPERANTO – NAJHITREJE NAUČLJIV JEZIK

Leta 1887 je očesni zdravnik dr. Ludvik Lazar Zamenhof izdal prvi učbenik mednarodnega jezika, podpisal pa se je s psevdonimom dr. Esperanto (dr. Upajoči). Od tod tudi ime jezika.

Esperanto velja za najhitreje priučljiv jezik, saj njegova slovnica obsega le 16 pravil. Izjem ne pozna. Zaradi boljše predstave o jeziku naj vam jih nekaj naštejemo.

Samostalnike spoznamo po končnici **-o**. Na primer, **sano** pomeni zdravje. Pridevniki imajo

končnico **-a**; **sana** = zdrav. Besedotvorje je zelo preprosto. S predpono **mal-** tvorimo obraten pomen; **malsana** = bolan, **malsano** = bolezen. **-ul-** = pripona, ki označuje osebo z določeno lastnostjo; **malsanulo** = bolnik. **-ej-** = pripona, ki označuje prostor; **malsanulejo** = bolnišnica. Obstajata le dva sklona – imenovalnik in tožilnik; slednjega tvorimo iz imenovalnika z dodatkom končnice **-n**. **Mi vizitis malsanulon.** (Obiskal sem bolnika.) **Min vizitis malsanulo.** (Obiskal me je bolnik.) Čase tvorimo s priponami **-as** (sedanjik), **-os** (prihodnjik) in **-is** (preteklik). **Mi vizitas malsanulon.** (Sem na obisku pri bolniku.) **Mi vizitos malsanulon.** (Obiskal bom bolnika.) Množino pa tvorimo s končnico **-j**. **Malsanuloj** = bolniki. **Mi vizitos malsanulojn.** (Obiskal bom bolnike.)

Kot vidite, je slovnica zelo preprosta in omogoča hitro učenje jezika. Iz enega korena je mogoče izpeljati z dodajanjem pripon množico besed. Samo omenjena predpona **mal-** nam prihrani kar polovico časa za učenje korenov! Primer: **bela** = lep, **malbela** = grd in **juna** = mlad, **maljuna** = star itd. Jezik je jasen, saj ne pozna dvoumnosti. Vsako besedo beremo, kakor je napisana. Podobno kot v hrvaškem ali srbskem jeziku. Naglas je vedno na predzadnjem zlogu. Naj bo o slovnici na kratko dovolj.

TUDI JEZIK ZOPER SOVRAŠTVO

Rad bi napisal nekaj tudi o tem, da esperanto ni samo jezik. Ocenjujejo, da je na svetu okrog milijon ljudi, ki ga znamo. V Sloveniji naj bi nas bilo okoli tisoč. Kaj počnemo s svojim znanjem, kaj nam koristi že zdaj, ko še ni zelo razširjen? Moram priznati, da je prav dobro skrit. Če iščemo učbenike in ostalo literaturo po knjigarnah, bomo po vsej verjetnosti ostali brez zelenega. Izgleda, da so časi, ko se je o mednarodnem jeziku pri nas več govorilo, že minili. Morda koga motijo njegovi simboli, kakor sta zelena peterokraka z velikim belim E v sredini in zastava, v katere zgornjem levem kotu je na zeleni podlagi bel kvadrat s prav takšno zvezdo. Peterokraka ima še vedno enak pomen – združenje vseh petih celin. Zelena barva je barva upanja, barva pomladi, barva prijaznosti okolju in ljudem.

Kdo so esperantisti in kakšen jezik je to?

Največ o esperantistih nam pove stavek: Esperanto je jezik proti sovraštvu. (**Esperanto estas la lingvo kontarau malamon.**)

Kljub temu kar sem pravkar napisal, pa se v tem jeziku ljudje pogovarjajo, pojejo, se kregajo, osvajajo, pišejo, igrajo, skratka ga uporabljajo kakor vsak drug jezik.

Dopisujemo si na klasičen način s pismi, vedno več uporabljamo spletne strani in elektronsko pošto. Tako si izmenjavamo: razglednice, znamke, fotografije in podobno.

Naročamo in beremo časopise, knjige, dobijo se tudi kasete, zgoščenke in videokasete.

Poslušamo lahko mednarodne radijske oddaje. Pri nas so slišni: Radio Varšava in Radio Peking, ki oddajata vsakodnevno, Radio Vatikan oddaja trikrat na teden, Radio Avstrija oddaja dvakrat na teden in Radio Italija enkrat na teden.

V esperanto je preveden precejšen del svetovne literature. Veliko je tudi originalnih del.

RAZNOLIKA POVEZANOST ESPERANTISTOV

Kot zanimivost: že 26 let izhaja knjižica **Pasporta servo**. Izdaja ga Mednarodna organizacija esperantske mladine **TEJO (Tutmonda Esperantista Junulara Organizo)**. Knjižica nam je lahko v veliko pomoč na potovanjih, saj vsebuje okrog tisoč naslovov esperantistov, pri katerih se lahko zelo poceni ali celo zastonj prenoči. Seveda s spoštovanjem pogojev, ki jih postavlja gostitelj. Na primer: V moji hiši se ne kadi., Svoji prihod najavite vsaj tri tedne prej., S seboj prinesite spalno vrečo., Sprejem do dva gosta za največ teden dni in nudim brezplačno večerjo ... in podobno. Gostitelji so razvrščeni po državah in abecednem redu, kar nam olajšuje izbiro. V knjižici so tudi zemljevidi z označenimi kraji gostiteljev.

Nekaj podobnega je tudi knjižica **Amikeca reto** – (Mreža prijateljstva).

To pa je nekaj za svetovne popotnike! Si predstavljate, da se sredi noči znajdete sredi Londona. Hoteli so predragi, vi pa si želite počitka. Kljub brezhibnemu znanju angleškega jezika boste težko našli Londončana, ki bi vas bil pripravljen prenočiti. Tu smo esperantisti gotovo v prednosti. Odpremo eno od prej omenjenih knjižic, najdemo nekaj potencialnih "rešiteljev" in vstopimo v najbližjo telefonsko govornico. Poleg toplega sprejem bomo verjetno deležni ogleda mestnih znamenitosti s pomočjo gostitelja itd. Torej, če si esperantist, lahko doživite več in ceneje!

Od organizacij – TEJO sem že omenil –, bi opozoril še na UEA (**Universala Esperanto-Asocio**) – Mednarodna zveza esperantistov, **Slovenia Esperanto-Ligo** – Zveza za esperanto Slovenije, **Slovenia Esperanto-Junularo** – Slovenska esperantska mladina in **Esperanta Turisma Societo** – Esperantsko turistično društvo.

Omeniti moram še stran 311 na teletekstu naše nacionalne televizije. Tu je mogoče dobiti naslove slovenskih esperantskih organizacij, tudi elektronske za popularno elektronsko pošto. Gospa Anka vam bo na teh straneh prijazno odgovorila na vsa vprašanja, ki se nanašajo na esperanto. Še več, za poslana vprašanja boste tudi nagrajeni z učbenikom, ki vas bo naučil esperanta. Tu najdete tudi: informacije o dogodkih pri nas in na tujem, slovarček, nekaj misli znamenitih ljudi in še kaj. Stran ima po navadi preko deset podstrani, ki se obnavljajo tedensko.

Svetovni splet – internet. nam tudi nudi veliko možnosti: od brezplačnih tečajev, literature, časopisov do IRC-kanalov. Skratka, če vas zanima, poizkusite sami!

Prihodnje leto bo v Zagrebu (21.–28. julija 2001) Svetovni kongres esperantistov. Letos je bil v Izraelu v Tel Avivu, leta 2002 pa bo v Fortalezi v Braziliji.

Pa še odgovor na vprašanje, postavljeno v naslovu. Ker nisem nadarjen za učenje tujih jezikov, si izberem najlažjega. Za učenje porabim le četrtno časa, potrebnega za učenje kateregakoli narodnega jezika ...

VZAJEMNA ZDRAVSTVENA ZAVAROVALNICA PE RAVNE NA KOROŠKEM

PRVO LETO VZAJEMNE ZDRAVSTVENE ZAVAROVALNICE

Zdravje je naša največja vrednota. Prav zaradi tega smo se mnogi že pred leti odločili prostovoljno zavarovati svoje stroške za zdravstvene storitve.

Danes smo naredili še korak naprej. Po več kot sto letih smo v Sloveniji ponovno vzpostavili načelo vzajemnosti v zdravstvenem zavarovanju.

Prvo leto je za nami in z veseljem ugotavljamo, da smo začrtane cilje uresničili. Zaradi nove organiziranosti ni prišlo do sprememb za naše zavarovance. Z Zavodom za zdravstveno zavarovanje, kjer smo pričeli s prostovoljnimi zavarovanji, še naprej odlično pogodbeno sodelujemo. Na ta način so stroški poslovanja bistveno nižji, kot če bi organizirali svoje službe.

S sprejetjem Zakona o zavarovalništvu, ki določa, da so dolgoročna zavarovanja oproščena davka od zavarovalnih poslov, smo letošnje leto pričeli z akcijo "dodatki", s katero so si zavarovanci zagotovili 6,5 % znižanje premije.

Akcija je še v teku in vljudno vabimo vse, ki tega še niste storili, da to lahko opravite še do konca letošnjega leta na vseh zastopstvih Vzajemne.

Poleg zavarovanj za doplačila Vzajemna ponuja še nadstandardna zavarovanja, zdravstvena zavarovanja z medicinsko asistenco

v tujini preko priznane švicarske zavarovalnice ELVIA.

To zavarovanje pridobiva vedno večjo težo, saj ljudje vedno več potujemo po svetu, kjer so zdravstveni sistemi večinoma samoplačniški z bistveno dražjimi storitvami, kot so le-te pri nas. Vse dodatne informacije so na voljo na naših zastopstvih in v vseh večjih turističnih agencijah na Koroškem in v Savinjski dolini.

Prav tako Vzajemna pripravlja tudi nove produkte zavarovanj, ki jih bomo ponudili na trg sredi prihodnjega leta.

Vzajemna zdravstvena zavarovalnica bo tudi v prihodnje poslovala v interesu zavarovancev, da jim bomo s kvalitetno ponudbo in kakovostnim opravljanjem storitev izpolnili pričakovanja.

Na koncu želim v imenu vseh sodelavcev Vzajemne zdravstvene zavarovalnice našim zavarovancem zdravo in uspešno leto 2001.

Gorazd Dretnik, prav., vodja
Vzajemne PE Ravne na Koroškem

PREDSTAVLJAMO VAM

KOROŠKA PLANINSKA POT

Andreja Čibron-Kodrin

Na 20. srečanju koroških planincev, ki je bilo zadnje soboto v letošnjem avgustu na Košenjaku, so svečano odprli Koroško planinsko pot. Izšla sta tudi Vodnik po Koroški planinski poti in Dnevnik Koroške planinske poti.

"Dolgo je med koroškimi planinci zorela ideja, da bi imeli krožno planinsko pot. Zamisel se je začela uresničevati, ko je Koroški meddruštveni odbor planinskih društev od Zveze športnih društev prejel obvestilo, da ima na zalogi le še manjše število značk in dnevnikov Koroške mladinske transverzale," je pobudo za oblikovanje Koroške planinske poti razložil **Mirko Mlakar**, predsednik Koroškega meddruštvenega odbora planinskih društev.

Koroško mladinsko transverzalo je od leta 1967, ko je bila uradno odprta, prehodilo več kot 1700 pohodnikov, ki so za to prejeli priznanje in značko, pri orientaciji na terenu pa so si (poleg oznak – velika črka K v trikotniku) lahko pomagali le z dnevnikom, saj vodnika ni bilo. Pot z 20 kontrolnimi točkami od

Ribnice na Pohorju do Raven na Koroškem so trasirali Koroški mladinski odseki planinskih društev, njena pokroviteljica pa je postala Zveza telesnokulturnih organizacij Koroške.

"Na 28. seji Odbora – v novembru 1999 – smo se dogovorili, da pot podaljšamo tako, da bo krožna: od Raven na Koroškem pa do Prežihove bajte nad Ravnami.

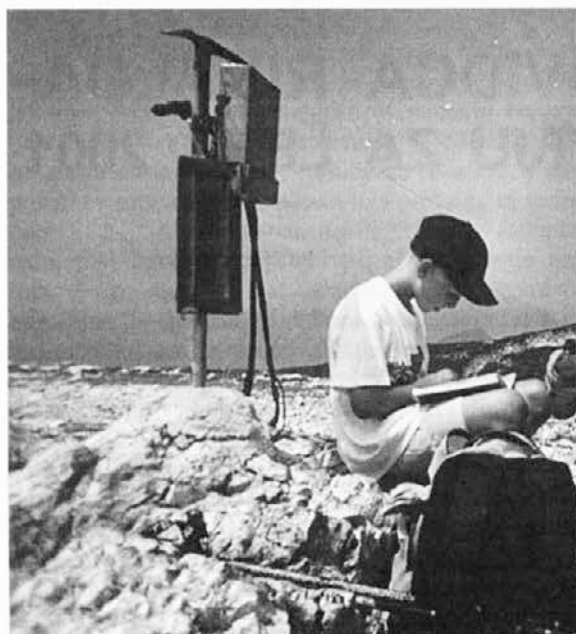
Imenovan je bil odbor za uresničitev projekta Koroška planinska pot; članom naj bi pomagali tudi predsedniki planinskih društev in vodje markacijskih odsekov. Na 31. seji Odbora je bil predlog ožjega pripravljalnega odbora za obnovo in podaljšanje Mladinske planinske transverzale soglasno sprejet," je nadaljeval Mirko Mlakar, ki je pripravil tudi celoten projekt (pregledno geografsko karto z vrisanimi kontrolnimi točkami, prošnje za sofinanciranje Vodnika, Dnevnika in značk) ter opravljal naloge tehničnega vodje projekta (vodenje sej, koordinacija med izvajalci, zbiranje denarja, oblikovanje Dnevnika).

Imenovan je bil tudi uredniški odbor: urednik Vodnika je postal **Igor Glasenčnik**, pri delu so mu pomagali še **Mirko Mlakar**, **Milena Zagernik**, **Jože Žunec** in **Ludvik Pušnik**.

Na
Uršlji gori
sta
Dom
PD Prevalje
in
cerkev
sv. Uršule.

(Foto: A. Č.)

Žig Koroške planinske poti in vpisna knjiga sta tudi v skrinjici na vrhu Pece.

(Foto: A. Č.)

Idejna zamisel o Koroški planinski poti je bila potrjena (tudi njena razširitev na nekatere vrhove in kraje obmejnega pogorja nad reko Dravo), organizacija postavljena, in tako je projekt stekel. Urednik je s pomočjo piscev iz planinskih društev in markacistov ter različnih virov pisal Vodnik; markacisti so na terenu poskrbeli za oznako poti (ta večinoma poteka po Slovenski planinski poti, kjer pa se od nje loči, je to jasno označeno s kažipot); nekaj odbornikov je marljivo zbiralo denar, potreben za izpolnitev projekta. Pri tem so jih podprle koroške občine, pa tudi podjetja in podjetniki.

Koroško planinsko pot je tako 26. avgusta letos na Košenjaku slovesno odprl mežiški župan Janez Praper, trenutni predsednik Sveta koroških občin. Planinci, ki so temu dogodku prisostvovali, so že lahko nabavili novi Vodnik in Dnevnik.

Vodnik po Koroški planinski poti vsebuje po poglavjih podroben opis poti med posameznimi kontrolnimi točkami z navedbo časa hoje. Opisom planinskih ciljev so dodane tudi predstavitve občinskih središč (ki so tudi možna izhodišča za vzpon do posamezne kontrolne točke ali možnost sestopa v dolino). Tako je nastal neke vrste turistični vodnik za celotno Koroško. Njegova vrednost je tudi v tem, da opisuje možne (zaenkrat še potrebne) prehode meje, ki so na tej trasi. Da je do bralca prijazen, poskrbijo lepe barvne fotografije. Pohodnik bo v njem našel tudi natančna navodila, kje najde žige Koroške planinske poti. Če jih bo vse "zbral" v Dnevniku, bo za to prejel spominsko značko Koroške planinske poti, ki jo podarja Koroški meddruštveni odbor planinskih društev.

Čeprav so markacisti pot že označili, jih skupaj s planinskimi stražarji planinskih društev, ki skrbijo za varstvo gorske narave, in s člani posameznih društev čaka še postavljanje opozorilnih tabel. Po Mlakarjevih

besedah bodo te "obiskovalce planin opozarjale na značilnosti pokrajine, na naravne lepote in znamenitosti, ki jih je izoblikovala narava, na ogrožene živalske in rastlinske vrste, ki smo jih dolžni varovati in ohranjati. Opozorile bodo tudi na znamenitosti, ki so delo človeških rok."

Skrbniki poti napovedujejo, da bodo uredili še počivališča in razgledne ploščadi.

V pomladanskih in poletnih mesecih bo Koroška planinska pot obiskovalce pričakala še bolj urejena; pridružite se jim tudi vi! (Vodnik in Dnevnik dobite na Zvezi športnih društev, Na gradu 6, Ravne na Koroškem.)

SEZNAM KONTROLNIH TOČK KOROŠKE PLANINSKE POTI

1. Šteharski vrh
2. Sv. Križ pri Dravogradu
3. Dom na Košenjaku
4. Planinsko zavetišče Pri Knezu na Pernicah
5. Bricnik
6. Kapunar

Logotip Koroške planinske poti

7. Remšnik
8. Seršenov vrh (Kapla na Kozjaku)
9. Ožbalt elektrarna
10. Rdeči breg
11. Koča Pesnik
12. Ribniška koča
13. Črni vrh
14. Grmovškov dom pod Veliko Kopo
15. Dom Planinc
16. Koča na Kremžarjevem vrhu
17. Poštarski dom na Selah
18. Dom na Uršlji gori
19. Andrejev dom na Slemenu
20. Dom na Smrekovcu
21. Koča na Loki pod Raduho
22. Vrh Raduhe
23. Koča v Grohotu
24. Vrh Olševe
25. Dom Kralja Matjaža pri Kumru v Koprivni
26. Vrh Pece
27. Dom na Peci
28. Koča Pikovo
29. Pristov na Lešah
30. Koča na Naravskih ledinah
31. Prežihova bajta (muzej)

PREROKBE JASNOVIDCA RINALDA O ZDRAVJU IN POČUTJU ZA LETO 2001

OVEN (21. 3.–20. 4.)

V prvi polovici januarja boste nekateri Ovni imeli težave z dihalni, povečala se bo živčna napetost, obstaja tudi manjša nevarnost stresov in glavobolov. Psihične težave se bodo pojavljale občasno. Moški pazite na roke, noge in hrbtenico. Vreme bo vplivalo tudi na tiste ženske, ki kronično trpijo zaradi depresij. Splošno počutje bo pretežno negativno in lahko vpliva tudi na medsebojne odnose. V februarju se bo vaše počutje delno stabiliziralo in umirilo. Pri nekaterih vidim možne težave z žolčem in s trebuhom. Proti koncu meseca se bodo začeli pojavljati prehladi in gripa, kar vas bo spodbudilo, da se boste začeli bolj posvečati skrbi za zdravje. Marec bo večini na zdravstvenem področju prizanesel, le športniki malo pazite. Tisti Ovni, ki imate težave s hrbtenico, križem ali z revmo, boste občutili bolečine v prvih dneh aprila. Tudi astmatiki bodo težje prenašali omenjene dneve. Maja se boste končno dobro počutili in boste povsem zdravi. Tudi junij bo blagodejno vplival na vaše počutje. Spet se boste okrepili, storili nekaj pomembnih korakov za svoje zdravje ter si privoščili več počitka. Poletni meseci ne bodo pokvarili dobrega zdravstvenega stanja. Nekateri bo sredi poletja napadel glavobol ali zobobol, vendar bo hitro minil. Trdnega zdravja boste vse do sredine septembra. Takrat se pazite pri vožnji z avtomobilom, športu in pri hoji v planine. Ledvični bolniki boste čutili težave v dneh proti koncu oktobra in v začetku novembra. Na svoje zdravje bodo morali v tem času paziti tudi sladkorni bolniki in tisti s kroničnim bronhitisom. Manj odporni Ovni bodo novembra zboleli za gripo in imeli težave s prehladi. V tem mesecu poskrbite za naravno čiščenje svojega telesa, saj bo to pripomoglo, da boste pozimi ostali zdravi. Kadilci boste imeli težave proti koncu novembra. December bo v večji meri ugodno vplival na zdravje in počutje Ovnov. Pojavi se vam lahko le kakšen glavobol, težave bi lahko imeli bolniki z revmo. Proti koncu leta boste povsem zdravi.

BIK (21. 4.–21. 5.)

Biki boste letos večinoma zdravi. Do polovice januarja boste ogroženi tisti Biki, ki ste občutljivi na vremenske spremembe. Pogoste bodo gripe, boleznih dihal in prehladi. Starejši pazite na stopala, hrbtenico in prsni koš. Februarja bodite previdni tisti Biki, ki ste pogosto raztreseni, saj bi vas nepreviden korak ali vožnja z avtomobilom lahko pripeljala v bolnišnico. Sredi februarja boste nekateri zboleli za gripo ali pljučnico ter za nekaj časa obležali v bolniški postelji. V začetku marca se boste dobro počutili. Nekateri boste odšli na rehabilitacijo, v toplice ali pa se odločili za alternativni način zdravljenja. Sredi meseca bodo vremenske razmere vplivale na vaše živce. Začetek aprila bo primeren čas za obisk raznih specialistov;

žensk pri ginekologu, moških pri urologu ali nefrologu. Tisti, ki ste nagnjeni k debelosti, se odločite za shujševalno kuro. Mesec maj vam ne prinaša pretiranih zdravstvenih težav. Slabše se bodo občasno počutili le tisti, ki imajo težave s pritiskom, ter astmatiki. Tudi v juniju bo vse v redu, več se ukvarjajte s športom ali obiščite bioenergetika. Poletni meseci bodo na vas vplivali blagodejno. Počutili se boste polni moči in energije. Vse to vam bo pomagalo, da boste delovali umirjeno in trezno. Privoščili si boste veliko gibanja in športnih aktivnosti. V avgustu se lahko večkrat pojavi kakšen glavobol ali migrena. Tudi september prinaša blagodejne učinke na vaše zdravje in počutje. Mlajši Biki se boste na koncu meseca pritoževali nad zmanjšano koncentracijo in glavoboli, starejši pa nad težavami s ščitnico. Začetek oktobra bo negativno vplival na tiste, ki imate težave z želodcem. V novembru ni nevarnosti, da bi resno zboleli; obstajajo le manjše nevarnosti prehladov in gripe. Decembrsko vreme ne bo bistveno vplivalo na vaše zdravje in počutje. Pazite na prehrano ter se poskušajte čim več gibati.

DVOJČKA (22. 5.–21. 6.)

Vremensko občutljivi Dvojčki boste imeli januarja težave z ledvicami, s srcem in z ožiljem. Starejši pazite na dneve v drugi polovici januarja, predvsem tisti, ki bolečate za revmatizmom, išiasom, in tisti z bolečinami v križu. Tudi najmanjši prehlad vam lahko ogrozi celotno zdravstveno sliko. Začetni dnevi februarja so nevarni za športnike; pazite na roke in noge. Potem vse do junija ne vidim večjih zdravstvenih težav, počutili se boste dobro. Mogoče se kakšnemu od vas v pomladnih mesecih pojavi prehlad ali lažja oblika gripe, vendar nič hujšega. Junij in julij bosta ugodno vplivala na vaše zdravje in počutje. Kar v največji meri ju izkoristite za krepitev imunskega sistema. Tudi avgust ne prinaša posebnih sprememb, vendar bodite previdni pri vožnji z avtomobilom in pri vseh vodnih športih. V septembru bodite v primeru nezbranosti in razdražljivosti raje doma. V prvi polovici oktobra se boste ženske odločile za nove telesne aktivnosti. Priporočam vam fitnes, aerobiko, plavanje in hojo. Obiščite tudi savno, saj bo to naravno zdravilo prispevek k vaši imunski zaščiti. V novembru bo na vaše zdravje v veliki meri vplivalo vreme. Negativno bo delovalo na živčni sistem, večkrat boste utrujeni in boste imeli težave s pritiskom in s srcem. Kljub utrujenosti si privoščite hojo in tek, saj vam bo to zelo pomagalo, da boste lažje prebrodili kritične trenutke. Zadnje dni novembra in v začetku decembra boste prebolevali gripo in prehlade. Že od sredine decembra pa se bo vaše zdravstveno stanje in telesno počutje izboljšalo.

RAK (22. 6.–22. 7.)

Tudi vi boste med srečneži, ki jim bo zdravje v letošnjem letu naklonjeno, saj ne boste imeli nobenih

večjih težav s počutjem in z zdravjem. Naštetem naj samo nekaj odstopanj, ki bi utegnili določenim posameznikom malo ponagajati. V januarju boste na udaru bolniki z išiasom ali revmo. V februarju lahko nekateri pričakujete težave psihičnega izvora ter z njimi povezane probleme z želodcem in s prebavo, ki se vam bodo nadaljevale do marca. Aprila bo vse v najlepšem redu, maj pa bo negativno vplival na počutje tistih Rakov, ki tarnajo nad glavoboli, migrenami ali bolečinami v kosteh. V tem mesecu pazite tudi pri športnih aktivnostih ter pri vožnji z avtomobilom. Prav tako pazite julija in avgusta, ko boste sicer z zdravjem najbolj zadovoljni. Tisti Raki, ki imate težave s prostatom ali z mehurjem, boste morali septembra na zdravljenje. V oktobru se bo vaše zdravstveno stanje malo poslabšalo. Nekateri boste imeli težave zaradi gastritisa, drugi z imunskim sistemom. Pojavijo se lahko prehladi in gripa, tudi bolj živčni boste. Do konca leta potem ne vidim večjih težav. Kljub temu pa se ne zapustite in skrbite za vaše telo. Svetujem vam čim več športnih aktivnosti.

LEV (23. 7. –23. 8.)

Letos se vam obeta obdobje zdravja in dobrega počutja. Zimske mesece boste prestajali brez hujših zdravstvenih težav. Pazite predvsem na spodnje okončine. Sredi marca vam mogoče lahko malo ponagaja kakšna manjša nevroza ali slabše razpoloženje. Marca boste odšli na specialistični pregled h ginekologu ali k urologu. Aprila boste v nevarnosti tisti Levi, ki bolehte za prehladi, bronhitisom ali astmo. Previdni naj bodo tudi sladkorni bolniki ter bolniki s težavami srca in ožilja. Pljučni bolniki boste morali k specialistu pulmologu. Maja bi se nekaterim lahko pojavili glavoboli ali migrene. Preko poletja se boste dobro počutili, pa tudi zdravje ne bo posebej ogroženo. Oktobra se malo pazite, da ne bi zboleli za kakšno virusno boleznijo. Tarnali boste tisti Levi, ki ste podvrženi glavobolom. Potem vse do konca leta ni videti nobenih bolezenskih znakov. Na nekatere bi lahko negativno vplivalo samo vreme. Pazite se prehladov in slabega počutja v obliki depresij. Na splošno se vas bo večina ob koncu leta dobro počutila.

DEVICA (24. 8.–22. 9.)

Večina Devic bo letos dokaj zdravih. V januarju pazite na svoj imunski sistem vsi, ki ste podvrženi gripi, prehladom ali bronhitisu. Vozniki in športniki bodite v zimskih mesecih malo bolj previdni, saj vam bo primanjkovalo zbranosti. Marca bodo morale nekatere Device na rentgenske preiskave. Aprila se pazite prehladov in gripe. Tiste Device, ki ste podvržene glavobolom in migrenam, se boste malo slabše počutile aprila in maja. Takrat boste imeli nekateri manjše želodčne težave. V poletnih mesecih ste v nevarnosti le tiste Device, ki se ukvarjate s športom, saj bi vas lahko doletela kakšna poškodba. Drugim bo zdravje poleti dobro služilo. Septembra boste morale nekatere ženske k specialistom. V tem obdobju se morate paziti srčni in sladkorni bolniki ter tisti z boleznimi ožilja. V jesenskih mesecih boste morali paziti na pravilno prehrano, dobro bi se bilo odpovedati alkoholu in cigaretam. Oktobra se bodo nekaterim Devicam pojavile nevroze, težave s pritiskom ali splošen nemir. Novembra bodo nekatere ženske tarnale nad glavoboli, migreno ali vnetjem ušes.

Negativne vremenske spremembe boste čutili tisti, ki imate težave s pritiskom. Decembra boste trpeli le revmatiki in bolniki z išiasom. Ostali boste proti koncu leta zdravi in dobrega počutja.

TEHTNICA (23. 9.–23. 10.)

Tudi Tehtnice se boste lahko v tem letu pohvalile z zdravjem in dobrim počutjem. V januarju ste v nevarnost le tisti, ki ste površni. Tiste Tehtnice, ki ste preobremenjene z delom, pazite na živčni sistem. Vaša nezmernost pri uživanju hrane ali alkohola bi vam lahko povzročila želodčne ali prebavne motnje. V prvi polovici februarja bo vreme na vas vplivalo negativno. To se bo odražalo predvsem na vaši utrujenosti, lenobnosti ali zrahljanih živcih. Sredi marca bodite previdni pri športnih aktivnostih ali pri vožnji z avtomobilom. Aprila se boste nekateri pritoževali nad glavoboli ali migrenami. Julija in avgusta boste morali paziti na uravnoteženo prehrano, tudi pri uživanju alkohola bodite zmerni. Nekateri Tehtnice bodo morale obiskati kardiologa ali ortopeda. V jesenskih mesecih se posvečajte športu, fitnesu ali kakšni drugi tesni dejavnosti. S tem boste samo utrdili svoj imunski sistem in splošno zdravstveno stanje. Vse do konca leta boste tako ostali čilega zdravja in dobrega počutja.

ŠKORPIJON (24. 10.–22. 11.)

Januar vam zdravstveno ne bo najbolj naklonjen. Začetek meseca kaže na povečano nevarnost kostnih obolenj, bolečin v križu in hrbtenici. Vse do sredine januarja boste v nevarnosti športniki. Škorpioni, ki imate občutljiva dihala, pazite sredi meseca. Mlajši pazite konec meseca na poškodbe. Februarja boste manj odporni proti virusnim obolenjem. Nekateri boste morali za dalj časa obležati v postelji, drugi pa boste bolezenske znake vzeli premalo resno. Marec bo ugodno vplival na vaše zdravje in počutje. Občasno se bo pojavljala le živčna napetost in utrujenost. Aprila boste že lažje zadihali, ker bo najbolj težavno obdobje že za vami. Ta čas namenite raznim športnim aktivnostim. Čas je ugoden tudi za tiste, ki se odločate za operativni poseg. Maj vas bo popolnoma poživil. Le tu in tam bi vam lahko ponagajalo vreme in vam malo pokvarilo počutje. Tudi poletni meseci bodo minili brez večjih zdravstvenih težav. Izbrali boste zdrav način prehrane, si nabirali nove moči ter veliko telovadili. Možne so le občasne zdravstvene težave, predvsem s kostmi, z želodcem, žolčem in jetri. Septembrski dnevi bodo na vas ugodno vplivali, pazite le na to, da se ne bi preveč vznemirjali. Previdni bodite pri hoji, teku in skakanju v vodo. Oktobra so v nevarnosti revmatiki in sladkorni bolniki ter Škorpioni, ki so nagnjeni k prehladom in h gripi. Pripravite se na virusna in podobna obolenja, znova boste imeli probleme s hrbtenico in križem, zato vas bo veliko obiskalo alternativne zdravilce. Vreme bo ponagajalo vašemu počutju, ki ne bo ravno najboljše. Konec oktobra se bo vaše stanje izboljšalo, kar se bo nadaljevalo tudi novembra. Pazite se le kroničnih boleznih. Decembra bodo nekatere Škorpione pestile urološke ali želodčne težave. Kar dobro boste prenašali slabe vremenske vplive, ki se bodo sredi meseca zmanjšali. Dobro bi bilo, če bi se odločili za športne aktivnosti, obiskali toplice, savno ali bioenergetika.

STRELEC (23. 11.–21. 12.)

Začetek leta boste nekateri Strelci preživeli v posteljli. Vremenski pojavi vam bodo delali preglavice, kar se bo najbolj odražalo na živčni izžrpanosti in nemiru. Ker ne boste dobro pripravljani na zimo, boste ob najmanjšem pišu podlegli prehladam, gripi ali angini. Ob koncu meseca bo vreme že bolj blagodejno vplivalo na vas, tako da se boste pozdravili in bolje pripravili na zimske dni. Le bolj občutljivi Strelci ste v nevarnosti, da bi v sredini februarja zboleli za gripo. Nekateri ženske se boste morale odpraviti h ginekologu. Nekateri moški boste čutili težave z ledvicami ali jetri. V marcu boste morali poskrbeti za svoje zdravje na bolj radikalen način; odločite se za gibanje, plavanje ali fitness. Občasno se vas bodo lotevali prehladi ali lažje oblike gripe, sicer pa se boste počutili dokaj dobro. Na svoje zdravje bodite bolj pozorni tisti Strelci, ki imate težave z visokim pritiskom, astmo ali diabetesom. Aprila in maja se boste razživelili in odločili, da boste bolj poskrbeli za svoje zdravje ali boljše počutje. Udeleževali se boste raznih sprostitvenih tehnik, obiskali bioenergetika ali se začeli ukvarjati z različnimi športnimi dejavnostmi. V poletnih mesecih boste tako že povsem prerojeni, na splošno se boste dobro počutili. Nekateri Strelci se boste veliko sprehajali, kolesarili ali tekli. Tudi v dopustniških mesecih boste bolj skrbeli zase in za svoje zdravje ter se prepuščali soncu, vodi in zabavi. V septembru pazite na spodnje okončine in ne pretiravajte v športu. V oktobru pazite, da boste čim manj živčno obremenjeni. Novembra bo na vaše počutje spet bolj vplivalo vreme, vendar tokrat ne v obliki virusnih, pač pa revmatičnih obolenj. Paziti se boste morali srčni bolniki, bolniki z arteriosklerozo ter diabetiki. V decembru boste povečini zdravi in tudi vreme bo ugodno vplivalo na vaše počutje. Nekaj nevarnosti vidim le pri Strelcih, ki se ukvarjate s športom. Med prazniki pa boste skoraj vsi kipelji od zdravja.

KOZOROG (22. 12.–20. 1.)

V prvi polovici januarja boste krhkega zdravja tisti Kozorogi, ki ste nagnjeni k prehladam, h gripam in k podobnim virusnim obolenjem. Starejši Kozorogi boste morali paziti, da boste dovolj tople oblečeni. Astmatiki boste imeli težave z dihanjem, revmatiki se boste pritoževali nad usodo proti koncu januarja. Prizanešeno ne bo niti najbolj odpornim Kozorogom, saj vas v tem obdobju utegnejo izdati živi. Februarja se bo vaše zdravstveno stanje ustalilo. Težave utegneta imeti le tisti, ki vas daje revma ali imate bolečine v hrbtenici. Mlajši Kozorogi bodo marca preobremenjeni s šolskimi obveznostmi, zato bodo bolj nestrpni. Starejši Kozorogi pazite pri hoji, saj bi bila slabša zbranost lahko vzrok za kakšno poškodbo. Občasno se vam bodo pojavljale živčne napetosti, pogosto boste tarnali nad pomanjkanjem energije. April prinaša veliko vremenskih sprememb, ki lahko negativno vplivajo na vaše odzivanje. Ženske boste pogosto tarnale zaradi glavobolov ali migren, moški pa nad bolečinami v ledvicah ali trebuhu. V maju se bo vaše počutje izboljšalo, vendar boste čutili precej psihičnih pritiskov zaradi delovnih obveznosti in drugih odgovornosti. Junija boste morale ženske h ginekologu, moškim se lahko pojavijo težave s prostato, srčni bolniki pa se pazite proti koncu meseca. V poletnih mesecih ne boste

imeli pretiranih zdravstvenih težav, počutili se boste dobro. Avgusta lahko nekateri Kozorogi zbolite za neznano virusno boleznijo, ki bo potrebovala daljše zdravljenje. Septembra lahko na vas vpliva samo vreme. Čutili ga boste v obliki povečane živčnosti, nemira ali nestanovitnosti. Nosečnice boste morale bolj paziti na prehrano in življenjske navade. V prvi polovici oktobra ni večjih nevarnosti, ki bi ogrožale vaše zdravje. Proti koncu meseca pa bodite ženske pozorne na svojo kožo. Lahko se vam pojavijo razne dermatološke bolezni, ekcemi, okužbe ipd.. V novembru je videti povečano nevarnost fizičnih poškodb, zato bodite pozorni pri hoji, športu in vožnji. Decembra bo vaše zdravje kar v redu, lahko pa si boste pokvarili počutje. Z vašim pretiranim dlakocepstvom in razčlenjevanjem določenega problema bi lahko padli v depresijo in si tako pokvarili praznično vzdušje. Bolje, da na vse skupaj pozabite. Težave se bodo v naslednjem letu rešile same od sebe.

VODNAR (21. 1.–18. 2.)

Na vaše zdravje in počutje bo v januarju vplivalo samo vreme. Vse do sredine februarja ste v nevarnosti, da bi zboleli za boleznimi dihal ali revmatičnimi obolenji. Sredi januarja pazite na vožnjo z avtomobilom in upoštevajte vse predpise. Psihične težave se vam obetajo od začetka do sredine februarja. Pestile vas bodo depresije, živčni nemir ali slaba volja. Ob koncu marca bodo v nevarnosti srčni in sladkorni bolniki, nekateri pa boste morali opraviti operativne posege. Ob koncu meseca in aprila pazite predvsem na imunski sistem, ki bi ga lahko ogrozili slabši vremenski pogoji, pojavljali se bodo prehladi in gripa. Občasno se bodo pojavljali tudi glavoboli in migrene, proti koncu aprila pa bo z vašim zdravjem že vse v najlepšem redu.

V maju in juniju vaše zdravje ne bo ogroženo, počutili se boste prav dobro. Pazite se le Vodnarji, ki se ukvarjate s športom, in ne precenjujte svojih moči in sposobnosti. Julija srčnim bolnikom ne bo ustrezala vročina, slabše se boste počutili tudi tisti, ki imate težave s pritiskom. Večini bo poleti zdravje kar dobro služilo. Nekaterim se avgusta nakazuje zastupitev s hrano ali pijačo, zato bodite previdni, jejte bolj zdravo in zmerno. Sredi septembra boste morali paziti na svoje živce, saj je nakazana možnost stresov. Proti koncu meseca boste spet bolj občutljivi na vreme, kar se bo kazalo na bolečinah v hrbtenici ali kosteh. V oktobru se bodo podobne težave nadaljevale, imeli jih bodo tudi mlajši Vodnarji. Šele proti koncu meseca se kaže izboljšanje. Za konec leta pa se bo vaše zdravje zelo popravilo, saj ne vidim nobenih večjih težav. Vendar se kljub temu ne zanemarite in skrbite za svoje zdravje in počutje. Čim več se ukvarjate s športom in poskrbite za razvedrilo, tudi kakšna meditacija vam ne bi škodila.

RIBI (19. 2.–20. 3.)

Ribe boste letos na splošno zdrave in odporne na večino bolezni. Skozi vse leto ne vidim nobenih resnih težav, ki bi ogrožale vaše zdravstveno stanje in dobro počutje. Stresne situacije boste povečini dobro prenašali, vremenske spremembe sploh ne bodo imele pretiranega vpliva na vaš imunski sistem. Tudi nobenih fizičnih poškodb ali nesreč ni na vidiku. V mesecu juliju malo pazite na pritisk, srce ali glavo. V novembru pazite na želodec in z njim povezane prebavne motnje. Proti koncu leta poskrbite za zdravo in uravnoteženo prehrano.

POKROVITELJI

SLOVENSKE ŽELEZARNE
METAL • RAVNE d.o.o.

2390 Ravne na Koroškem • Slovenija

SŽ-OPREMA RAVNE

Pnevmatika, hidravlika, orodja in tehnološke linije d.o.o.
Koroška cesta 014, 2390 Ravne na Koroškem, Slovenija

SŽ-STROJI IN TEHNOLOŠKA OPREMA d.o.o.

RAVNE na Koroškem

Ravne na Koroškem • Slovenija

IKD, d.o.o.

Na šancah 80
2390 Ravne na Koroškem

SLOVENSKE ŽELEZARNE
NOŽI • RAVNE d.o.o.

2390 Ravne na Koroškem • Slovenija

Biro za Varnost pri Delu - Ravne, d.o.o.

Koroška c. 14 / 2390 Ravne na Koroškem / tel. & fax: (02) 82 20-828

POOBlašČENO PODJETJE ZA IZVAJANJE
STROKOVNIH NALOG S PODROČJA
VARSTVA PRI DELU
IN VARSTVA PRED POŽAROM

ENERGETIKA
RAVNE d.o.o.

Koroška cesta 14
SI-2390 Ravne na Koroškem
Slovenija
Telefon: 02 / 82 21 131
Fax: 02 / 82 21 762

TRANSKOR
PREVOZI • SERVIS • TRGOVINA

SALUS®

2392 MEŽICA
Ob Meži 11
Tel.: 02 82 21 131
02 82 17 370
02 82 37 013

**Varovanje oseb in
premoženja
Urejanje okolja**

VOgard
d.o.o.

Styria
Vzmeti

Styria Vzmeti d.o.o.
Koroška c. 14 - 2390 Ravne na Koroškem - Slovenia
Tel.: +386(0)2 287 691 - Fax: +386(0)2 82 20 793
E-mail: ravne@styriagroup.com

KOROŠKI
97,2 FM Radio
SLOVENJ GRADEC

študijska knjižnica

KOROŠKA OSREDNJA KNJIŽNICA
RAVNE

VP 260/2000

658(497 121(085 3)

3005518

COBISS o